

STUDIU PRIVIND SITUAȚIA TINERILOR CĂRE PĂRĂSESC SISTEMUL DE PROTECȚIE SPECIALĂ DIN ROMÂNIA

RAPORT DE CERCETARE

SOS SATELE
COPIILOR
ROMÂNIA

București, 2020

STUDIU PRIVIND SITUAȚIA TINERILOR CĂRE PĂRĂSESC SISTEMUL DE PROTECȚIE SPECIALĂ DIN ROMÂNIA

RAPORT DE CERCETARE
Iunie 2020

Elaborat de:

Asociația Sociometrics – Grupul de Analiză Socială și Economică

Autori: **Alexandru Toth, Daniela Mita**

Echipa de cercetare:

Alexandru Toth (coord.), Simona Niculae, Oana Perju, Alexandra Deliu

ISBN 978-973-0-32024-4

CUPRINS

1. OBIECTIVELE ȘI METODOLOGIA STUDIULUI	7
1.1. Metodologia	7
1.1.1. Ancheta administrativă	7
1.1.2. Cercetarea calitativă	8
1.1.3. Ancheta prin sondaj pe un eșantion de tineri	9
1.2. Limitele cercetării	11
1.3. Aspecte etice	11
2. CADRUL LEGAL	12
2.1. Cadrul legal la nivel național	12
2.2. Recomandări la nivel internațional	16
3. SITUAȚIA TINERILOR LA MOMENTUL IEȘIRII DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE (2014-2017)	18
3.1. Distribuția tinerilor la nivel național	18
3.2. Educație și integrare pe piața muncii	20
3.3. Locuire	23
3.4. Familie și viață socială	23
3.5. Pregătirea pentru ieșirea din sistemul de protecție	25
4. SITUAȚIA DIN PREZENT A TINERILOR IEȘIȚI DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE ÎN PERIOADA 2014-2017	31
4.1. Educație - Continuarea /reluarea studiilor	31
4.2. Integrare pe piața muncii	32
4.3. Locuire	36
4.4. Familie și viață socială	39
4.5. Bunăstare materială, fizică și emoțională	45
4.6. Consecințele sprijinului insuficient acordat tinerilor care părăsesc sistemul de protecție pentru integrarea în societate	50
5. SERVICII DE SPRIJIN EXISTENTE PENTRU TINERII CARE PĂRĂSESC SISTEMUL DE PROTECȚIE	55
5.1. Servicii ce vizează pregătirea pentru viață independentă	55
5.2. Servicii de sprijin după încetarea măsurii de plasament	62
5.3. Adecvarea serviciilor la nevoile de integrare socială și profesională ale tinerilor	69
5.4. Eficacitatea serviciilor	71
5.5. Nevoi de dezvoltare a serviciilor	77
6. LECȚII ÎNVĂȚATE ȘI BUNE PRACTICI IDENTIFICATE	79
7. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI ÎN CE PRIVEȘTE DEZVOLTAREA SERVICIILOR DE SPRIJIN PENTRU TINERII IEȘIȚI DIN ÎNGRIJIRE	82

CUVÂNT ÎNAINTE

Tinerii care părăsesc sistemul de protecție specială a copilului reprezintă unul dintre grupurile vulnerabile din România, potrivit Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020. Ca și în cazul altor grupuri vulnerabile, este nevoie de asigurarea unei continuități în abordare și în furnizarea serviciilor pentru a putea vedea rezultate în ceea ce privește integrarea lor socio-profesională și pentru reducerea decalajului dintre ei și populația generală de tineri din România.

Este nevoie de colectarea periodică de date dezagregate și informații concrete privind situația și nevoile tinerilor care părăsesc sistemul de protecție specială a copilului, ținând cont și de locul plasamentului, pentru a putea lua cele mai potrivite măsuri de suport și pentru a ajusta intervențiile atât pe perioada plasamentului, cât și după încetarea măsurii de protecție specială.

După mai multe inițiative punctuale și prioritare unor intervenții mai consistente (modificări legislative, alocări financiare etc.), SOS Satele Copiilor România a avut ideea, la începutul anului 2019, de a desfășura primul studiu la nivel național cu privire la tinerii care au părăsit sistemul de protecție specială. Ideea a fost pusă în aplicare în perioada aprilie 2019 - mai 2020, de către Asociația Sociometrics, cu sprijinul consistent și permanent al Autorității Naționale pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adoptii.

Rezultatele studiului ridică multe teme de discuție – Cum putem să ajustăm în funcție de diferențele de gen abordările noastre în lucrul cu copiii din sistemul de protecție specială? Când trebuie să începă procesul

de pregătire al tinerilor pentru ieșirea din îngrijire și cum am putea evalua gradul lor de pregătire? Cât de mult putem crește vârsta până la care tinerii să fie susținuți, concomitent cu împuternicirea lor și cu reducerea dependenței? Cum putem să-i susținem mai mult din punct de vedere educațional pe copiii din sistemul de protecție specială? etc. – care, sperăm noi, să fie preluate și abordate, iar soluțiile identificate să fie continuu monitorizate și ajustate.

Studiul a fost posibil datorită sprijinului financiar al Federației SOS Children's Villages International, din cadrul căreia facem parte, și a luat în considerare materialele elaborate de-a lungul timpului, de către Federație, legate de împuternicirea tinerilor lipsiți de îngrijirea părintească sau a celor aflați în situație de risc.

O contribuție semnificativă la buna desfășurare a studiului au avut-o și direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului, ONG-urile care furnizează servicii de tip rezidențial pentru copii, precum și cei 405 tineri care au participat la focus grupuri sau au răspuns la chestionar.

Mulțumim tuturor celor care au contribuit la realizarea studiului și adresăm invitația specialiștilor să-l parcurgă și să găsească în paginile următoare inspirația și motivația de a contribui la împlinirea de sine a tinerilor prin dezvoltarea de relații puternice cu aceștia.

SOS Satele Copiilor România este o organizație neguvernamentală, care își desfășoară activitatea prin 3 programe la nivel național în București, Cisnădie – Sibiu și Hemeiuș - Bacău și are ca scop asistarea și sprijinul acordat copiilor care au pierdut sau riscă să piardă îngrijirea familiei lor biologice. Suntem prezenți în România de peste 26 de ani și am susținut mii de copii să crească într-un mediu familial iubitor.

1. OBIECTIVELE ȘI METODOLOGIA STUDIULUI

În România, situația tinerilor care părăsesc sau au părăsit sistemul de protecție specială a reprezentat, în mică măsură, o temă abordată comprehensiv și intersectorial, la nivel național. În anul 2006 a fost aprobată prima strategie care vizează tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, iar strategia 2015-2020 privind incluziunea socială și reducerea sărăciei, menționează acești tineri ca fiind unul dintre grupurile vulnerabile. Se resimte însă nevoia la nivel național de date dezagregate privind tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, pentru că numai astfel pot fi gândite și adoptate măsuri specifice pentru susținerea integrării socio-profesionale a acestor tineri. În acest context, Asociația SOS Satele Copiilor România și-a propus să realizeze această cercetare privind situația tinerilor care părăsesc sistemul de protecție cu sprijinul Autorității Naționale pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopții¹. Asociația Sociometrics a fost însărcinată cu elaborarea metodologiei de cercetare și implementarea studiului.

Obiectivele acestui studiu au fost următoarele:

1. Descrierea și analiza situației tinerilor care au părăsit sistemul de protecție specială în perioada 2014-2017, la momentul ieșirii din sistem, precum și a situației actuale a acestora.
2. Identificarea și evaluarea modului în care sunt organizate, funcționează și colaborează sistemele de asistență socială și protecția copilului din perspectiva adecvării la nevoile de integrare socială și profesională ale tinerilor care au părăsit sistemul de protecție specială.
3. Estimarea costurilor la nivel de societate determinate de neintegrarea socială și profesională a tinerilor care au părăsit sistemul de protecție specială.
4. Identificarea lecțiilor învățate și a unor bune practici care pot constitui o bază pentru construirea unor modele de intervenție replicabile în ce privește serviciile de sprijin pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție specială.

5. Propunerea de recomandări care să conducă la dezvoltarea unor tipuri de intervenții și servicii pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție specială și de îmbunătățire a politicilor publice care vizează această categorie.

1.1. Metodologia

În linie cu obiectivele cercetării, demersul nostru de tip exploratoriu s-a bazat pe utilizarea unui mix de metode de cercetare cantitativă și calitativă care să asigure obținerea de date de la toți actorii relevanți pentru tematica studiului. Au fost analizate în principal date primare culese prin anchetă administrativă, sondaj și interviuri în profunzime. Colectarea de date s-a realizat în trei etape:

1. Prima etapă – Ancheta administrativă la nivel național - au fost culese date despre toți tinerii care au părăsit sistemul de protecție în perioada 2014-2017, din sursele administrative ale tuturor cele 47 de DGASPC-uri. Acestea au fost folosite pentru a descrie și analiza situația tinerilor la momentul în care părăsesc sistemul de protecție, precum și pentru a furniza date pentru celelalte două etape.
2. A doua etapă – Cercetarea calitativă – au fost realizate în total 105 interviuri semi-structurate în 8 județe, atât cu tineri ieșiți din sistemul de protecție specială, cât și cu specialiști din DGASPC și alte instituții de la nivel local.
3. A treia etapă – Sondaj pe un eșantion de tineri care au părăsit sistemul de protecție specială în perioada 2014-2017, care a avut ca obiectiv identificarea și descrierea situației din prezent a tinerilor.

1.1.1. Ancheta administrativă

Această primă etapă a vizat colectarea de la nivelul fiecăruia dintre cele 47 DGASPC-uri din țară de date statistice dezagregate despre fiecare tânăr căruia i-a încetat măsura de protecție în perioada 2014-2017, indiferent dacă au fost în servicii rezidențiale sau în servicii de tip familial. Datele au fost completate de către fiecare DGASPC într-un format standard, defalcat pe fiecare dintre cei patru ani. Au fost culese următoarele informații:

- Tipul serviciului din care a ieșit tânărul.
- Numele serviciului rezidențial.

¹ La momentul începerii studiului denumirea instituției era Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție.

- Localitatea în care se afla serviciul din care a ieșit tânărul.
- Mediul rezidențial.
- Sexul tânărului.
- Vârsta tânărului la momentul ieșirii din sistem.
- Nivelul de educație al tânărului corespunzător ultimei școli absolvite.
- Tânărul avea la momentul ieșirii un certificat de încadrare în grad de handicap.
- Statusul ocupațional al tânărului la momentul ieșirii.
- În ce localitate s-a stabilit imediat după ieșirea din sistem?
- Unde s-a mutat imediat după ieșirea din sistem pentru a locui?
- Alte informații relevante privind situația tânărului.

Datele au fost culese și furnizate de către DGASPC în perioada iulie-septembrie 2019. În total au fost identificați 13151 de tineri cărora le-a încetat măsura de protecție în perioada 2014-2017.

1.1.2. Cercetarea calitativă

Componenta de cercetare calitativă a acestui studiu a utilizat ca metodă de culegere a datelor interviul semi-structurat. Această componentă a vizat identificarea serviciilor destinate tinerilor care urmează să părăsească sistemul de protecție și a celor de sprijin pentru cei care l-au părăsit deja, precum și a practicilor specialiștilor din domeniu și a experiențelor tinerilor. În cadrul cercetării calitative au fost realizate următoarele:

- 49 de interviuri cu tineri care au părăsit sistemul în perioada 2014-2017, din care 36 ieșiți din servicii de tip rezidențial și 13 care au fost în plasament la asistent maternal (AMP);
- 26 de interviuri cu specialiști din DGASPC, în special manageri de caz ai copiilor din serviciile de tip rezidențial și din asistență maternală, dar și șefi de centre, reprezentanți ai unor servicii destinate tinerilor ieșiți din sistemul de protecție
- 17 interviuri cu reprezentanți ai unor ONG-uri care furnizează servicii acestei categorii de tineri, respectiv: Asociația Rita Tita, Caritas Alba Iulia și Asociația CTF Sf. Ioan Botezătorul (Alba), Asociația Reaching Out (Argeș), SOS Satele Copiilor, Social Incubator și Fundația Metropolis

(București), Project Romania Rescue, Fundația Giovanni Bosco, Fundația M.G.H Casa Speranța (Constanța), Asociația Copiii Noștri de Pretutindeni (Gorj), Fundația COTE și Fundația Emmaus (Iași), Hope and Homes for Children și Fundația de Voluntari Somaschi (Maramureș), Fundația Rudolf Walther și Fundația de Abilitare Speranța – serviciul de locuire în comunitate UnLoc (Timiș)

- 7 interviuri cu reprezentanți ai serviciilor publice de asistență socială din reședințele de județ;
- 8 interviuri cu reprezentanți ai agențiilor județene și locale de ocupare a forței de muncă.

Cercetarea calitativă s-a realizat în 7 județe și un sector: Alba, Argeș, Constanța, Gorj, Iași, Maramureș, Timiș și Municipiul București (Sectorul 2). Selecția județelor și a Sectorului Municipiului București a luat în considerare pe de o parte criteriul geografic (un județ din fiecare regiune de dezvoltare a țării), iar pe de altă parte profilul județului din perspectiva caracteristicilor tinerilor ieșiți din sistem în perioada 2014-2017. Altfel spus, din fiecare regiune de dezvoltare a fost selectat județul cel mai reprezentativ pentru regiunea din care face parte luând în considerare următorii indicatori: % tineri ieșiți din servicii rezidențiale; % tineri care, pe perioada plasamentului, au locuit în localități urbane; % tineri care au ieșit din sistem la vârsta de 18 ani; % tineri care la momentul ieșirii din sistem aveau cel mult 8 clase; % tineri care la momentul ieșirii aveau cel puțin liceu; % tineri cu dizabilități; % tineri care la momentul ieșirii erau angajați cu norma întreagă sau parțială; % tineri care la scurt timp după ieșire au plecat în străinătate; % tineri ieșiți din sistem care au rămas la asistentul maternal profesionist (AMP) sau în familia de plasament ori au fost reintegrați în familia de origine; % tineri care au plecat să locuiască într-o locuință închiriată de pe piața liberă. Pornind de acești 10 indicatori, am calculat diferențele dintre valorile la nivel de județ și valorile la nivel de regiune. Județele selectate pentru a fi incluse în cercetarea calitativă sunt cele care au înregistrat, în medie, cele mai mici diferențe față de valorile regionale.

Selecția tinerilor a fost planificată a se realiza în funcție de anumite criterii, precum gen, nivel de educație, mediu rezidențial, tipul plasamentului, însă dificultățile de a identifica tineri care să corespundă criteriilor inițiale ne-au determinat să le relaxăm pe parcurs și să ținem cont doar de 2 criterii: genul și locul plasamentului.

Toate interviurile s-au desfășurat pe baza unor ghiduri tematice elaborate în concordanță cu obiectivele cercetării și au fost înregistrate audio cu consimțământul intervievaților.

1.1.3. Ancheta prin sondaj pe un eșantion de tineri

Această componentă a studiului a vizat descrierea situației actuale a tinerilor care au părăsit sistemul în perioada 2014-2017 și s-a realizat pe două eșantioane diferite:

1. Un eșantion reprezentativ, cu un volum proiectat de 800 de tineri, selectați aleatoriu din lista cu cei 13151 de tineri despre care DGASPC ne-au furnizat date în prima etapă. Dintre aceștia în final s-a obținut un eșantion de 250 de persoane (chestionare valide).
2. Un eșantion de disponibilitate obținut prin promovarea unui chestionar online de către echipa de cercetare, SOS Satele Copiilor România și organizații partenere în rețele sociale (în special Facebook). Prin această metodă au fost obținute în final 106 chestionare valide.

Colectarea datelor s-a realizat în ambele cazuri printr-un chestionar online în perioada 10 ianuarie – 10 martie 2020.

Pentru eșantionul reprezentativ datele au fost culese de asemenea prin intermediul DGASPC, folosindu-se un chestionar online. Pentru fiecare tânăr selectat în eșantion s-a încercat de către fostul manager de caz sau altă persoană din cadrul DGASPC contactarea acestuia și aplicarea față în față sau telefonic a chestionarului. În cazul în care tânărul a preferat să completeze singur

chestionarul online, i s-a pus la dispoziție link-ul de accesare a chestionarului online de către reprezentantul DGASPC. Pentru contactarea tânărului, în condițiile în care informațiile existente la nivelul DGASPC nu mai erau de actualitate, persoana desemnată cu această sarcină a încercat identificarea lui pe rețele de socializare sau apelând la persoane care îl cunosc pe tânărul respectiv (frați/surori, alte rude, foști colegi din centre etc.). Volumul relativ mic al eșantionului final realizat este explicabil în special prin rata mică de contact. Din cei 800 de tineri selectați în eșantion, au fost contactați direct de către reprezentanții DGASPC 473, ceea ce înseamnă o rată de contact de 59%. Dintre aceștia 215 tineri (46%) au răspuns la chestionar, din care, în cazul a 145, chestionarul a fost aplicat de către un reprezentant DGASPC fie față în față, fie telefonic. Restul de 105 chestionare au fost auto-completate online de către tineri. Pe ansamblu, rata de răspuns în cazul eșantionului reprezentativ de tineri a fost de 31%, existând variații semnificative între subgrupurile de tineri definite de anumite caracteristici, după cum se poate observa din tabelul 1. Ratele de contact și de răspuns sunt semnificativ influențate de nivelul de educație al tinerilor selectați în eșantion, cea mai mică rată de răspuns înregistrându-se în cazul tinerilor fără școală (11%), ceea ce este explicabil prin faptul că aceștia sunt în principal persoane cu dizabilități severe și/sau care nu știu să citească și să scrie, deci nu puteau participa la sondaj decât asistați de o persoană din cadrul DGASPC. Rata de răspuns este semnificativ mai mare în cazul celor cu studii liceale sau postliceale finalizate. Se mai observă că rata de contact și de răspuns este mai mare în cazul tinerilor care au fost în asistență maternală și mai mică în cazul celor proveniți din servicii rezidențiale.

Tabel 1. Rate de contact și de răspuns în cazul sondajului pe eșantionul reprezentativ de tineri care au părăsit sistemul de protecție în perioada 2014-2017

		N (volum eșantion proiectat)	Rata de contact	Rata de răspuns
Total		800	59%	31%
Anul ieșirii din sistem	2014	204	59%	26%
	2015	200	59%	31%
	2016	190	56%	32%
	2017	206	62%	36%
Tipul serviciului	Rezidențial	402	58%	32%
	AMP	87	68%	47%
	Plasament familial	311	59%	26%

		N (volum eșantion proiectat)	Rata de contact	Rata de răspuns
Mediu rezidențial la momentul ieșirii	Rural	278	59%	34%
	Urban	522	59%	30%
Gen	Feminin	378	61%	34%
	Masculin	422	58%	29%
Nivel de educație la momentul ieșirii	Fără școală	37	41%	11%
	Cel mult 8 clase	142	58%	25%
	10 clase	139	65%	32%
	Școală profesională	180	52%	33%
	Liceu absolvit, fără diplomă de bacalaureat	130	65%	38%
	Liceu absolvit, diplomă de bacalaureat	98	60%	35%
	Școală postliceală	27	74%	41%
Tânăr încadrat în grad de handicap	Da	177	54%	30%
	Nu	623	61%	32%

Este de menționat și faptul că ratele de contact și răspuns variază foarte mult între județe, existând 5 județe și 4 sectoare ale Municipiului București în care nu s-a reușit completarea niciunui chestionar cu tineri selectați în eșantionul inițial, dar și județe în care rata de răspuns a fost de peste 60% (vezi Anexa 1).

Eșantionul de disponibilitate rezultat în urma sondajului promovat prin rețelele sociale, prezintă diferențe semnificative față de eșantionul reprezentativ, fiind suprareprezențați în special tinerii care au fost în plasament în servicii rezidențiale, cei care locuiesc în urban și cei cu studii superioare (vezi tabelul 2).

Tabel 2. Comparații între cele două eșantioane de tineri folosite în ancheta pe bază de sondaj în ce privește distribuțiile după anumite caracteristici socio-demografice (%)

%	Eșantionul reprezentativ [N=250]		Eșantionul de disponibilitate [N=106]	
	%	N neponderat	%	N neponderat
Provine din serviciu rezidențial al DGASPC	43%	108	58%	61
Provine din serviciu rezidențial al unei OPA	8%	21	18%	19
Provine din asistență maternală profesionistă	16%	41	15%	16
Provine din plasament în familie extinsă	32%	80	9%	10
Feminin	51%	128	54%	57
Masculin	49%	122	46%	49
Tineri care locuiesc în prezent în altă țară	19%	47	13%	14
Tineri care locuiesc într-o localitate rurală	42%	105	32%	34
Fără școală sau cel mult 8 clase	16%	40	6%	6
Școală profesională, liceu neterminat, fără bacalaureat	60%	151	53%	56
Liceu cu bacalaureat	11%	28	11%	12
Școală postliceală	6%	15	8%	8
Studii superioare	6%	15	22%	23

Eșantionul final pe care s-a realizat analiza situației din prezent a tinerilor ieșiți din sistemul de protecție a fost obținut prin combinarea celor două eșantioane și ponderare

lui pentru a corecta diferențele dintre cele două eșantioane și structura populației de tineri așa cum a reieșit în baza anchetei administrative. Pentru ponderare s-au luat

în considerare distribuțiile următoarelor variabile: tipul serviciului în care au fost în plasament, sexul, vârsta, nivelul de educație și încadrarea în grad de handicap.

1.2. Limitele cercetării

Acest studiu, ca oricare alt demers de cercetare, are anumite limite ce țin de obiectivele pe care ni le-am propus și de metodologia folosită pentru culegerea datelor.

Principala limită a cercetării este legată de datele culese prin sondaj cu privire la situația actuală a tinerilor ieșiți din sistemul de protecție în perioada 2014-2017 și ține de faptul că ratele de contact și răspuns ale celor din eșantionul reprezentativ sunt unele relativ mici. Este destul de probabil ca tinerii care nu au putut fi contactați, care au refuzat să participe la sondaj sau care nu au participat din orice alt motiv, să difere de cei care au răspuns la chestionar în ce privește situația lor socio-economică actuală, ipoteza principală fiind că datele colectate supra-reprezintă cazurile de tineri bine integrați social și profesional în prezent, fiind sub-reprezențați acei tineri aflați în situațiile cele mai vulnerabile.

Totodată, trebuie subliniat că tinerii care au fost interviuați în cercetarea calitativă au fost în general persoane care au păstrat în mare măsură legătura cu DGASPC sau organizațiile care le-au furnizat servicii și de aceea,

în cele mai multe cazuri, erau tineri bine integrați socio-profesional la momentul cercetării.

În ciuda tuturor limitelor menționate, consistența internă foarte ridicată a datelor cantitative, precum și complementaritatea cu datele calitative, ne oferă suficiente argumente să considerăm că rezultatele acestei cercetări reflectă destul de valid situația tinerilor care au părăsit sistemul de protecție specială în perioada 2014-2017 și pot constitui o bază solidă pentru dezvoltarea unui cadru instituțional care să conducă la îmbunătățirea practicilor în ce privește pregătirea tinerilor pentru viața independentă și integrarea lor socio-profesională.

1.3. Aspecte etice

Participarea tuturor subiecților la studiu atât în cercetarea calitativă, cât și în sondajul online s-a făcut pe bază de consimțământ informat, cu respectarea prevederilor Regulamentului UE privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date. Tuturor participanților la cercetare li s-a asigurat confidențialitatea datelor personale, a răspunsurilor oferite și imaginii lor. Întotdeauna s-a explicat rolul echipamentului de înregistrare și s-a obținut acordul scris privind înregistrarea audio a interviurilor individuale.

2. CADRUL LEGAL

2.1. Cadrul legal la nivel național

Strategiile naționale, atât cele în vigoare cât și cele care au fost elaborate și implementate în ultimii 20 de ani, menționează tinerii care părăsesc sistemul de protecție printre grupurile vulnerabile care necesită intervenții specializate pentru incluziunea lor socială și integrarea profesională.

În 2006 a fost adoptată o **Strategie națională** ce viza în întregime **tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului**², dar orizontul de timp al acesteia a fost unul foarte limitat: 2006-2008. Aceasta și-a propus o abordare integrată a procesului de incluziune socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție, stabilind obiective ce vizau îmbunătățirea sistemului în ansamblu: cadrul legal, instituții, resurse umane, tipuri de servicii existente. O parte din măsurile prevăzute în strategie au fost ulterior preluate în alte acte normative. Dintre măsurile care vizau cadrul instituțional pot fi menționate cele care se refereau la implicarea celor două instituții cu rol determinant de la nivel central și județean: „crearea în cadrul MMSSF a unui compartiment responsabil cu coordonarea implementării strategiei, elaborarea, evaluarea și monitorizarea politicilor de integrare socială a tinerilor menționați la grupul-țintă”, „dezvoltarea serviciului de deprinderi de viață independentă, în cadrul fiecărei DGASPC, prin preluarea atribuțiilor specifice în elaborarea, implementarea și monitorizarea planului local de incluziune socială a tinerilor definiți în grupul-țintă și în vederea instituirii unui mecanism de monitorizare pe o perioadă de 3 ani a acordării de locuințe sociale și locuințe pentru tineri, destinate închirierii.”

Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2020³, încă în vigoare la momentul studiului, are printre obiectivele specifice propuse tranziția de la îngrijirea instituțională la cea comunitară a copiilor și include măsuri aferente ce vizează pregătirea copiilor în vederea părăsirii sistemului de protecție prin formarea de profesioniști în

domeniu, crearea unui cadru legal și dezvoltarea la copii de abilități de viață independentă. Planul operativ al acestei strategii conține de asemenea 2 acțiuni care operaționalizează aceste măsuri:

„2.5.4.1. *Formarea personalului implicat în creșterea și îngrijirea copiilor din instituțiile de tip familial în dezvoltarea deprinderilor de viață independentă*”

2.5.4.2. *Asigurarea condițiilor de mediu pentru exercitarea deprinderilor de viață independentă, în instituțiile destinate protecției copilului”*

O altă strategie care are efect asupra problematicii tinerilor care părăsesc sistemul de protecție este **Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020**⁴. Aceasta identifică principalele grupuri vulnerabile, printre acestea regăsindu-se și tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului. De asemenea, o parte din intervențiile planificate vizează în mod specific acest grup vulnerabil, respectiv aspecte precum locuirea, ocuparea forței de muncă și servicii sociale. Strategia propune elaborarea și finanțarea unui program de locuințe sociale, un cadru strategic național pentru politica privind locuințele sociale și a unui beneficiu de locuire ce va acoperi o parte a costurilor chiriei și o parte a costurilor legate de încălzire, pentru a preveni pierderea locuinței prin evacuare pentru grupurile vulnerabile. Acest program implică coordonare intersectorială și cooperare între autoritățile centrale și locale. Referitor la ocuparea forței de muncă, strategia își propune „Susținerea tinerilor vulnerabili, inclusiv prin elaborarea și punerea în aplicare a Planului de implementare a Garanției pentru Tineret⁵.” prin eforturi privind inserția pe piața muncii a tinerilor și prin implementarea de noi programe cu fonduri UE.

Strategia propune măsuri care vizează și consolidarea serviciilor sociale de protecție a copilului:

„(i) *dezvoltarea și consolidarea capacității de prevenire la nivel comunitar și a serviciilor de sprijin;*

(ii) *reconsiderarea căilor și mijloacelor (inclusiv a beneficiilor de asistență socială) de furnizare a sprijinului către familii pentru prevenirea separării copilului de familie;*

2 HG 669/2006 privind aprobarea Strategiei naționale de incluziune socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului.

3 HG 1113/2014 privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului pentru perioada 2014-2020 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2016.

4 HG 383/2015 pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020.

5 Garanția pentru Tineret este un angajament asumat de toate statele membre UE prin care toți tinerii sub vârsta de 25 de ani primesc o ofertă de calitate de încadrare în muncă, de continuare a educației, de ucenicie sau de efectuare a unui stagiu, în termen de patru luni de la intrarea în șomaj sau de la momentul în care nu mai participă la o formă de învățământ formal. România a adoptat în 2014 primul Plan de implementare a Garanției pentru Tineret pentru perioada 2014-2015. A urmat apoi adoptarea în 2017 a planului pentru perioada 2017-2020.

(iii) revizuirea serviciilor existente de protecție a copilului pentru a îmbunătăți calitatea îngrijirii acordate, reducând în același timp durata de ședere în sistemul de protecție la minimul necesar (Inițiativă cheie propusă);

(iv) dezinstituționalizare și trecerea către îngrijirea în comunitate;

(v) finanțarea din POR 2014-2020 a infrastructurii sociale necesare furnizării serviciilor sociale pentru copii (centre de zi, căsuțe de tip familial etc.)”.

Rolurile instituțiilor centrale și locale în pregătirea tinerilor pentru părăsirea sistemului de protecție și în monitorizarea acestora sunt definite în mai multe acte normative ce reglementează organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție și serviciilor publice de asistență socială⁶.

Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopție (ANDPDCA) are rol normativ elaborând proiecte de acte normative și urmărind aplicarea unitară a legislației. Referitor la problematica tinerilor ce urmează să părăsească sistemul de protecție a copilului, rolul ANDPDCA privește doar perioada în care aceștia sunt copii: „asigură controlul, coordonarea și îndrumă metodologic activitățile serviciilor destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, ale celor de protecție specială a copilului separat”, „elaborează metodologii, norme, instrucțiuni și proceduri de lucru, precum și alte instrumente de evaluare și de monitorizare necesare organizării și funcționării serviciilor destinate prevenirii separării copilului de părinții săi și protecției speciale a copilului separat”, „licențiază serviciile destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului”⁷.

Direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului (DGASPC) din subordinea consiliilor județene și ale consiliilor locale ale municipiului București asigură „aplicarea politicilor sociale în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor vârstnice, persoanelor cu dizabilități, precum și altor persoane, grupuri sau comunități aflate în nevoie socială, cu rol în administrarea și acordarea beneficiilor de asistență socială și a serviciilor sociale”.

Direcțiile de asistență socială (DAS) din subordinea consiliilor locale ale municipiilor și orașelor și **compartimentele de asistență socială** organizate la nivelul comunelor pot furniza diverse servicii sociale, cele mai importante pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție fiind: servicii de consiliere și informare, servicii de inserție/reinserție socială, servicii de reabilitare, centre/centre multifuncționale care asigură condiții de locuit și de gospodărire pe perioadă determinată pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, cantine sociale la care și acest grup vulnerabil poate avea acces. Serviciile de asistență comunitară furnizate de direcțiile sau compartimentele de asistență socială pot planifica și activități⁸ ce urmăresc educația pentru dezvoltarea abilităților pentru o viață independentă, facilitarea accesului pe piața muncii și facilitarea accesului la o locuință.

Legea 272/2004 prevede **dreptul la protecție specială pentru copiii** lipsiți temporar sau definitiv de ocrotirea părinților, plasamentul copilului, ca măsură de protecție putând fi dispus la o persoană sau familie, la un asistent maternal sau într-un serviciu de tip rezidențial. Această măsură este limitată până la momentul dobândirii capacității deplină de exercițiu, dar cu posibilitatea de a fi extins în condiții speciale:

„Art. 55 (2) La cererea tânărului, exprimată după dobândirea capacității deplină de exercițiu, dacă își continuă studiile o singură dată în fiecare formă de învățământ de zi, protecția specială se acordă, în condițiile legii, pe toată durata continuării studiilor, dar fără a se depăși vârsta de 26 de ani.

(3) Tânărul care a dobândit capacitate deplină de exercițiu și a beneficiat de o măsură de protecție specială, dar care nu își continuă studiile și nu are posibilitatea revenirii în propria familie, fiind confruntat cu riscul excluderii sociale, beneficiază, la cerere, pe o perioadă de până la 2 ani, de protecție specială, în scopul facilitării integrării sale sociale. Acest drept se pierde în cazul în care se face dovada că tânărului i s-a oferit un loc de muncă și/sau locuință cel puțin de două ori, iar acesta le-a refuzat ori le-a pierdut din motive imputabile lui.”

Legea prevede și alte beneficii aplicabile tinerilor pentru care s-a extins protecția specială precum: dreptul

6 OUG 11/2014, HG 299/2014, HG 797/2017.

7 HG 1002/2019. Până în ianuarie 2020, momentul intrării în vigoare a HG 1002/2019, în sfera de reglementare a Autorității intrau și serviciile pentru tinerii ieșiți din sistemul de protecție specială (HG 299/2014 și OUG 11/2014).

8 ORDIN nr. 29/2019 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate, precum și pentru serviciile acordate în comunitate, serviciile acordate în sistem integrat și cantinele sociale.

la „hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale igienico-sanitare, rechizite/manuale, jucării, transport, materiale cultural-sportive, precum și sume de bani pentru nevoi personale.” Necesarul se stabilește în funcție de vârsta și nevoile copilului/tânărului, prin hotărâre a consiliului județean/consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București sau organismului privat acreditat, dacă este cazul.

La momentul redactării raportului, exista o lege⁹ trimisă la promulgare pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Aceasta propune câteva măsuri importante pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție specială prin crearea unui mecanism de monitorizare post-instituționalizare și beneficii suplimentare pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție specială după extinderea perioadei de protecție peste momentul dobândirii capacității depline de exercițiu:

„Art. 55. (4) La încetarea măsurii de protecție specială, tinerii aflați în situațiile prevăzute la alin. (2) și (3) își pot da acordul cu privire la monitorizarea situației lor după încetarea măsurii de protecție specială, acordul fiind exprimat în scris în fața comisiei pentru protecția copilului, cu declararea adresei sau a localității la/în care va locui.”

„Art. 55¹. (3) Serviciul public de asistență socială de la domiciliul tânărului sau, după caz, din localitatea în care acesta declară că va locui, cu prilejul exprimării acordului prevăzut la art. 55 alin. (4), are obligația de a urmări semestrial evoluția acestuia pentru o perioadă de doi ani și a transmite rapoartele întocmite direcției generale de asistență socială și protecția copilului care a propus încetarea măsurii de protecție specială.”

„Art.129. (4¹) Tinerii pentru care s-a stabilit o măsură de protecție specială, în condițiile art. 55 alin. (2) și (3) au dreptul, la ieșirea din sistemul de protecție specială, la o indemnizație care se acordă o singură dată, egală cu valoarea a trei salarii de bază minime brute pe țară, garantate în plată, stabilit potrivit legii.”

(4²) Tinerii care au beneficiat de o măsură de protecție specială, în condițiile legii, și au împlinit vârsta de 18 ani pot opta pentru continuarea măsurii de protecție specială în condițiile art. 55 alin. (2) și (3) sau pentru primirea unei indemnizații lunare în valoare de 4,8 ISR. Beneficiază de această indemnizație până la împlinirea

vârstei de 26 ani tinerii care fac dovada că urmează o formă de învățământ la zi sau au un loc de muncă.”

Pregătirea copiilor/tinerilor pentru ieșirea din sistemul de protecție socială este prevăzută în standardele de calitate pentru serviciile sociale de tip familial sau rezidențial. În 2019, standardele de calitate pentru serviciile sociale au fost revizuite, reglementând, pentru unele servicii, și componenta de **dezvoltare a deprinderilor de viață independentă**¹⁰.

Ordinul 25/2019 (standarde minime de calitate pentru serviciile sociale de tip rezidențial) prevede pe lângă obligativitatea pregătirii copiilor înainte de încetarea măsurii de protecție specială (informare, consiliere, logistica părăsirii serviciului) pregătirea copiilor pentru viața independentă (educare/instruire și de implicare a copiilor în efectuarea activităților uzuale ale vieții zilnice autonome) prin programe pentru viața independentă adaptate fiecăruia dintre beneficiari. Centrele amenajează și dotează corespunzător spațiile necesare pentru realizarea activităților destinate pregătirii copiilor pentru viața independentă. Copiii/tinerii sunt sprijiniți să depășească situațiile de dificultate, să dezvolte și să-și mențină contactele sociale, să revină în familie, să participe activ la viața comunității. În plus, centrele facilitează sau, după caz, desfășoară activități de informare, consiliere, educație extracurriculară, terapii ocupaționale etc., care privesc nevoi diverse: cunoașterea drepturilor sociale și a legislației, a valorilor promovate în comunitate, a drepturilor și obligațiilor în calitate de cetățeni, facilitarea accesului la locuință și adaptarea acesteia, facilitarea accesului la un loc de muncă, orientare vocațională, acces la formare profesională etc.

Ordinul nr. 26/2019 (standarde minime de calitate pentru serviciile sociale de tip familial) are prevederi similare cu ordinul pentru serviciile rezidențiale, cu câteva deosebiri ce rezultă din specificul vieții de familie: asistentul maternal are un rol important prin implicarea copiilor, în funcție de vârsta acestora, în efectuarea unor activități domestice, de menaj, curățenie, spălătorie, prepararea alimentelor etc. și împărtășirea copiilor din experiența proprie privind responsabilitățile vieții de adult și transmiterea cunoștințelor dobândite în cadrul sesiunilor de instruire/formare profesională. Managerul de caz al copilului/tânărului facilitează accesul acestuia în alte instituții/servicii care au ca obiect de activitate educarea/formarea/instruirea copiilor îngrijiți în

9 PL-x nr. 457/2019, Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=18096

10 Ordinul nr. 27/2019 privind aprobarea standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale de zi destinate copiilor

sistemul de protecție specială în scopul dobândirii și dezvoltării cunoștințelor și abilităților necesare pentru integrare socială și viață independentă.

Ordinul nr. 27/2019 (standarde minime de calitate pentru serviciile sociale de zi) definește standarde minime de calitate pentru serviciile sociale organizate ca centre de zi pentru copiii din familie și/sau copiii separați sau în risc de separare de părinți, aici putând fi incluși și copiii care sunt în servicii rezidențiale. Astfel, pentru a îndeplini standardul de pregătire pentru viață independentă, centrele trebuie să „*dețină și aplice un program de intervenție pentru dezvoltarea deprinderilor și pregătirea copiilor pentru viața independentă, să realizeze monitorizarea programului de intervenție specifică pentru dezvoltarea deprinderilor și pregătirea copiilor și să asigure condiții corespunzătoare pentru realizarea activităților prevăzute în programul pentru viața independentă*”.

Servicii sociale destinate tinerilor care părăsesc sistemul de protecție al copilului sunt prevăzute în Legea asistenței sociale¹¹ și în nomenclatorul serviciilor sociale drept „Centre rezidențiale pentru tineri în dificultate”, „Centre multifuncționale”: „*În scopul prevenirii și combaterii riscului ca tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului să devină persoane fără adăpost, precum și pentru promovarea integrării sociale a acestora, autoritățile locale pot înființa centre multifuncționale care asigură condiții de locuit și de gospodărire pe perioadă determinată*”. În 2019 s-au revizuit standardele minime de calitate¹², acestea detaliind și tipurile de servicii de care pot beneficia acești tineri:

„*Fiecare beneficiar este găzduit și primește sprijin pentru integrare/reintegrare socială în baza unei evaluări a nevoilor individuale, stabilindu-se perioada maximă de rezidență recomandată, precum și serviciile recomandate conform unui plan individualizat de intervenție care cuprinde și programul de integrare/reintegrare socială. Acesta din urmă are ca principale activități/servicii acordate cele de consiliere socială și psihologică, consiliere/orientare vocațională, educație extracurriculară, facilitarea accesului la cursuri de formare/reconversie profesională, facilitarea accesului la un loc de muncă și la o locuință, informare privind drepturile sociale ș.a.*

Centrul asigură condițiile necesare pentru prepararea hranei și servirea meselor; facilitează accesul fiecărui beneficiar la servicii medicale, organizează pentru beneficiari sesiuni de informare în vederea menținerii unui stil de viață activ și sănătos, educație sexuală și contraceptivă, educație împotriva fumatului și a consumului de băuturi alcoolice, de droguri etc. Centrele programează și organizează activități de socializare și de petrecere a timpului liber, încurajează menținerea relațiilor beneficiarilor cu rude și prieteni.”

Dreptul la o **locuință socială** (locuință cu chirie subvenționată atribuită persoanelor sau familiilor a căror situație economică nu le permite accesul la o locuință în proprietate sau închirierea unei locuințe în condițiile pieței) este prevăzut de Legea locuinței¹³. Responsabilitatea pentru asigurarea fondului de locuințe sociale și repartizarea acestora revine consiliilor locale.

Legea privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale¹⁴ prevede constituirea la nivelul consiliilor județene a unor fonduri din surse publice sau private pentru a sprijini accesul la locuire al unor grupuri vulnerabile sub forma avansului necesar achiziționării unei locuințe sau sub forma plății chiriei și chiar pentru a sprijini accesul la serviciile publice de strictă necesitate (electricitate, apă, canalizare, termoficare etc.). Consiliile județene/Consiliul General al Municipiului București stabilesc criteriile de acordare a acestor sume ținând seama de prioritățile stabilite prin lege:

- „a) tineri proveniți din centrele de plasament și centrele de primire a copilului din cadrul serviciilor publice specializate și al organismelor private autorizate în domeniul protecției copiilor;
- b) familiști în vârstă de până la 35 de ani cu copii în întreținere;
- c) familiști în vârstă de până la 35 de ani fără copii în întreținere;
- d) alte persoane în vârstă de până la 35 de ani.”

În ceea ce privește locuințele pentru tineri construite de Agenția Națională pentru Locuințe (ANL), autoritățile locale sunt cele ce repartizează aceste locuințe în funcție de liste de prioritate ce rezultă din calcularea unui scor pentru fiecare tânăr ce solicită o astfel de locuință. Crite-

¹¹ Legea asistenței sociale nr. 292/2011.

¹² Ordin nr. 29/2019 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate, precum și pentru serviciile acordate în comunitate, serviciile acordate în sistem integrat și cantinele sociale.

¹³ Legea locuinței nr. 114/1996

¹⁴ Lege nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale

riile cadru¹⁵ prevăd acordarea a 15 puncte suplimentare tinerilor care părăsesc sistemul de protecție.

Pentru a facilita **integrarea profesională** a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului, Legea 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă definește măsurile active de stimulare a ocupării tinerilor cu risc de marginalizare socială. Tânărul cu risc de marginalizare socială este „*persoana cu vârsta cuprinsă între 16 - 26 de ani, care se înregistrează la agenția pentru ocuparea forței de muncă în a cărei rază teritorială își are domiciliul sau, după caz, reședința și se încadrează în una dintre următoarele categorii:*

- a) *se află în sistemul de protecție a copilului sau provine din acest sistem;*
- b) *are dizabilități;*
- c) *nu are familie sau a cărui familie nu îi poate asigura întreținerea;*
- d) *are copii în întreținere;*
- e) *a executat una sau mai multe pedepse privative de libertate;*
- f) *este victimă a traficului de persoane.”*

Pentru acești tineri, legea prevede trei tipuri de intervenții: acompaniament social personalizat; activități de informare și promovare a tinerilor cu risc de marginalizare socială în rândul angajatorilor și subvenționarea locului de muncă. Acompaniamentul social personalizat se realizează în baza unui contract de solidaritate încheiat între agenția de ocupare a forței de muncă și tânăr „pe o durată de până la 3 ani, dar nu mai puțin de un an, în condițiile în care, la data încheierii contractului de solidaritate, tânărul nu a împlinit vârsta de 26 de ani”.

Măsurile pentru stimularea ocupării forței de muncă vizează: creșterea șanselor de ocupare a persoanelor în căutarea unui loc de muncă; stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea de noi locuri de muncă și promovarea participării pe piața muncii a tinerilor cu risc de marginalizare socială. În cazul specific al tinerilor cu risc de marginalizare socială se urmărește conștientizarea și promovarea prevederilor legii în rândul actorilor regionali, locali și al partenerilor sociali.

Angajatorii de inserție¹⁶ (cei care încadrează tineri cu risc de marginalizare socială și au un contract de solidaritate) beneficiază lunar de o sumă egală cu salariul de bază stabilit la data angajării tinerilor, dar nu mai mult de patru ori valoarea indicatorului social de referință, până la expirarea duratei contractului de solidaritate.

2.2. Recomandări la nivel internațional

La nivel internațional, recomandările vizează în principal protecția specială a copilului, făcând referire și la pregătirea acestuia pentru viața de adult independent. Un astfel de document este cel realizat de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei care recomandă¹⁷ statelor membre să adopte cadrul legal necesar și să ia măsurile necesare pentru a se asigura respectarea principiilor și standardelor de calitate astfel încât drepturile copiilor aflați în instituții rezidențiale să fie respectate în întregime. Dintre acestea, două drepturi sunt legate de pregătirea copiilor din sistemul rezidențial pentru a se integra ca adulți în societate:

- „dreptul de a avea acces la orice tip de educație, orientare și formare profesională, în aceleași condiții ca toți ceilalți copii;
- dreptul de a fi pregătit pentru cetățenie activă și responsabilă prin intermediul jocului, activităților sportive și culturale, educației informale și responsabilități din ce în ce mai mari”.

Rezoluția adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite în 2010 referitoare la Liniile Directoare cu privire la îngrijirea alternativă a copiilor¹⁸ definește o serie de standarde la care ar trebui să aspire statele în revizuirea sistemelor de îngrijire alternativă a copiilor:

*„E. Asistență pentru perioada ulterioară îngrijirii
131. Agențiile și unitățile trebuie să aibă o politică clară și trebuie să urmeze proceduri agreeate în legătură cu încheierea planificată și neplanificată a muncii lor cu copiii, pentru a asigura servicii corespunzătoare și/sau monitorizare post-îngrijire. Pe întreaga perioadă a îngrijirii, acestea trebuie să urmărească în mod sistematic să pregătească copiii să își asume independența și pentru integrarea deplină în comunitate, în special prin*

15 Anexa I a HG nr. 962/2001 privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 152/1998 privind înființarea Agenției Naționale pentru Locuințe

16 Angajatori de inserție socială pot fi și ”Întreprinderile sociale de inserție, care angajează tineri cu risc de marginalizare socială, astfel cum sunt aceștia definiți în Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă” conform Legii nr. 219/2015 privind economia socială.

17 Recomandarea Rec(2005)5 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind drepturile copiilor care trăiesc în instituții rezidențiale.

18 Rezoluția adoptată de Adunarea Generală a ONU privind raportul Celui de-al treilea Comitet (A/64/434).

dobândirea de deprinderi sociale și de viață, care se consolidează prin participarea la viața comunității.

132. Procesul de tranziție de la îngrijire la perioada ulterioară îngrijirii trebuie să ia în considerare genul, vârsta, maturitatea și circumstanțele particulare ale copilului și trebuie să includă consiliere și asistență, în special în scopul evitării exploatării. Copiii care ies din îngrijire sunt încurajați să se implice în planificarea vieții lor din perioada ulterioară îngrijirii. Copiii cu nevoi speciale, cum ar fi cei cu dizabilități, trebuie să beneficieze de un sistem corespunzător de asistență care poate să asigure, printre altele, evitarea instituționalizării necesare. Atât sectorul public, cât și cel privat trebuie încurajate, inclusiv prin stimulente, să angajeze copiii din diferite servicii de îngrijire, mai ales copiii cu nevoi speciale.

133. Trebuie depuse eforturi speciale pentru ca fiecărui copil să i se aloce, ori de câte ori este posibil, o persoană specializată care să poată facilita independența acestuia atunci când iese din îngrijire.

134. Perioada ulterioară îngrijirii trebuie să fie planificată cât mai devreme cu putință și, în orice caz, cu mult timp înainte ca un copil să părăsească efectiv mediul de îngrijire.

135. Oportunitățile permanente de educație și formare profesională trebuie fie puse la dispoziție ca parte a educației pentru deprinderea abilităților de viață oferită tinerilor care ies din îngrijire pentru a-i ajuta să devină independenți din punct de vedere financiar și să își genereze propriile venituri.

136. Accesul la serviciile sociale, juridice și medicale, alături de asistența financiară corespunzătoare, trebuie de asemenea facilitat tinerilor care ies din îngrijire și în perioada imediat următoare.”

Manualul de implementare a Liniilor de Directoare realizat de Centrul de Excelență pentru Copii în Îngrijire (CELCIS) din cadrul Universității din Strathclyde¹⁹ subliniază consecințele neacordării atenției necesare perioadei de tranziție de la protecția specială la viața independentă: „sărăcie, lipsa unui adăpost, infracționalitate, abuz de substanțe, re-plasarea într-un centru rezidențial (pentru adulți) sau chiar suicidul”. Această tranziție trebuie să fie planificată individualizat, cu participarea copilului, să fie treptată, prelungită și susținută.

Acest manual traduce Liniile Directoare în implicații pentru procesul de elaborare a politicilor naționale, formulând măsuri necesare pentru asigurarea existenței planificării pentru copiii care ies din îngrijire, furnizarea de sprijin copiilor care ies din îngrijire, dar și tinerilor după ieșirea din îngrijire. Se subliniază necesitatea existenței unui continuum de servicii, de la măsuri de sprijinire a copiilor care urmează să iasă din îngrijire și până la suport furnizat tinerilor după ce ies din îngrijire, cu o cooperare între diferitele agenții care au responsabilități complementare (locuire, sănătate, educație etc.) și „monitorizarea și verificarea periodică a planurilor pentru ieșirea din îngrijire după ce copilul părăsește mediul de îngrijire și până când acesta poate să ducă un trai independent fără sprijin sistematic”. Recomandările pentru politicile ce vizează tinerii ce au părăsit sistemul pun accentul și pe necesitatea și importanța sprijinirii menținerii unor relații ale tinerilor cu persoanele din serviciile de îngrijire în care au crescut, cu prietenii câștigați de-a lungul timpului, cu membrii familiei sau ai familiei extinse/substitutive, comunității etc.

Nu în ultimul rând trebuie menționată și recomandarea din 2017 formulată României de către Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului²⁰ cu privire la întărirea sprijinului acordat tinerilor care părăsesc sistemul de protecție, inclusiv a celor cu dizabilități, pentru a le crește capacitatea de a se integra în societate prin asigurarea accesului la locuire adecvată, servicii juridice, de sănătate și sociale, precum și oportunități educaționale și pregătire profesională.

¹⁹ Cantwell, N.; Davidson, J.; Elsley, S.; Milligan, I.; Quinn, N. (2012). Mergând înainte: Implementarea „Liniilor de îndrumare privind îngrijirea alternativă a copiilor”. Marea Britanie: Centrul de Excelență pentru Copiii în Îngrijire din Scoția. <https://www.sos-satelecopiilor.ro/wp-content/uploads/2019/05/Moving-Forward-Rom-WEB-FINAL-REV-280519.pdf>

²⁰ UN Committee on the Rights of the Child (2017), Concluding observations on the fifth periodic report of Romania.

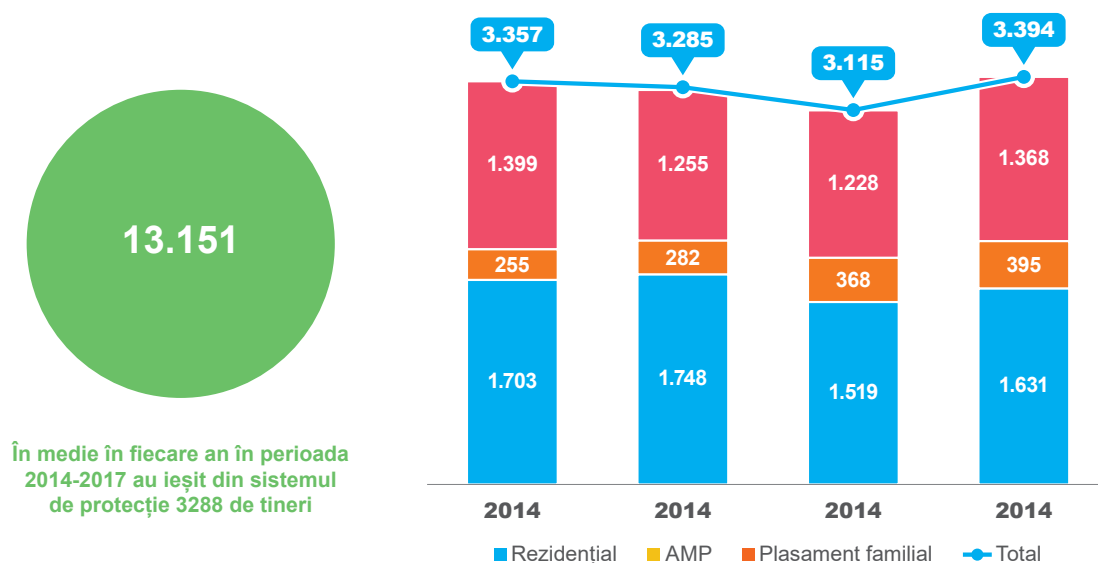
3. SITUAȚIA TINERILOR LA MOMENTUL IEȘIRII DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE (2014-2017)

3.1. Distribuția tinerilor la nivel național

Copiii aflați în sistemul de protecție specială pot rămâne în acesta, conform Legii 272/2004, până la vârsta de 18 ani, dacă nu își continuă studiile, termen care poate fi prelungit 2 ani dacă tânărul se află în situație de risc. În perioada 2014-2017, la nivel național, 13.151 tineri au

părăsit sistemul de protecție specială, jumătate dintre aceștia provenind din servicii rezidențiale, și doar 10% de la asistenți maternali profesioniști. 40% dintre acești tineri au fost îngrijiți de rude sau în alte familii decât cea de origine, în urma instituirii măsurii plasamentului.

Figura 1 – Evoluția numărului de tineri care au părăsit sistemul de protecție specială în perioada 2014-2017

Numărul total de tineri ce au părăsit anual sistemul de protecție a avut ușoare fluctuații, solicitarea sistemului de asistență socială, la nivel național, rămânând relativ constantă. Totuși, distribuția pe județe a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului arată diferențe destul de mari, cu un număr mult mai ridicat de tineri în astfel de situații în nord-estul țării, reflectând de altfel disparitățile regionale în ceea ce privește numărul de copii beneficiari ai sistemului de protecție specială.

Cei mai mulți dintre tineri părăsesc sistemul de protecție

la vârsta de 18-19 ani (67%), vârsta maximă pentru părăsirea sistemului fiind 26 de ani. Vârsta medie la care tinerii părăsesc serviciile rezidențiale de protecție este 19,8 ani, în timp ce la nivelul populației generale vârsta medie la care tinerii părăsesc casa părinților este 28,1 ani, iar ponderea tinerilor cu vârste între 20 și 29 de ani care locuiesc cu părinții este de 65%, conform Eurostat²¹. Așa cum se poate observa din Figura 3, ponderea celor care părăsesc sistemul la vârste peste 22 ani este destul de redusă, tinerii aflându-se în situația de a se adapta la un trai independent de la vârste foarte fragede.

21 Sursa: Eurostat Database, tabelele yth_demo_030 - Estimated average age of young people leaving the parental household by sex și ilc_lvps08 - Share of young adults aged 18-34 living with their parents by age and sex - EU-SILC survey, date pentru România, anul 2019.

Figura 2 – Numărul mediu anual de tineri care au ieșit din sistemul de protecție în perioada 2014-2017, la nivel de județ

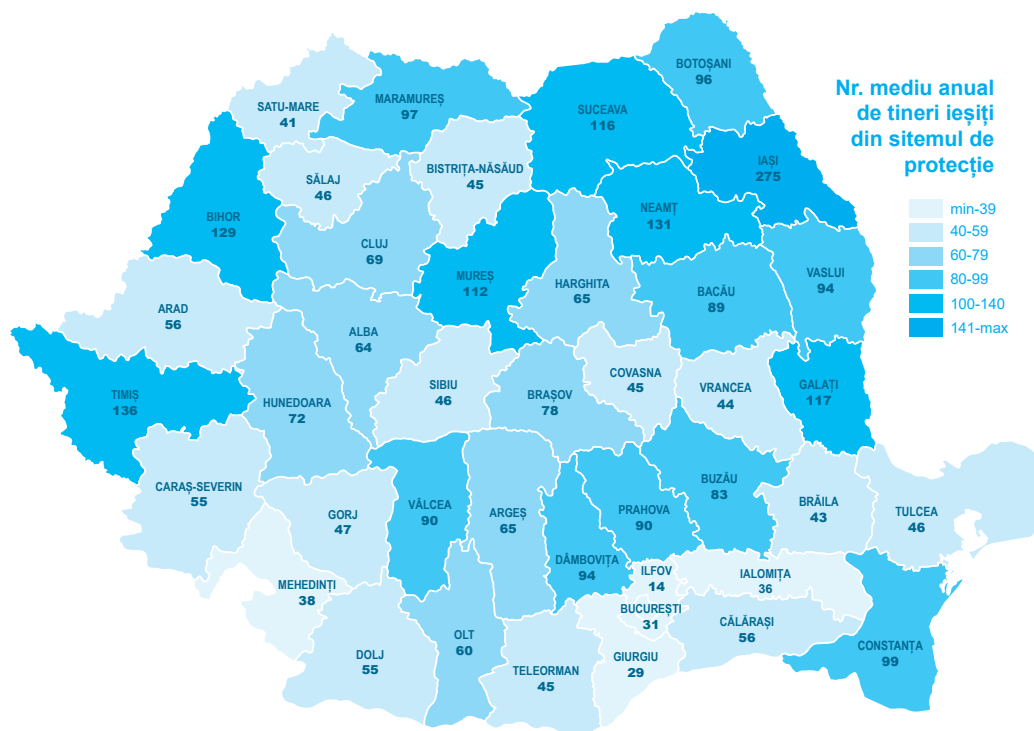
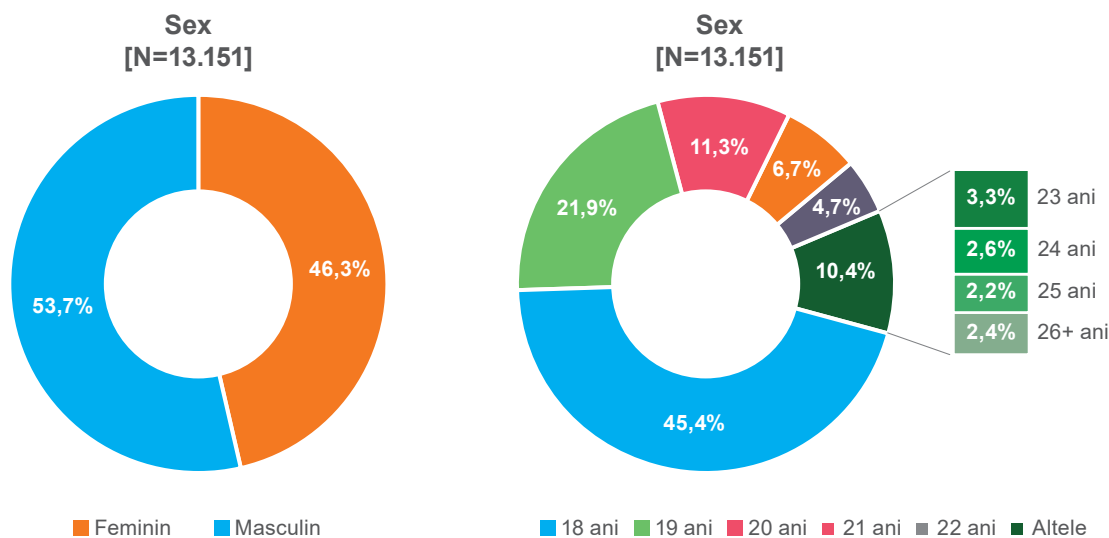

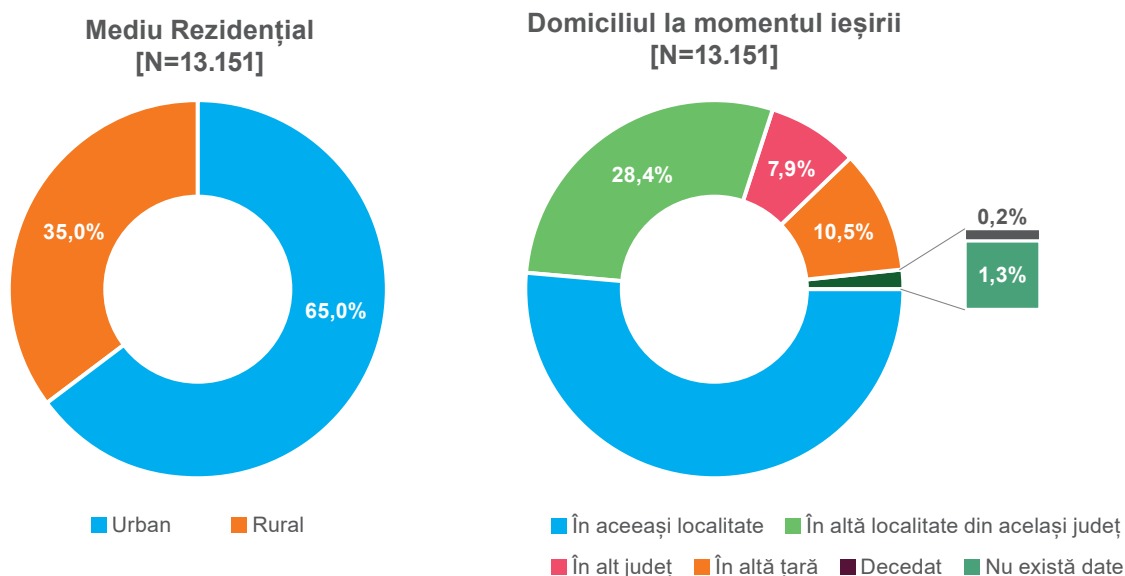
Figura 3 – Distribuția pe sexe și vârste a tinerilor care au părăsit sistemul de protecție în perioada 2014-2017

Mobilitatea tinerilor ce părăsesc sistemul de protecție este destul de redusă, fapt ce ar permite sistemului de asistență socială să asigure o continuitate a monitorizării și intervenției, 80% stabilindu-și domiciliul la momentul ieșirii în același județ, iar 51% rămân-

nând în aceeași localitate. Așa cum se vede în Figura 4, migrația în altă țară este o strategie mai frecventă a tinerilor decât stabilirea în alt județ din țară, iar cei mai mulți se stabilesc în mediul urban (65%).

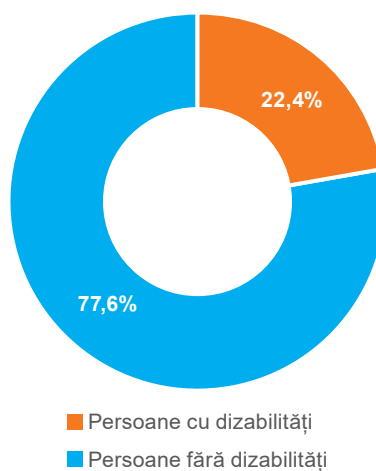
Figura 4 – Distribuția tinerilor care au părăsit sistemul de protecție în perioada 2014-2017, după mediul de rezidență și locul stabilirii domiciliului

Din totalul acestor tineri, o pondere importantă o reprezintă cei care au dizabilități, necesitând intervenții specializate. În medie, în perioada analizată, dintre tinerii care părăsesc într-un an sistemul de protecție, 735 sunt încadrați în grad de handicap. Un alt aspect

important este acela că 3 din 4 tineri cu dizabilități care părăsesc sistemul de protecție al copilului provin din servicii rezidențiale, dintre aceștia aproape 60% își continuă traseul instituțional fiind transferați în centre rezidențiale pentru adulți cu dizabilități.

Figura 5 – Ponderea tinerilor cu dizabilități care părăsesc sistemul de protecție a copilului în perioada 2014-2017

3.2. Educație și integrare pe piața muncii

Datele culese de la nivelul DGASPC-ului ne arată că tinerii pleacă din sistemul de protecție cu un capital educațional relativ modest, 24% dintre aceștia absolvind cel mult 8 clase. Doar 6,1% dintre tineri finali-

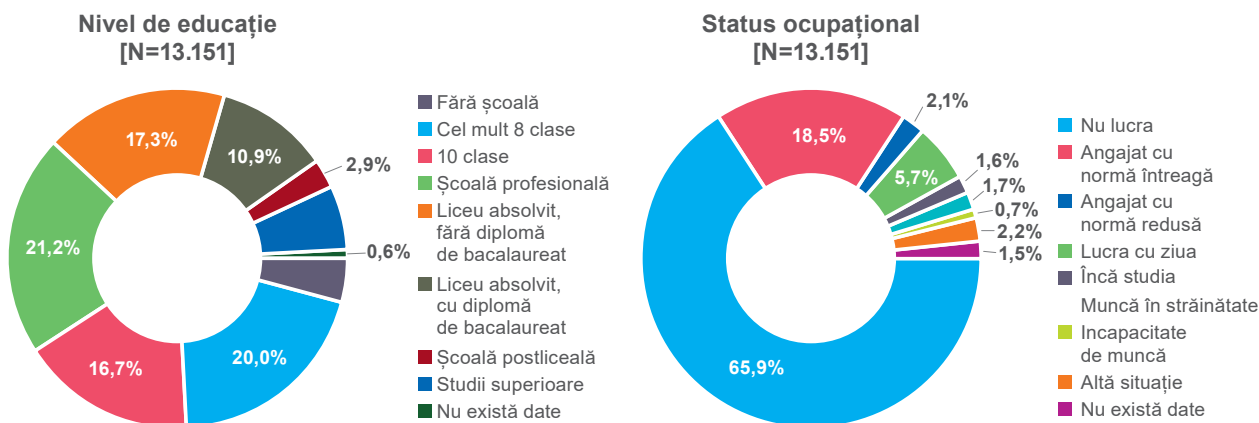
zaseră studii superioare, iar comparativ cu populația generală de tineri, dacă ne raportăm doar la grupa de vârstă 18-24, ponderea tinerilor ieșiți din sistemul de protecție care au absolvit studii superioare este relativ mai mică, respectiv 3,9%, față de 5.2%²².

Educația și găsirea unui loc de muncă sunt cele două strategii de viață independente prezentate copiilor în

vederea tranziției la viața de adult. În cele mai multe dintre servicii, copiii sunt încurajați să își caute locuri de muncă odată ce au vârsta legală, astfel încât să se familiarizeze cu cerințele angajatorilor și, în plus, să acumuleze un mic capital financiar care să-i ajute când

părăsesc sistemul. În perioada analizată, 27% dintre cei care au părăsit sistemul de protecție specială desfășurau o formă de muncă. Din totalul tinerilor, 20.6% aveau un loc de muncă cu normă întreagă sau parțială la momentul încetării măsurii de plasament.

Figura 6 – Distribuția tinerilor ieșiți din sistem în funcție de nivelul de educație și statutul ocupațional la momentul ieșirii

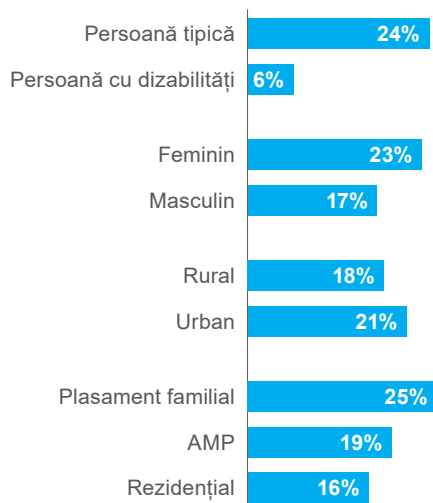

Analizând caracteristicile socio-demografice, dar și tipurile de măsuri de care au beneficiat tinerii (Figura 7), se observă că ponderea tinerilor care absolviseră cel puțin liceul cu diplomă de bacalaureat era mai mare în rândul fetelor, în rândul tinerilor care beneficiaseră de plasament la familie/persoană/rudă și în rândul persoanelor tipice, comparativ cu tinerii cu dizabilități. Pe de altă parte, dacă analizăm tinerii care se aflau la momentul

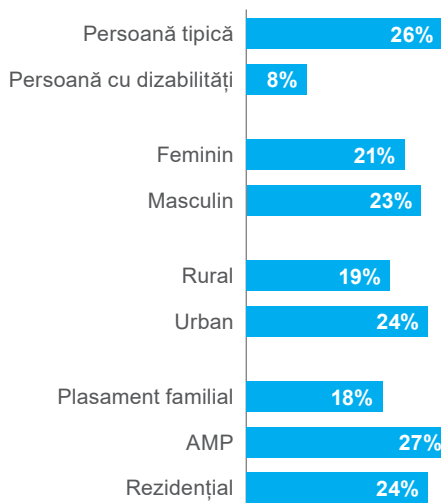
ieșirii din sistem încă într-o formă de învățământ sau lucrau, observăm o pondere mult mai mare a celor care au fost îngrijiți de asistenți maternali și apoi a celor care au fost în sistem rezidențial. Aceste diferențe se pot traduce printr-o susținere cât și o presiune mai mare asupra copiilor și tinerilor de a urma aceste direcții în vederea pregătirii pentru o viață independentă.

Figura 7 – Ponderea tinerilor cu reușită școlară și/sau integrare pe piața muncii în cadrul unor subgrupuri socio-demografice

Pondereea tinerilor care au absolvit cel puțin liceu cu diplomă de bacalaureat

Pondereea tinerilor care lucrau sau încă mai studiau

Cercetarea calitativă în rândul tinerilor a arătat, de asemenea, că cea mai importantă linie distinctivă este cea referitoare la mediul rezidențial în care tinerii au crescut, anterior ridicării măsurii. Cei care au fost în plasament la asistenți maternali profesioniști păstrează, de regulă, legătura cu aceștia și vorbesc despre cum, chiar dacă sosise momentul să iasă oficial din sistem, aveau o plasă de siguranță dată de certitudinea că sprijinul din partea asistenților maternali în grija cărora au fost nu este condiționat de proceduri administrative:

„În perioada cât ai fost la asistenții maternali, ce fel de ajutor ai primit ca să te descurci apoi în viață, singură?”

„Mi-au dat multe sfaturi, or au spus că chiar dacă nu este problemă să mă mărit, puteam să... m-ajutau ei, puteam să stau două, trei, doi trei ani la ei, ca să fiu angajată, să-mi caut o chirie, ceva, un apartament în ce să stau. Și-acum au zis că, Doamne ferește, dac-ar fi fost problemă sau orice-ar fi, ei cu mare drag mă ajută. Deci, mă ajutau. Și m-or ajutat, mi-or zis frumos că orice problemă ai și orice așa, vii și vorbim și discutăm și eu te-ajut mai departe. Deci nu e o problemă să... mâine, Doamne ferește, bat și-n lemn, să nu fie așa, să mă duc direct la ei. Ei îs familia mea, cum ar veni.” (fost beneficiar, Timiș)

Tinerii au descris presiunea constantă de a nu renunța la școală, ca modalitate de a-ți crește șansele unei inserții ușoare pe piața muncii. De asemenea, un alt mecanism de ușurare a tranziției la viața de adult independent, descris în interviuri, este găsirea unui loc de muncă, inițial cu program redus sau ca modalitate de a câștiga bani care să fie folosiți nu în scopul întreținerii și satisfacerii nevoilor de bază, ci în scopul învățării autogospodăririi. A câștiga propriii bani, ca măsură de responsabilizare, este descrisă ca o măsură luată de personalul de specialitate cu referire la tinerii care se pregătesc să iasă din sistem:

„Mă presau foarte mult să-mi fac școala, nu să fac alte tâmpenii. Deci, tot ei au fost cu ideea să mă duc și la postliceală. Deci, nu. Eu n-am mai vrut. După ce am terminat liceul, am zis că nu mai vreau, și tot ei au fost care m-au împins, și m-am dus, ce să facem.” (fost beneficiar, Timiș)

„Am lucrat prima dată la 15 ani, la o fabrică de lemne, puneam bucăți de lemne în cutii. Am lucrat pentru o bicicletă. Am spus la fundație și mi-au dat bani de bicicletă, și mi-am cumpărat bicicletă. A fost o chestie din asta de împrumut, adică te ajutam cu bani, dar nu era o sumă de 30 de lei, un milion, era patru milioane, și oricum cheltuiam mulți bani pe haine, tot ce era...” (fost beneficiar, Maramureș)

Pentru beneficiarii care au făcut tranziția către independență trecând prin centrul de tranzit, deținerea unui loc de muncă era obligatorie, cu cel puțin 6 luni înainte de ridicarea măsurii de protecție:

„Înainte să ieșim, trebuia să ne-angajăm șase luni...”

Înainte să ieși de la 700 de-acolo?

„Da, să ieși din sistem, că eu eram deja pe externare. Numai că te țineau șase luni, acuma nu mai știi cum îi, în momentul de față, eu așa am prins. Trebuia să lucri șase luni, bine, și dinainte puteai să lucri, nu avea nimeni treaba ta, să strângi bani, ca atunci când vei ieși să ai.” (fost beneficiar, Timiș)

Găsirea și menținerea unui loc de muncă încă din perioada în care se aflau în sistemul de protecție constituie un factor de sporire a încrederii în șansele de reușită ca adult independent.

„Ce ajută să te descurci: muncă, muncă, muncă. A ajutat foarte mult, a contat mult și partea psihică. În ce sens: să nu cad tentațiilor, în sensul că să nu încep să fur, să mă prostituez și lucrurile astea. Și doi la mână, munca, mie mi-a plăcut munca dintotdeauna. Deja eram la liceu când am început să muncesc, deja începusem să îmi strâng bani legat de plecare. Mi-a fost puțin teamă, în ce sens, mă gândeam când ies pe poartă, unde mă duc, în stânga sau în dreapta? Mi-a dat puțină teamă mai ales seara când mă culcam, dacă mâine o să mă dea afară, ce fac? Dar a fost și chestia asta că să mă țin de școală și de asta cu postliceala, de exemplu. Aveam și unde munci.” (tânără)

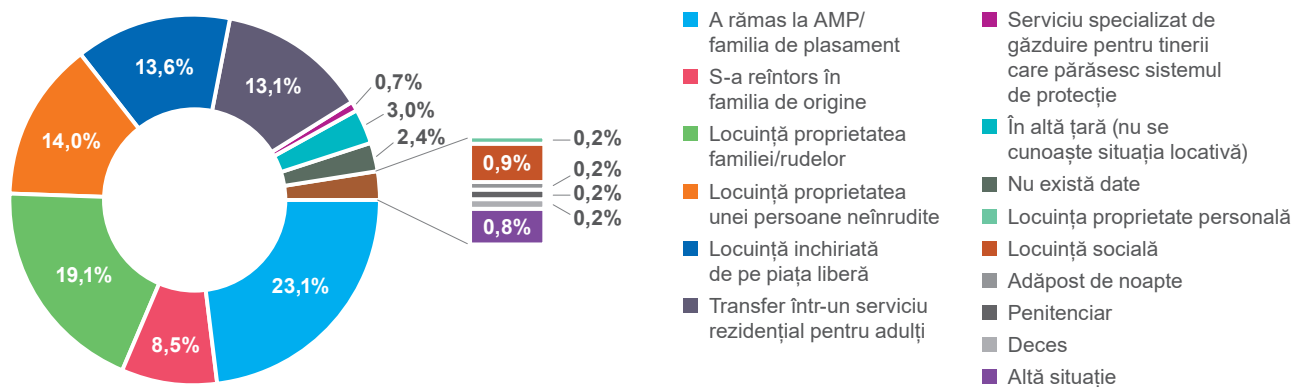
Încă din timpul măsurii de protecție, câțiva tineri intervievați au avut oportunitatea de a fi înscriși în diverse proiecte private (de exemplu, cele susținute de proiectele PETROM) dedicate sprijinirii tinerilor din sistem, lucru ce le-a permis să își suplimenteze veniturile și să capete experiență profesională, fiind angajați part-time, câte 4 ore/zi.

3.3. Locuire

Găsirea unei locuințe este unul din aspectele vitale ale părăsirii sistemului de protecție. O mică pondere a tinerilor

inșchiriază o locuință de pe piața liberă (13.6%). Jumătate dintre tineri își folosesc rețelele sociale din care fac parte – familia asistentului maternal sau cea în care a stat în plasament, familia de origine sau familia extinsă – pentru a-și asigura o locuință după ce încetează măsura de protecție. O parte din tinerii cu dizabilități sunt transferați într-un serviciu rezidențial pentru adulți, așa cum s-a menționat anterior, fiind o situație frecventă în cazul acestora. Mai puțin de 1% beneficiază de serviciile sociale de găzduire pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție.

Figura 8 – Distribuția tinerilor care au părăsit sistemul de protecție, după statutul locuinței

Interviurile cu tinerii care au trecut prin aceste experiențe au relevat și câteva strategii diferite în funcție de apartenența la gen. Astfel, pentru a-și asigura o locuință la ieșirea din sistem, fetele intră în relații cu parteneri care au propria casă, pentru a se muta cu ei. Este des întâlnită situația în care relația a început de puțină vreme, tânăra nu îl cunoaște pe partener și se întâmplă să intre, de fapt, într-o relație abuzivă din care iese foarte greu, dacă iese, pentru că nu se mai poate întoarce în centru și pentru că nu mai are unde locui și nu își poate permite o locuință.

Băieții hotărăsc, de exemplu, să plece cu alți cunoscuți în străinătate, însă aceste relații sunt superficiale și curând apar conflictele, mai ales că unii dintre tinerii intervievați au recunoscut că au probleme cu managementul furiei. Alții găsesc locuință și loc de muncă și nu mai vor să plece în străinătate sau pleacă pentru o scurtă perioadă de timp. Specialiștii DGASPC spun că mulți din cei care ies din sistem pleacă în străinătate, dar pentru că nu sunt obligați să țină legătură cu centrele, educatorii, nu se mai știe nimic de ei. De asemenea, specialiștii afirmă că tinerii păstrează dorința foarte puternică de a locui cu părinții, dacă relațiile cu ei s-au

menținut și nu au fost alterate ireversibil, chiar dacă se întorc în condiții foarte sărace.

3.4. Familie și viață socială

O resursă importantă pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție o reprezintă rețeaua socială, oamenii din proximitatea lor – asistenții maternali, prieteni, membri ai familiei (unchi, mătuși, soți, socri, nași), dar și personalul angajat al DGASPC-urilor și al ONG-urilor, care i-au sprijinit atât prin recomandarea unor locuri de muncă, dar și prin acompanierea în găsirea unor chirii.

Tinerii care au fost îngrijiți de asistenți maternali, de cele mai multe ori, sunt sprijiniți în continuare de asistenții maternali. Se întâmplă ca relația cu asistentul maternal să fie mai importantă pentru viitorul tânărului/tinerei decât cea cu familia biologică. O astfel de experiență a fost relatată de un tânăr care, după ce s-a încheiat măsura de protecție și a avut ocazia să lucreze în străinătate la familia biologică, s-a întors la „mama” asistentă maternală, unde locuiește în continuare

„Mama din țară m-a ajutat cel mai mult. Mi-a zis «ești al meu, ești bine-venit oricând aici».” (tânăr ce a părăsit sistemul de protecție)

O parte din tineri dezvoltă relații mai apropiate cu personalul ce le oferă servicii astfel că sunt sprijiniți și încurajați permanent. Chiar și în aceste situații, dorința de independență și evitarea asumării responsabilității pot fi factori care să anuleze acest tip de sprijin.

„Eu am fost un copil foarte cuminte și eram pe placul la mai toată lumea, doar pentru faptul că eram foarte cuminte, eu eram apropiat de toată lumea și toată lumea de mine, îmi dădea x un sfat, y un sfat, dar pe mine nu prea m-a ajutat niciun sfat, eu voiam să mă distrez.” (tânăr ce a părăsit sistemul de protecție)

La polul opus, sunt tineri integrați în grupuri de prieteni din afara sistemului care îi atrag în diverse activități generatoare de venit de la vârste foarte mici, aflându-se sub protecția acestora. Aceste strategii le permit să fie relativ independenți de la o vârstă mică, dar ulterior îi conduc către situații cu un risc ridicat. De exemplu, unul din tinerii intervievați a fost deja condamnat la 3 ani cu suspendare pentru tentativă de omor.

„Sunt un caz care am reușit să ies din multe belele, ce am făcut, știu doar eu. Am învățat să mă descurc chiar dacă eram de la centrul de plasament, am câștigat respectul celorlalți și frica lor, cu asta îmi hrăneam eu sufletul, dacă știam că acea persoană îi e frică de mine, eu nu pățeam nimic. Neavând iubire de familie, cei care te bagă în apartament, nu sunt oameni, sunt bestii, te culci în bătaie, te trezești în bătaie.” (tânăr ce a părăsit sistemul de protecție)

Dincolo de aceste situații în care tinerii sunt integrați în diverse rețele sociale și beneficiază de diverse forme de suport, o temă recurentă apărută în interviurile cu aceștia este cea a lipsei de încredere în ceilalți, ca fundament al interacțiunii sporadice și, mai mult, a evitării interacțiunii. Caracterul circular al acestor aspecte este

dat de faptul că, la rândul lor, deschiderea și construirea încrederii în propria persoană sunt dependente de interacțiunile cu ceilalți, în afara mediului protejat, fie din cadrul centrelor/caselor de tip familial, fie din cadrul familiei asistenților maternali profesioniști.

„Nu, dar zic, era cineva, care să fie aproape de voi, cu care să puteți să vorbiți...”

Nu, eu nu puteam să vorbesc cu maternalii mei, așa...

[...]

Nu, n-aveam încredere în nimeni. Că și la școală mi-au zis o grămadă de profesori, «dacă ai ceva să-mi zici, spune-mi». Că eram foarte retrasă. Cum îs acuma și cum eram atunci... (...) Deci chiar nu comunicam, mi-era rușine, și-acuma mai am un pic rușinea aia, gen dacă îi să nu cunosc o stradă, să întreb pe cineva, mi-e foarte greu. Până la urmă, mă trag așa și întreb, dar nu așa, imediat.” (tânără ce a părăsit sistemul de protecție)

Faptul de a crește în sistemul de protecție se poate transforma într-o etichetă în interacțiunile cu ceilalți și poate fi baza discriminării în viața de zi cu zi. Comportamentele ușor diferite, manifestate de colegi de școală, de exemplu, sunt descrise ca făcând parte din cotidian:

„Care era firescul vieții atunci?”

Făceam totul... Pot să zic că în weekend-uri eram mai mult acasă, în cursul săptămânii eram, de obicei... adică, viața mea a fost tot timpul în oraș, pentru că pe weekend-uri mă întorceam acasă pe perioada liceului. (...) Stăteam la internat pe timpul săptămânii, și în weekend ne luau. Și pot să zic că, na, fiind cu persoane, gen, de vârsta mea, nu pot să zic că era rău, adică, nu știu, nimic din ce s-a întâmplat până acuma, și bine și rău, nu zic că a fost rău. Na, ca și copil, îți dai seama că nu toată lumea, mai ales dacă ești diferit de alții, unii nu voiau să pară că vor să se împrietenească cu tine și făceau total opusul. Gen, discriminare. Poate micuță, nu gravă, dar au existat momente în care mă simțeam dată la o parte.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție)

Dincolo de atitudinea celorlalți, chiar în absența discriminării vizibile, conștientizarea diferențelor existente sau identificarea/construirea/găsirea lor de către beneficiar în sine au marcat perioada de adolescență:

„Cum simțeau că ești diferit? Cum arătau diferențele astea?

În acele momente, era situația financiară care era foarte vizibilă, situația materialistică, și afecțiunea părintească, care n-am primit-o, a fost un pic mai rece.

Și când se întâmpla asta?

În perioada școlii și liceului.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

3.5. Pregătirea pentru ieșirea din sistemul de protecție

Pregătirea pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă, finalizarea studiilor, integrarea socio-profesională constau, în general, în servicii de consiliere pentru continuarea studiilor sau găsirea unui loc de muncă, cu ajutorul agențiilor naționale de ocupare a forței de muncă (AJOFM) sau al altor parte-

neri, asistență în căutarea unei locuințe și în dezvoltarea unor deprinderi legate de autogospodărire. În funcție de locul de plasament al copilului (în servicii de tip familial, în servicii rezidențiale, sistem public versus privat) aceste servicii pot fi abordate în mod semnificativ diferit.

Importanța pregătirii pentru viața de adulți independenți este punctată și de tinerii intervievați. Aceștia, privind retrospectiv, detaliază rolul pe care l-au avut, în devenirea lor, persoanele de referință, activitățile la care au participat sau, global, regulile sociale la care trebuiau să adere cât timp încă erau în sistemul de protecție, și pare să fie unanimă părerea conform căreia respectarea acestor reguli face diferența între a deveni adult de succes și a nu reuși această tranziție.

Prin cercetarea cantitativă realizată în rândul tinerilor au fost culese și date privind activitățile la care au participat tinerii în ultimii ani petrecuți în sistemul de protecție specială (Figura 9). Activitățile cu cele mai puține mențiuni din partea tinerilor sunt cele legate de integrarea lor profesională (consiliere și suport vocațional – 35%, cursuri de formare profesională – 18%), dar și de asumarea unor responsabilități față de comunitate, doar 16% menționând că au participat la activități de voluntariat.

Figura 9 – Participarea la activități de pregătire pentru ieșirea din sistemul de protecție

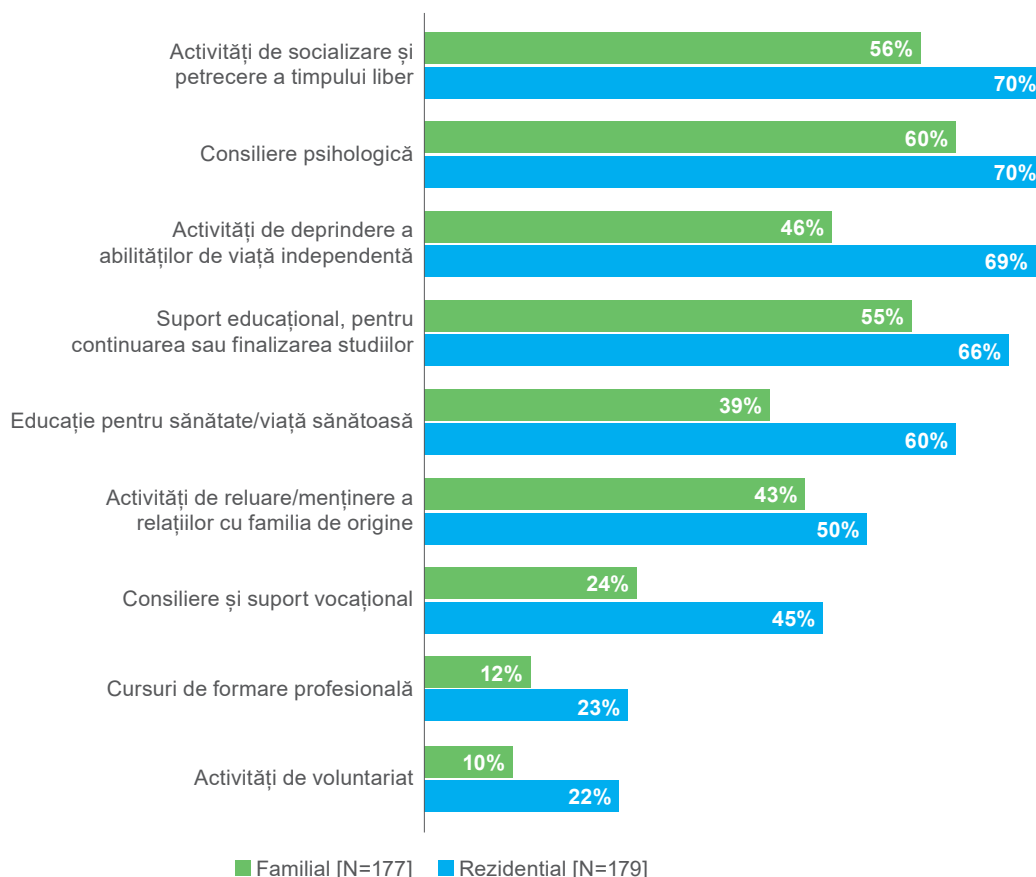

Eșantion total, N=356

Analizând comparativ răspunsurile în funcție de tipul serviciului în care a fost tânărul în plasament, se observă în primul rând o participare mult mai scăzută în rândul tinerilor care au fost în plasament la asistent maternal sau la familia extinsă (Figura 10). Oportunitățile de participare la diverse activități sunt mult mai

mari pentru tinerii ce se aflau în servicii rezidențiale indiferent de tipul activității, dar diferențele cele mai mari se înregistrează la activitățile de deprindere a abilităților de viață independentă, educația pentru sănătate/viață sănătoasă, consiliere și suport vocațional.

Figura 10 - Participarea la activități de pregătire pentru ieșirea din sistemul de protecție în funcție de tipul serviciului în care tânărul a fost în plasament

Experiențele tinerilor se desfășoară sub imperiul responsabilizării și al necesității de a se descurca singuri, în absența siguranței date de mediul familial. Această tranziție este privită ca o situație de neevitat, făcând parte din cursul vieții unei persoane care a trăit în cadrul sistemului de protecție:

„Deci asta era pasul standard, să faci 18 ani și să pleci.

Da, deci cred că era pasul fiecăruia: că vrei, că nu vrei, tot ajungi acolo. Și eu eram așa, un pic împăcată cu ideea deja. Mai ales, știam că o să mă întorc acolo, că, na, familia de care tot îți zic... deși a fost o perioadă în care am fost un pic certați.

(...) Deci era mai degrabă liniște când te gândeai la pasul următor.

Am văzut situația ca atare, chiar nu m-am gândit nici că mă simt ușurată, nici că...” (tânără care a părăsit sistemul de protecție).

Ridicarea măsurii de protecție constituie o schimbare majoră, sub auspiciile căreia începe, de fapt, perioada adultă, pentru care tinerii au fost consiliați. Iar dincolo de serviciile pe care le-au primit, pregnantă este uneori nesiguranța și necesitatea resimțită de a exercita un autocontrol riguros, ca rețetă pentru o viață împlinită.

„Era un pic straniu, era nesiguranță, nu știam unde să mă duc. Oarecum sistemu’ te-ajută, da’, când ieși de-acolo, ești cam pe cont propriu. Și dacă nu lupți tu, cu tine și cu gândurile tale și cu forțele tale, și nu faci ceva așa, din timp, o să fie foarte greu, mai ales pentru tineri. Deoarece imaginați-vă că eu, după ce am ieșit de-acolo, statu’, guvernul’, m-a ajutat cu 700 de lei. Și toți acești tineri care ies și care, probabil, n-au gândirea mea, eu am strâns bani, deci eu am ieșit pregătit de-acolo și m-am mutat într-o chirie, cu banii mei strânși, dar dacă nu au gândirea mea, vă dați seama ce e când ies.” (fost beneficiar, Maramureș)

Chiar dacă primesc sprijin, tinerii din sistemul de protecție tind să aibă o filozofie a vieții în care să se bazeze exclusiv pe ei înșiși, par să manifeste în mai mare măsură neîncredere în ceilalți, par mai reticenți în relații, declară că nu au așteptări de la nimeni, ținând cont de greutățile foarte mari, psihice, afective, materiale prin care au trecut.

În cazul tinerilor din centre de plasament, sprijinul cel mai mare a venit, de cele mai multe ori, din partea unui adult (educator, director, angajator) cu care a avut o relație de atașament, la care a putut să meargă să discute probleme, în care a avut încredere, uneori după ce adultul a făcut un gest de mare importanță (a scos

tânărul dintr-o încurcătură semnificativă sau i-a plătit o amendă, de exemplu). Aceste relații se păstrează de obicei și după ce tinerii pleacă din sistem. În afara sistemului au fost întâlnite mai multe cazuri în care angajatorul devine o figură maternă sau paternă, ajutând tânărul sau tânăra în multe situații, de la acceptarea unui program flexibil la serviciu, la sprijin în găsirea unei locuințe, la sprijin în continuarea educației.

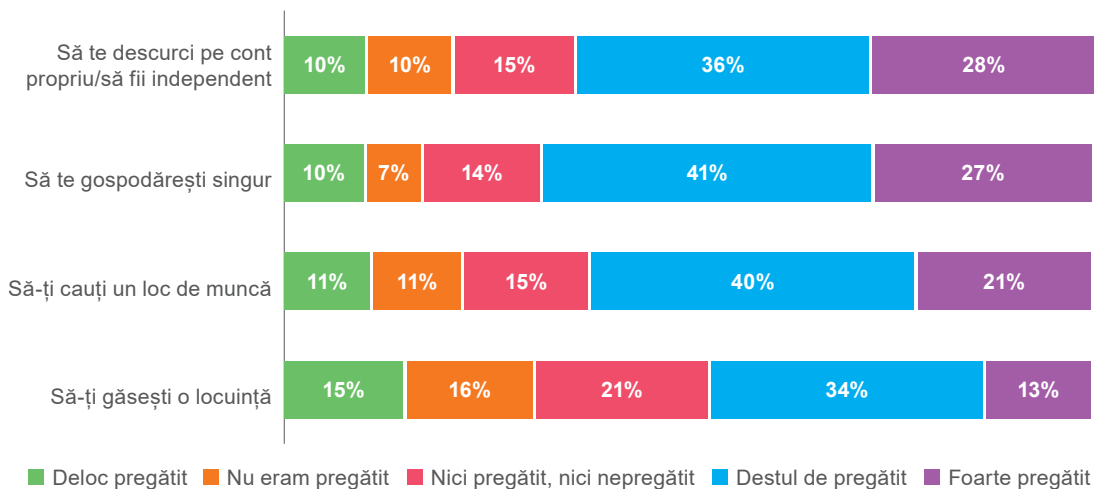
Instituțional, ajutorul cel mai semnificativ pare să fie legat de facilitarea găsirii unui loc de muncă începând cu vârsta de 16 ani, care permite tinerilor o independență mai mare, un venit când nevoile lor cresc și pătrunderea pe piața muncii. De asemenea, este importantă și încurajarea permanentă a tinerilor să continue studiile, de exemplu, chiar dacă nu au luat bacalaureatul, au fost încurajați să continue studiile la școala postliceală.

Perspectiva tinerilor asupra propriei ieșiri din sistem este dominată de ideea că tot procesul în sine este unul natural, având în vedere situația lor, și că ei au fost actorii principali de care a depins succesul sau eșecul acestei tranziții, mai exact de capacitatea lor de a asculta și a pune în practică îndrumările primite.

Cercetarea cantitativă ne arată că o parte importantă a tinerilor nu se simțeau pregătiți la momentul încetării măsurii de protecție să gestioneze anumite situații, printre cele mai menționate regăsindu-se găsirea unei locuințe (31% nu se simțeau pregătiți) și căutarea unui loc de muncă (22%).

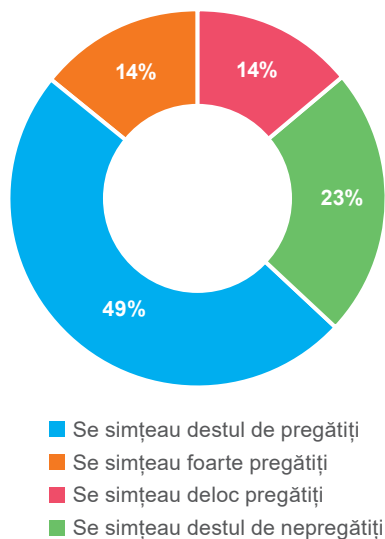
Figura 11- Percepția gradului de pregătire pentru ieșirea din sistemul de protecție

Luând în considerare ceea ce ai învățat de-a lungul anilor, la momentul în care ți-a încetat măsura de plasament, cât de pregătit crezi că erai pentru următoarele lucruri?

N=356. Diferențele până la 100% sunt reprezentate de non-răspunsuri

Figura 12 - Autoevaluarea gradului de pregătire pentru viață independentă la momentul încetării măsurii de plasament

Eșantion total, N=356.

Predictori ai auto-evaluării gradului de pregătire pentru viață independentă la momentul încetării măsurii de plasament (model de regresie, N=356)

Predictori	Coeficienți nestandardizați		Coeficienți standardizați	
	B	Std. Error	Beta	Sig.
A primit servicii de suport educațional, pentru continuarea sau finalizarea studiilor	8.136	3.204	0.145	0.012
A primit servicii de consiliere psihologică	-7.616	3.209	-0.133	0.018
A participat la activități de voluntariat	10.638	3.842	0.145	0.006
Vârsta la care a fost prima dată dat în plasament	0.61	0.292	0.109	0.037
Nivel de educație în prezent	2.458	0.56	0.229	0
Este femeie	-4.619	2.795	-0.084	0.099
(Constant)	34.108	6.276		0
R2	0.141			

Măsura în care tinerii se simțeau pregătiți pentru viață independentă la momentul încetării măsurii de plasament este semnificativ influențată de activitățile la care au participat și sprijinul primit pe parcursul adolescenței (vezi Figura 12, tabelul din dreapta). Faptul că pe parcursul ultimilor ani petrecuți în sistemul de protecție au primit servicii de suport educațional și că au participat la activități de voluntariat cresc gradul în care tinerii s-au simțit pregătiți pentru viața independentă. Analiză indică însă și lipsa de eficacitate a serviciilor de consiliere psihologică, faptul de a fi beneficiat de un astfel de serviciu fiind un predictor cu influență inversă asupra autoevaluării gradului de pregătire pentru viață independentă, în sensul că tinerii care au primit consiliere psihologică tind să se fi simțit mai puțin pregătiți să pornească pe cont propriu la momentul ieșirii din sistem.

O parte dintre tinerii intervievați nu s-au simțit pregătiți și au amânat cât s-a putut plecarea. Acesta fost cazul unui tânăr care a fost în sistemul de protecție de când s-a născut. Alții au fost nerăbdători să plece și să se întoarcă la familia biologică. Alții și-au pus speranța în frații și surorile mai mari care aveau deja familii, însă treptat au renunțat la așteptări și au decis să se descurce pe cont propriu.

Cei care reușesc cel mai bine par să fie cei care își fac planuri din timp și le urmăresc, chiar dacă traseul nu este liniar, însă rezistă tentațiilor cărora colegii de centru cad pradă din dorința de a câștiga ușor bani și probabil

din cauza stimei de sine scăzute. De exemplu, o tânără a declarat cum a hotărât ca mai bine să muncească pe bani puțini decât să devină victima prostituției, care nu poate fi controlată în afara centrelor. Experiența ulterioară i-a confirmat că a procedat bine, pentru că odată intrată într-un anturaj periculos, situația unei colege s-a deteriorat din ce în ce mai mult, trecând prin violență domestică, sarcină nedorită, trafic.

Cei mai hotărâți par să fie cei care au ajuns la o vârstă destul de mare în centrele de plasament, la 15-16 ani, după un eveniment grav în familie. În toate aceste cazuri în care au ajuns în centre sau case de tip familial, a fost decizia tinerilor de a rămâne și de a refuza să se întoarcă în familie din cauza abuzurilor. Pentru ei, timpul în sistemul de protecție a fost doar o etapă, iar ei au fost activi în decizia de a ajunge în sistem. Fiind deja relativ mari, au privit situația practic, ca pe o perioadă pe care trebuie să o traverseze până reușesc să devină independenți. În toate aceste cazuri, un rol foarte important l-a avut un adult, de obicei angajatorul, care a sprijinit tinerii în momente cheie, devenind astfel o figură parentală.

Cei care au fost în sistem de mult timp par să trăiască mai mult în prezent, cu ce le oferă, să se adapteze pe loc, să schimbe des locul de muncă, să amâne bacalaureatul, fără strategii de viitor. În funcție de context, dacă e stabil locul de muncă, de exemplu, nu se resimte lipsa planurilor. În general, acești tineri sunt flexibili, însă în slujbe prost plătite. Merg pe rețeaua de prieteni/cunoș-

tințe pentru a căuta un loc de muncă și odată ieșiți din sistem nu merg la AJOFM, nici nu cunosc cum ar putea fi ajutați acolo.

Relaționarea defectuoasă cu asistenții maternali, ca persoane responsabile de buna dezvoltare a copiilor, sau cu personalul de specialitate care lucrează direct cu beneficiarii (psihologi, educatori) poate avea efecte care se simt dincolo de ieșirea din sistem, ducând la formarea de tipare comportamentale sau atitudini generale față de mediul social. Această idee este susținută și de fragmentul de mai jos, de data aceasta referitor la personalul din centre și case de tip familial:

„[e nevoie de] o consiliere profesională, ca să-i poți creiona drumul și beneficiarului. Și atunci ei, din lipsa asta de încredere, au spus că mai bine nu merg, că iar o să audă nu știu cine, că iar o să râdă, că iar o să... știi? Și-atunci au acumulat, știi? Deci, asta-i toată...” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

Cu privire la ceea ce ar putea fi îmbunătățit, sugestia primită s-a referit la pregătirea profesională a personalului care lucrează direct cu beneficiarii, pentru a diminua, printr-o consiliere eficientă, traumele pe care tinerii le au și care, neabordate, se adâncesc:

„Eu aș face, la nivel național, o echipă foarte tare de psihoterapeuți, și aș forma și la nivelul DGASPC toți psihologii și psihopedagogii.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

Srijinul primit a fost menționat unanim de către respondenți. Totuși, după cum ilustrează unul din tinerii intervievați, eficiența acestuia este, poate, știrbită de faptul că cei care trebuie responsabilizați sunt, de fapt, adolescenți cărora li se cere să fie altfel decât cei de vârsta lor, care nu au crescut în sistem, să se gândească la viitor și să fie conștienți că totul depinde exclusiv de ei:

„Și-n perioada asta ai avut vreun sprijin care să te pregătească pentru ce se va întâmpla când va înceta măsura?”

Da, educatorii încercau oarecum să ne atenționeze că timpul trece, da... cine, la 16 ani, se gândește la viitorul lui, ce-o să

facă? Că visuri toată lumea are, nu? Da’ nu se gândește că pe la 18 ani trebuie să mă duc... unde mă duc? (...) Și eu ce fac după?” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

Construirea de așteptări și încercarea, din partea specialiștilor, de a adecva aceste așteptări la condițiile obiective, este un demers ce poate fi eficient numai până la un punct, pentru că, dincolo de explicațiile și sfaturile pe care le primesc tinerii, experiența directă este hotărâtoare.

„Nu, pentru că n-aveam cum să știu. Dacă nu trăiești, n-ai cum.

Dar ți s-au spus lucruri?

Da, mi s-au zis, mi s-a spus cum să-mi gestionez banii, dar asta depinde și fiecare cum o trăiește, gen ce se întâmplă după ce ieși din centru, unii iasă bine, unii iasă prost, unii au sprijin, unii n-au.

De unde să aibă sprijin?

Eu n-am avut sprijin. Unii au familii care chiar țin legătura, sau de dincolo, aveau mulți danezi și-astea, le trimitea... și dacă îi vedea că sunt copii ca lumea, chiar îi ajuta cu bani și-asta. Da, normal, un danez nu te ajută dacă vede că îți trimite și tu risipești, sau nu faci ceva. Un danez, dacă îți trimite, trebuie să fii un copil super wow, că nu dă la oricine.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

Primirea unui sprijin este o resursă inestimabilă, însă, după cum reiese din interviul citat anterior, pentru a primi sprijin trebuie să arăți că meriți. Raționamentul acesta descrie o realitate problematică, judecată în raport cu esența actului de a oferi ajutor: cei care primesc ajutor sunt, de fapt, cei care au cele mai mari șanse de a se descurca și pe cont propriu, nu cei ale căror resurse (inclusiv în termeni de capital uman) sunt mai degrabă deficitare, lăsându-i mai puțin echipați pentru a face față exigențelor vieții de adult. A putea să te descurci singur este măsura propriei valori, sprijinul din exterior fiind apreciat ca util și de accesat doar în măsura în care nu te poți descurca pe cont propriu:

„Dacă poți să te descurci și singur, de ce să nu o faci și să apelezi doar atunci, eu știu, poate ai nevoie de o consiliere,

poate ai nevoie de un sfat, poate ai nevoie... știi?[...]. Pentru că nu există, la nivel local și județean, niște programe sau un fond alocat, pentru că asta se face foarte ușor, da, care să asigure, să spunem, un timp de, sau pe un interval de doi ani, plata chiriei, iar beneficiarul să plătească cheltuielile, și, în tot acest timp, să mai aibă parte de consiliere și de suport.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

Diferențele care au dat succesul strategiilor de adaptare la viața independentă sunt reprezentate de nivelul de autonomie pe care fiecare l-a avut încă din sistemul de protecție și care le-a format un mod de gândire ”descurcăreț” și plin de resurse extra. Astfel sunt tineri care au preferat să muncească cu ziua, să își pună bani de o parte pentru viitoarele cheltuieli (chirie, utilități etc.), alții s-au căsătorit imediat la ieșirea din sistem sau au obținut un apartament ANL și alții care, chiar dacă au avut o ieșire forțată, au reușit să sprijine alți tineri la rândul lor.

„Faptul că nu te întorceai la centru era o palmă care te trezește la viață, am fost împăcat cu gândul că nu mă mai întorc acolo. Dacă ar fi să mă pun în locul unuia care este în continuare în centru, aș vrea să lucrez, să pot lucra cât sunt în centru, să pun deoparte banii, aș vrea să îi îndemne, angajații, să lucreze. În viață e greu, atât timp cât mai ai sprijinul direcției, măcar să te sprijine să lucrezi.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

„Sunt obișnuită cu responsabilitatea de mică, de abia așteptam să plec, pentru că știam că orice ar fi, eu pot să mă descurc și trebuie. Mă simțeam bine, eram bucuroasă că în sfârșit trebuie să plec, nu mi-a plăcut foarte mult în sistem, era ca o ușurare, una din tinerele care a solicitat singură ieșirea din sistem la 21 de ani, după ce a obținut o casă ANL - dosarul fiind depus la 18 ani.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție).

4. SITUAȚIA DIN PREZENT A TINERILOR IEȘIȚI DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE ÎN PERIOADA 2014-2017

Analizele privind situația din prezent a tinerilor ieșiți din sistemul de protecție și ale căror rezultate sunt prezentate în acest capitol se bazează pe datele obținute din chestionarele completate de un eșantion de tineri,

precum și din interviurile realizate în cadrul cercetării calitative. Capitolul este structurat pe 5 dimensiuni de analiză: educație, ocupare, locuire, familie și viață socială, bunăstare materială, fizică și emoțională.

4.1. Educație – Continuarea/reluarea studiilor

Continuarea sau reluarea studiilor este unul din aspectele ce rămân mai degrabă la nivel de deziderat. Doar 15% dintre tinerii care au părăsit sistemul de protecție și-au continuat studiile în primul an după încetarea măsurii de protecție, iar 10% au urmat cursuri de recalificare profesională (Figura 13). În prezent doar 7% își continuă studiile (Figura 15).

O foarte mică parte din tinerii intervievați au relatat că au reușit să continue sau să finalizeze studiile începute. Dacă există un adult semnificativ în viața tinerilor, atunci pare să fie mai ușor să continue studiile. Pe cont propriu pare un obiectiv dificil de atins, ceea ce, în general, le va limita accesul pe piața muncii la locuri de muncă mai bine plătite.

Câteva cazuri în care tinerii au fost sprijiniți de adulți cu un rol important în viața lor au ieșit în evidență: o tânără a fost ajutată de educatoare, mai ales prin sprijin emoțional și sfaturi pentru a continua și aprecia valoarea educației, cazul unui tânăr cu dizabilități pentru care asistentul maternal s-a străduit foarte mult să îl scoată de la școala specială pentru ca apoi acesta să obțină rezultate foarte bune, să aprobe 2 facultăți. Celălalt caz, patroana firmei la care o tânără lucra de 2 ani, a hotărât să plătească taxa pentru primul an de facultate al tinerei, pentru că aceasta nu și-ar fi putut permite costurile.

“Când am intrat la facultate în primul an era cu taxa. Taxa a fost destul de mare, se apropia perioada Sărbătorilor și trebuia să plătesc prima tranșă. Te duci la facultate, dar să știi că noi nu

avem cum să plătim la facultatea de inginerie electromecanică, mi s-a spus. Da, te duci, te ținem la facultate, nu te dă nimeni afară, dar nu avem bugetul necesar pentru a te ajuta cu plata taxei, dacă intrai la fără taxă... dacă poți să te descurci, să găsești bani undeva, să cauți o fundație, o chestie. Noi ne-am chinuit și nu am găsit soluții, am încercat, am primit refuzuri, am fost și la facultate, dacă se poate reduce într-un fel taxa. Era în trei tranșe dar să se reducă măcar la jumătate. Am făcut o adresă, nu. Deci chiar s-a încercat, dar peste tot ne-am lovit de refuzuri. A venit asistentul social și a spus că, cu părere de rău, nu poate să mă ajute, dacă eu cred că am pe cineva și la care poți să apelez. Așa am stat și m-am gândit să o sun pe șefa mea să întreb dacă mă poate împrumuta cu suma de bani pentru taxă și să îmi oprească jumate din salariu și mă descurc cu ce aveam, am explicat care este situația. Mi-a spus că înțelege și că vedem. A doua zi după școală m-a întrebat ce fac. Bine, de la școală, dacă îmi place, ce am ales și așa mai departe. M-a susținut în timpul liceului, am mai participat la niște concursuri și m-a susținut de atunci și moral și financiar cu cazarea, cu mâncarea. Și țin minte, atunci era perioada Sărbătorilor. Mi-a spus că a vorbit cu soțul dânzei și că oricum sunt sărbătorile și că ei vor să facă o faptă bună. Și mi-a pus banii pe masă. Prima întrebare a fost când vi-i

dau, în câte rate ați calculat, cât vine pe lună? Și mi-a spus că nu își dorește decât o cafea după ce termin facultatea, dar să promit că termin facultatea. Erau banii pentru un an în total. Bineînțeles, chestia asta m-a și ambiționat pentru că în următorii ani am intrat la fără taxă, am făcut la fără taxă și masterul la fel, nu a mai fost nevoie de bani.. Am scos-o și la cafea și am invitat-o și la nuntă.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție).

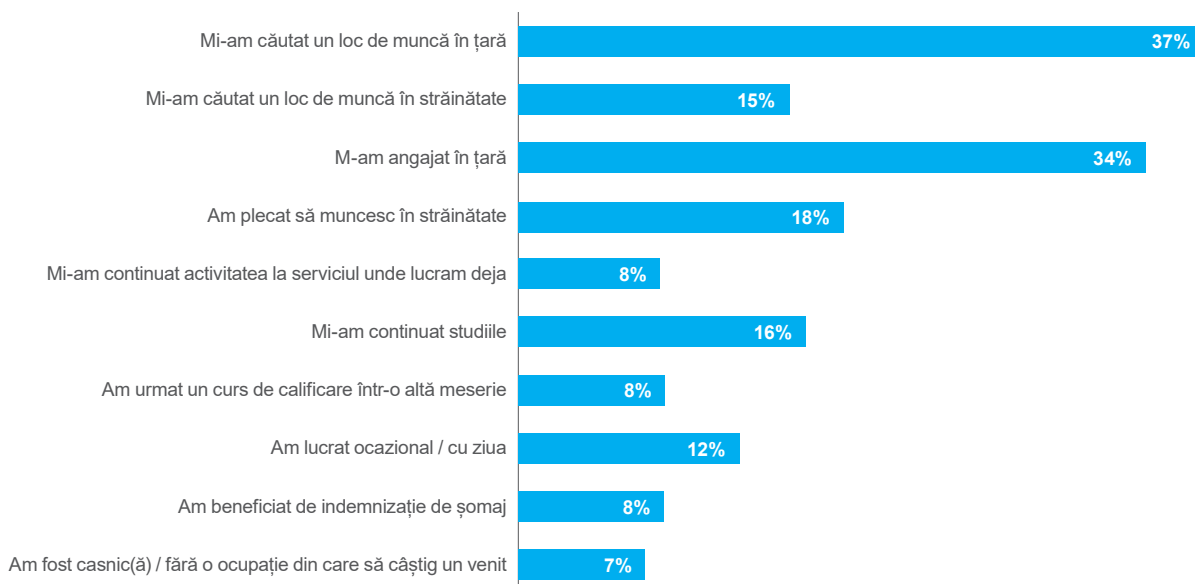
În general, tinerii își doresc să continue cu diverse formări, fie să termine liceul cu finalizarea bacalaureatului sau a dizertației în cazul unui program de master, fie să facă un seral/postliceală – asistent medical, educator. Alții au aspirații mai specifice, cursuri de șoferi profesioniști (de exemplu, condus camioane), de producție și mixat sau pur și simplu participarea la ateliere motivaționale și de antreprenariat.

4.2. Integrare pe piața muncii

Găsirea unui loc de muncă este o preocupare importantă pentru tinerii care ies din sistem și se manifestă pentru unii încă din perioada măsurii de protecție, în funcție de cât de responsabili și pregătiți se simt față de viața independentă ce îi așteaptă, oportunitățile care le apar sau le sunt oferite, precum și dorința de a experimenta într-un spațiu de muncă. Primul an după încetarea măsurii de protecție este marcat de căutări și schimbări în plan profesional. În ce privește căutarea unui loc de muncă, din totalul eșantionului 37% au căutat să se angajeze în țară, iar 15% în străinătate. Legat de ocuparea efectivă în primele 12 luni după ieșirea din sistemul de protecție, 8% din tinerii care au participat la sondaj și-au continuat activitatea la serviciul unde lucrau deja, 34% și-au găsit un loc de muncă în țară, iar 18% au plecat la muncă în străinătate. 12% au avut slujbe ocazionale sau au muncit ca zilieri. Continuarea studiilor a fost o cale urmată de ponderi semnificativ mai mici, respectiv 16% dintre respondenți au menționat că și-au continuat studiile după ieșirea din sistem, iar 8% au urmat un curs de calificare într-o altă meserie.

Figura 13 - Schimbări în plan profesional în primele 12 luni după ieșirea din sistem

Care dintre următoarele situații sunt valabile în cazul tău în perioada primelor 12 luni care au urmat încetării măsurii de protecție?

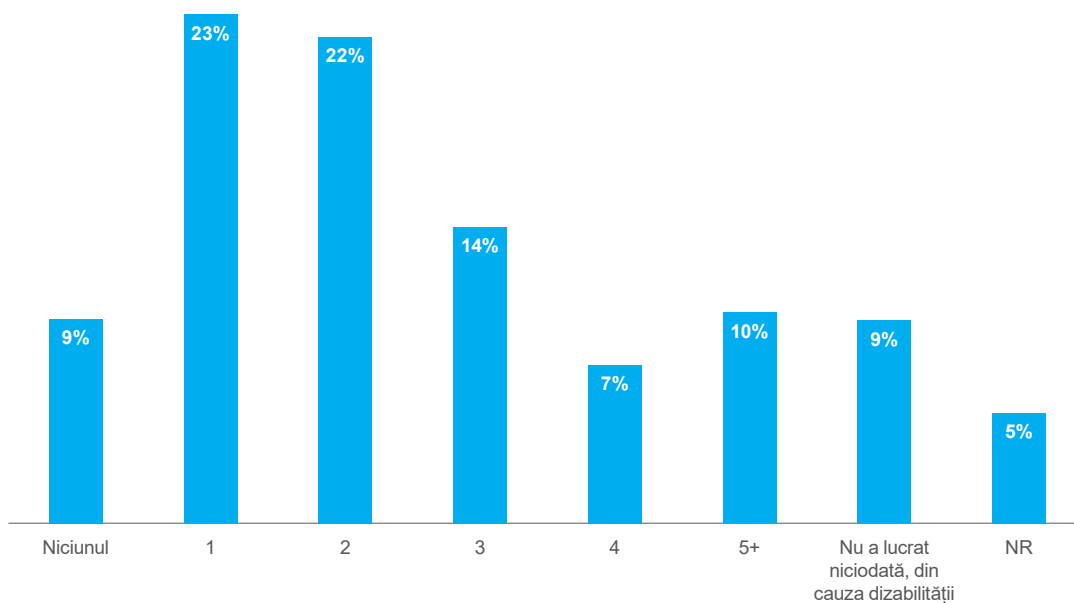
Eșantion total, N=356.

Tinerii au experimentat diverse locuri de muncă, mobilitatea profesională fiind de altfel specifică generațiilor actuale de tineri – aproape 60% dintre tineri au avut cel puțin 3 locuri de muncă de la încetarea măsurii de

protecție și până în prezent. La polul opus, 9% dintre tineri nu au avut niciun loc de muncă, iar 9% nu au lucrat niciodată din cauza dizabilității (Figura 14).

Figura 14 - Experiența de muncă după părăsirea sistemului

Câte locuri de muncă ai avut din momentul în care ți-a încetat măsura de protecție și până în prezent?

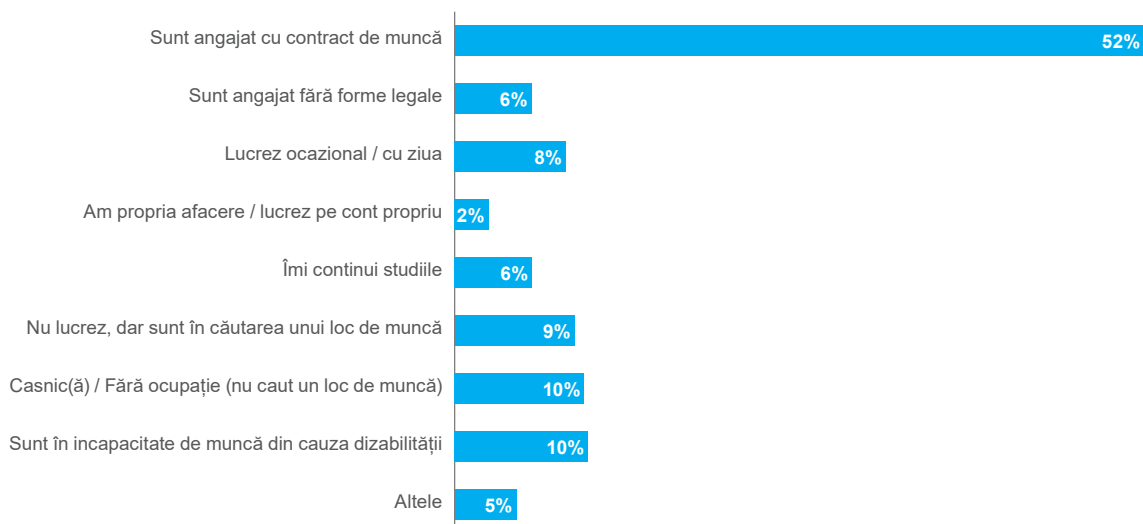

Eșantion total, N=356.

În prezent jumătate dintre tineri sunt angajați cu contract de muncă, 8% lucrează ocazional sau cu ziua, 2% - au propria afacere sau lucrează pe cont propriu, 6% lucrează fără forme legale, iar o pondere mică – 10% dintre tineri sunt în incapacitate de muncă, având anumite dizabilități.

Figura 15 - Status ocupațional în prezent

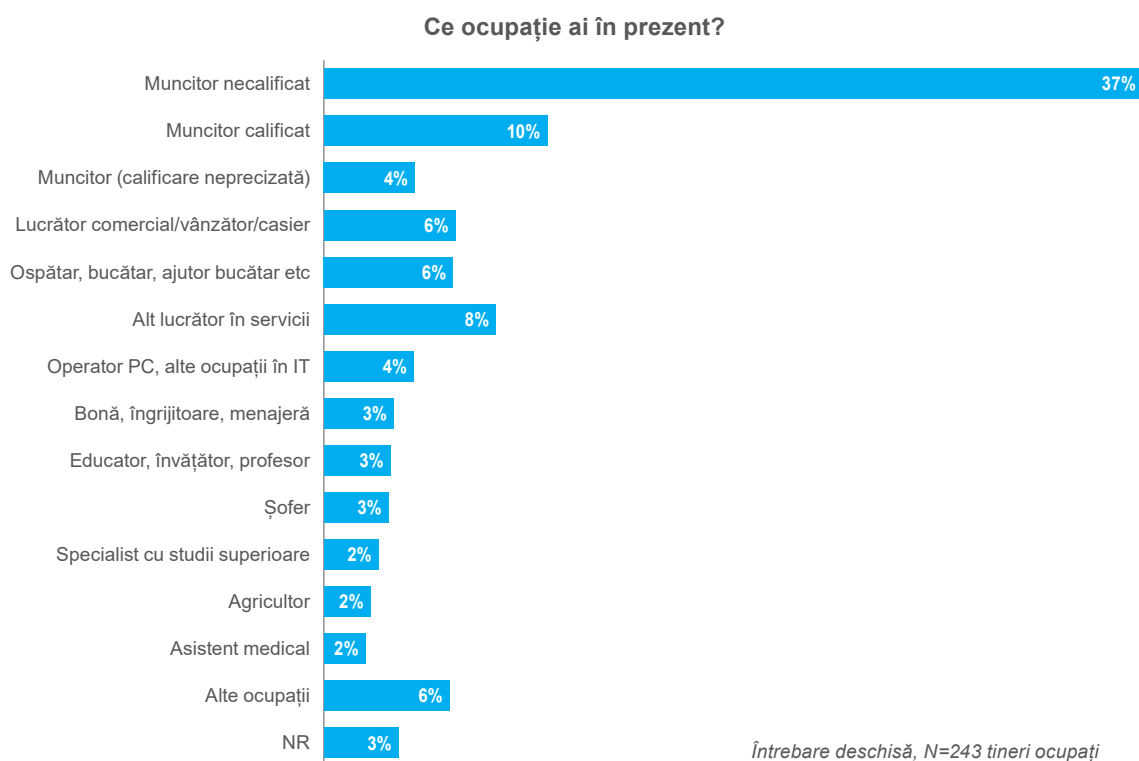
Care dintre următoarele descriu situația ta din prezent?

Eșantion total, N=356. Răspuns multiplu

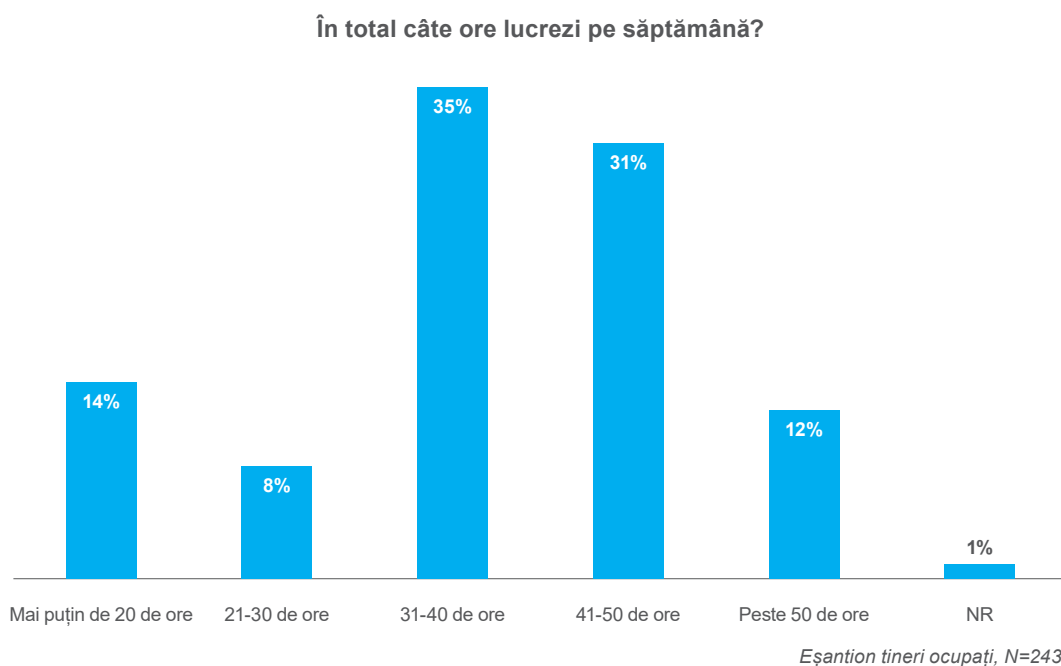
În ceea ce privește tipul actual de ocupație desfășurată la momentul cercetării, observăm că, cel mai adesea, tinerii ocupă poziții cu un grad foarte scăzut de calificare (51% sunt poziții de muncitor cu/fără calificare).

Figura 16 - Status ocupațional în prezent

În ceea ce privește volumul de muncă, doar 22% muncesc sub o normă întreagă de lucru. Cei mai mulți (35%) muncesc aproximativ cât o normă întreagă de lucru, iar 31% lucrează între 41 și 50 de ore pe săptămână.

Figura 17 - Distribuția tinerilor ocupați după numărul de ore lucrate pe săptămână

Din interviuri a reieșit faptul că, după ce părăsesc centrele rezidențiale, tinerii nu mai ajung la AJOFM. Astfel, dacă

pe perioada când se aflau în centre primeau oferte de muncă prin intermediul asistenților sociali, după pără-

sirea serviciului aceștia nu au mai apelat la ajutorul instituționalizat. Cei care aveau nevoie de ajutor în momentul interviului nu știau de facilitățile, de ajutorul pe care ar fi putut să îl primească de la AJOFM.

Câțiva au păstrat locul de muncă la care au mers de când se aflau în sistem pentru mulți ani, în interviurile realizate, aceste cazuri fiind fete.

„Am vrut pe timpul verii să găsec de muncă. După ce am ieșit din probe la un second hand, adică am terminat cele trei luni, la câteva săptămâni șefa respectivă ne-a întrebat dacă suntem interesate de un part-time. Cu condiția să ne ducem la școală, să nu vă scadă notele, să nu aveți absențe, să nu văd ceva neregulă că nu vă mai las. Așa am ajuns acolo. Am avut și bani de buzunar. Am muncit până în primul semestru de master part-time, iar pe timp de vacanță full-time. Pe perioada școlii, dar depinde cum aveam program la facultate, erau zile cu cursuri, erau zile în care avea nevoie de noi și așa am stat acolo șapte ani.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție)

În general, relațiile cu șefii și colegii sunt amiabile, puține cazuri au menționat că a existat o discriminare cu privire la proveniența lor din sistem. Se întâmplă ca uneori tinerii să evite să menționeze aceste aspecte la locul de muncă. De exemplu, unul din tinerii intervievați a evitat o perioadă de timp să spună că a fost îngrijit în sistemul de protecție, însă a fost pus în situații în care reacțiile lui nu au fost cele mai potrivite și a simțit nevoia să explice angajatorului rațiunea din spatele comportamentului lui.

„Șeful la început a avut ceva reticențe, dar datorită comportamentului meu, chiar dacă m-am cizelat și încercam să mă autoeduc, venind din sistemul de protecție, sunt momente când se vede. Orice s-a întâmplat în trecut lasă o amprentă asupra ta. I-am zis după jumătate de an de la angajare de unde vin și ce situație am, după, a înțeles de ce am unele scâpări. Ador ce fac, nu mă face să mă simt important, dar știu că am un loc acolo.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

Așa cum s-a menționat anterior, o pondere mică a tinerilor reușesc chiar să dezvolte afaceri sau activități pe cont propriu. Un astfel de caz a fost al unei tinere interviuate care a reușit să ajungă antreprenor la 22 de ani și să aibă propria firmă, iar toate procedurile de înființare ale unei firme le-a asigurat singură, fără ajutor.

„Mi-am deschis eu o afacere, sunt propriul meu șef, am deschis un SRL, sunt multifuncțională, lucrez pe partea de web, programare, design și tot ce ține de web, tricouri personalizate, voi deschide și un salon de înfrumusețare. Colegii sunt ok, îmi place ceea ce fac, nu aș putea să mă mai întorc vreodată să fiu angajată, mi-ar fi greu. Nu mă simt importantă, îmi place, simt că fac pentru mine, nu mă simt importantă pentru nimeni, mi se pare că e normal să fie așa.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție)

O parte din ei au experimentat și munca în străinătate (de exemplu, Germania, UK, în general țări din Uniunea Europeană), dar au preferat să se întoarcă acasă pentru familie și liniște.

„Am fost în Londra pe șantier 2 săptămâni la un unchi din partea tatălui, apoi m-au mutat în alt oraș, 4 luni tot în UK, însă m-am întors în țară la tipografie, îmi era dor de familie, de bunici.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

„Acum lucrez în mall, casier la restaurant de mâncare, m-am întors la primul loc de muncă după ce am lucrat în străinătate șofer de tir, un an de zile, pe comunitate, în toată Europa. Cu colegii ne simțim bine ca într-o școală, fiecare e cu părerea lui, contează să te adaptezi situației, nu să te superi.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

În unele cazuri, tinerele se căsătoresc imediat după ieșirea din sistemul de protecție și nu își mai caută un loc de muncă, atât timp cât soțul le asigură cheltuielile curente și de familie. Totodată unele dintre ele au experimentat într-o oarecare măsură un loc de muncă înainte de sarcină, dar fără a mai dori neapărat să continue după perioada/concediul de maternitate.

„Am fost angajată imediat după ce am terminat liceul. Făceam cablaje pentru mașini, m-am angajat chiar acolo imediat pentru că acolo imediat angajează, se caută în permanență și cred că am stat vreo jumătate de an și apoi găsisem în altă parte cu ceva bani mai mulți și era un mediu mult mai bun, adică mă refer la faptul că era mai mult de muncă, dar și bani mai mulți. Și am hotărât să mă mut pe trei luni de zile și apoi am aflat că sunt însărcinată și automat a trebuit

să renunț și asta a fost, stau acasă și sunt cu fetița să o cresc. Nu am beneficii pentru că trebuia să am un an de zile de muncă și a stat și soțul în postnatal și apoi a trebuit să renunțe pentru că șeful lui de la serviciu i-a pus în vedere: ori locul de muncă ori prenatal și automat a ales serviciul. Avem ajutorul de inserție plus salariul pe care îl ia soțul. Cât de cât ne descurcăm binișor.” (tânăra care a părăsit sistemul de protecție)

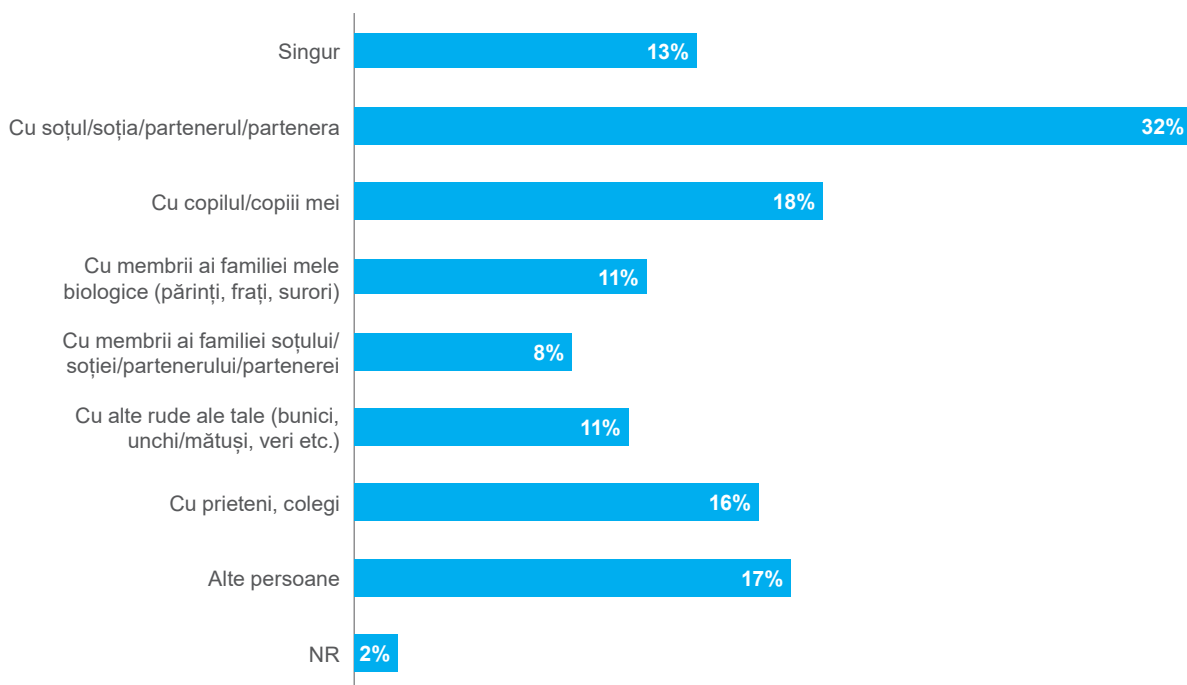
4.3. Locuire

Asigurarea locuinței este rezolvată în general în cadrul rețelelor sociale sau în relația/familia nou construită. Doar 13% dintre tineri locuiesc singuri. Cei mai mulți locuiesc împreună cu soțul/soția sau partenerul/parte-

nera (32%). O altă soluție o reprezintă împărțirea locuinței cu alți tineri (prieteni, colegi), 16% dintre tineri menționând această situație.

Figura 18 – Locuire în prezent

Cu cine locuiești în prezent?

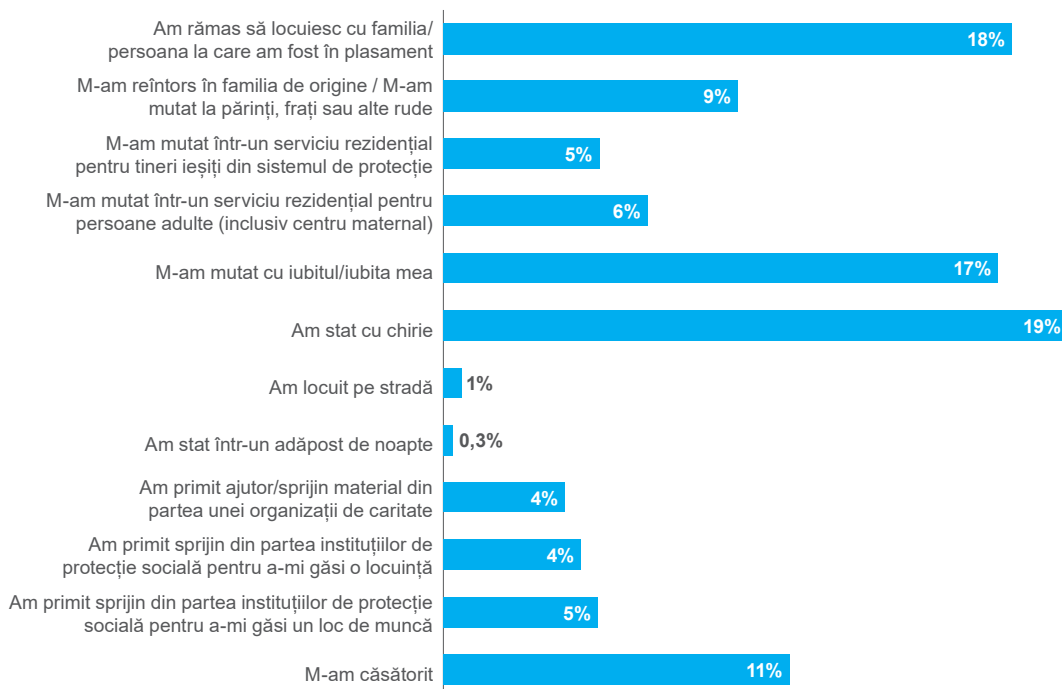
Răspuns multiplu, eșantion total, N=356.

O pondere foarte mică a tinerilor respondenți au menționat un sprijin instituțional pentru găsierea locuinței, indiferent de tipul furnizorului de servicii sociale – public (4%) sau privat (5%). 5% dintre respondenți au avut nevoie în primul an după încetarea măsurii de

protecție de servicii rezidențiale specifice pentru tinerii din sistemul de protecție, iar 5% au fost admiși în alte servicii rezidențiale pentru persoane adulte, inclusiv centre maternale.

Figura 19 - Locuire, relații personale și sprijin primit în primele 12 luni după ieșirea din sistem

Care dintre următoarele situații sunt valabile în cazul tău în perioada primelor 12 luni care au urmat încetării măsurii de protecție?

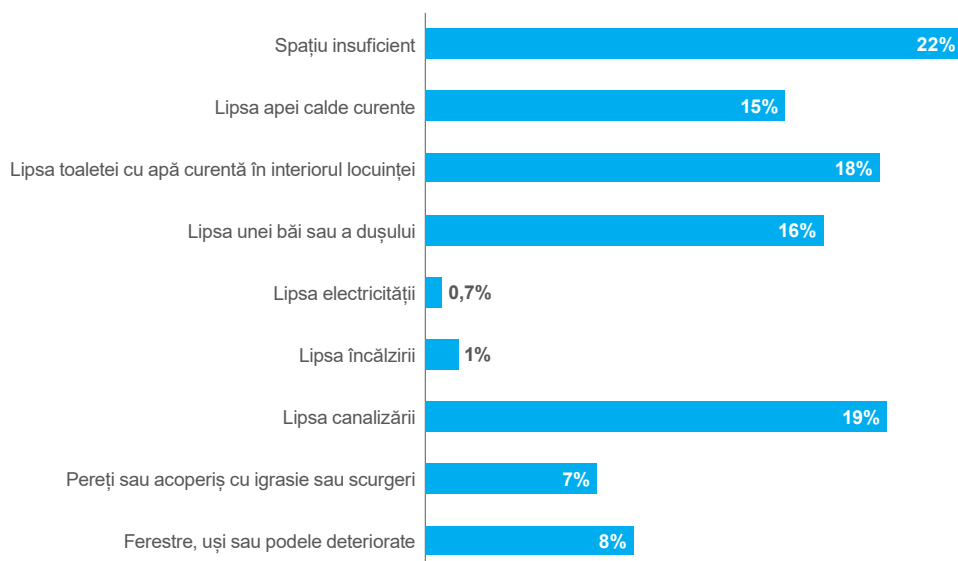
Eșantion total, N=356.

Un procent important dintre tinerii care au răspuns chestionarului raportează condiții precare de locuit: 18% nu au toaletă cu apă curentă în interiorul locuinței, 19% au o locuință neracordată la canalizare, 16% nu au

baie sau duș, 22% reclamă lipsa spațiului suficient și 15% lipsa apei calde curente. Aproape 7% au probleme grave ale locuinței: pereți sau acoperiș cu igrasie sau scurgeri, ferestre, uși sau podele deteriorate.

Figura 20 – Condiții de locuire

În locuința în care stați aveți vreuna din următoarele probleme?...

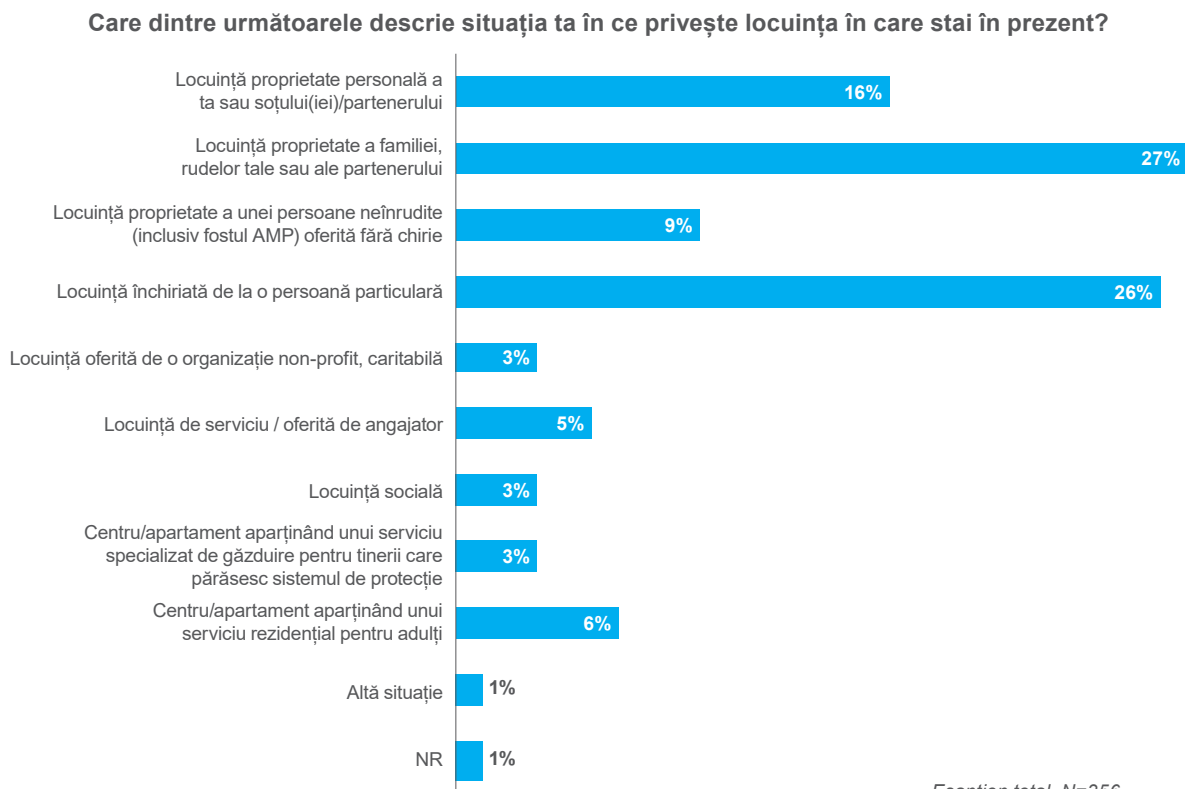

Eșantion total, N=356.

În ceea ce privește tinerii care beneficiază de o formă de sprijin pentru asigurarea locuirii, 3% dintre aceștia locuiesc într-un serviciu rezidențial destinat tinerilor care părăsesc sistemul de protecție, 3% au reușit să acceseze o locuință socială, iar alți 3% sunt într-o locuință oferită de o organizație non-profit. Mai mult de

jumătate stau în locuințe care sunt proprietatea personală a unor rude sau prieteni și doar 26% și-au închiriat un apartament de pe piața liberă. 6% dintre tineri locuiesc în cadrul unor servicii rezidențiale pentru adulți, fiind tineri cu dizabilități.

Figura 21- Statutul locuinței actuale

Interviurile realizate cu tinerii arată că asigurarea unei locuințe se realizează de multe ori cu ajutorul prietenilor, cunoștințelor, care pot fi ori din afara centrelor, ori foști colegi din centrele de plasament. Alteori se apelează la ajutorul unui adult important în viața lor, a unui educator, a patronului firmei la care muncește deja și care ajunge să aibă un rol parental, care ajută în multe situații. De obicei se împarte o garsonieră, un apartament de 2 camere. Foarte rar tinerii aplică pentru o locuință socială - în interviuri a fost identificată o astfel de situație când tânăra a primit o locuință ANL, la trei ani după solicitarea acesteia. Procesul de obținere a apartamentului nu a fost unul simplu și a depins foarte mult de implicarea directă a tinerei.

Fetele mai degrabă încearcă să se bazeze pe relația cu prietenul cu care se și mută. Ele caută să fie într-o relație pentru a putea pleca. Pentru tinerii care se află în plasa-

ment la organizații neguvernamentale au existat situații în care organizația a devenit garantul tânărului, acesta găsiind mai ușor locuință, odată ce găsește loc de muncă și împreună cu organizația hotărăsc împreună dacă este pregătit pentru viața independentă.

Specialiștii DGASPC declară că sunt mulți cei care își asigură o locuință întorcându-se să locuiască cu părinții în mediul rural. Printre tinerii intervievați a fost un asemenea caz, tânărul s-a stabilit în locuința tatălui. Alții au rămas în familia asistentului maternal sau în locuințele membrilor de familie plecați în străinătate.

O parte dintre cei care au reușit să se descurce cu chiriile ajută și pe alți tineri care au ieșit din sistem. Există o rețea de întraajutorare bazată pe prietenii legate în timpul măsurii de protecție sau participării la diverse activități comune.

“Eu am plecat după ce am terminat postliceala în 2014. Am plecat din centru prin revocare, mi-au spus că trebuie să plec, atâta. Eu știam după aceea ce am de făcut mi-am făcut bagajele, am sunat un prieten că știam că avea un apartament cu două camere și avea una liberă și am închiriat o cameră. Banii să îi ai să faci față, dar eu m-am descurcat, am fost ajutat și de băiatul ăsta că am găsit chirie.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

”Locuiesc cu prietena și fratele ei, înainte am fost sprijinit de mamă și am stat la prietenii ei, însă am ales să mă mut în altă zonă tot la casă, unde oamenii nu mai aveau nicio problemă. Apoi m-a ajutat un prieten din sistem, care avea o cameră liberă [...]. Ieșise și fratele meu din sistem și până și-a găsit el de muncă am suportat eu și partea lui. Când spui 3 băieți și vrei să închiriezi spui «mamă ce fac ei acolo», «uite am ieșit de la casa de copii, vrem să stăm mai mulți că ne e mai ușor». (Proprietarul) A fost foarte înțelegător, ne-a ajutat cu haine, dacă ne place ceva oprim dacă nu, ducem și noi mai departe. E mai dificil pentru perioada de acomodare, dar după ce trecea nu mai era nicio problemă.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

uneori și deplasarea în alte localități, drept urmare o nouă cazare, însă procesul a fost relativ la fel – căutare pe internet a unei locuințe. Motivul schimbărilor au ținut mai mult de faptul că „nu se simțeau ca acasă”.

Tipologia recurentă este cea a tânărului care preferă să își vadă de ale lui, salută și păstrează un nivel de bază în comunicarea cu celelalte persoane (vecini, proprietari etc.). Preferă să se ocupe singur de treburile gospodărești, obține sprijin fie căutând singur pe internet, fie păstrând contactul cu „doamnele” de la centru și prieteni.

O problemă identificată în cadrul interviurilor este legată de modul de funcționare a ajutorului pentru locuință: o dată ce există ajutorul din partea statului pentru chirie, acei bani sunt livrați direct în contul proprietarului și nimeni nu verifică condițiile în care tinerii locuiesc sau relația dintre proprietar și chiriaș, ceea ce poate duce la tensiuni și situații abuzive – toți banii sunt livrați în contul proprietarului, iar acesta poate crea condiții neplăcute astfel încât tânărul să plece de bunăvoie, fără ca restul de bani să fie înapoiați.

Majoritatea tinerilor au schimbat mai multe locații de cazare de la ieșirea din sistemul de protecție, fie sprijiniți de prieteni, fie de membri ai familiei, iar cu unii proprietarii chiar a empatizat. Pe alocuri au fost situații când au apelat la împrumuturi, dar de fiecare dată s-au găsit soluții pentru plata chiriei și/sau a utilităților.

În general, locuințele cu chirie au fost găsite prin telefon sau internet, autonom sau cu sprijinul prietenilor. Relațiile cu proprietarii sunt strict legate de plata chiriei, iar cu vecinii sunt practic inexistente, doar dacă împart anumite utilități (de exemplu, cablu TV și de internet) și sunt necesare, de curtoazie. Dacă și-au schimbat de mai multe ori locul de muncă, acest lucru a presupus

4.4. Familie și viață socială

Întemeierea propriei familii a fost o prioritate pentru un segment important al tinerilor ce au participat la studiu, 18% fiind căsătoriți la momentul culegerii datelor și 16% având cel puțin un copil. 33% sunt într-o relație, dintre aceștia 21% locuind cu partenerul de viață.

Figura 22 - Distribuția tinerilor ieșiți din sistem în funcție de statusul marital și numărul de copii din prezent

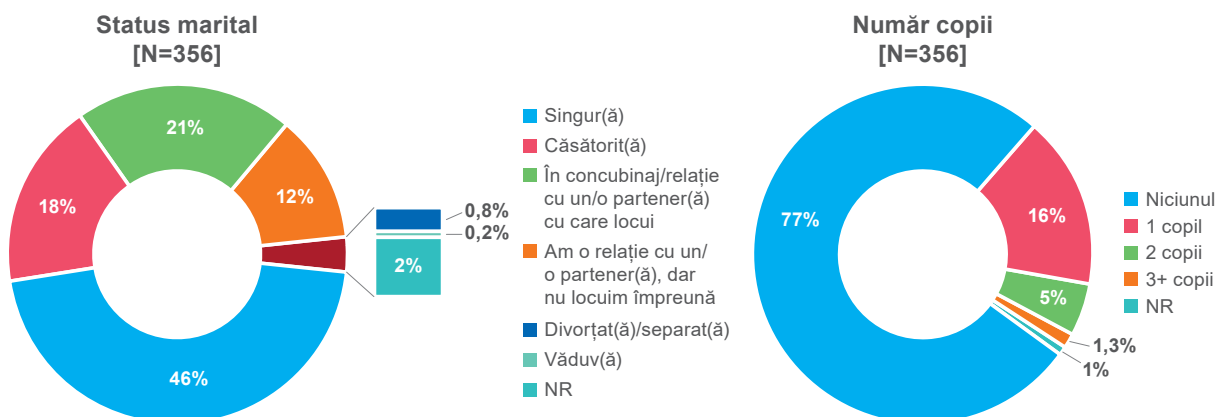
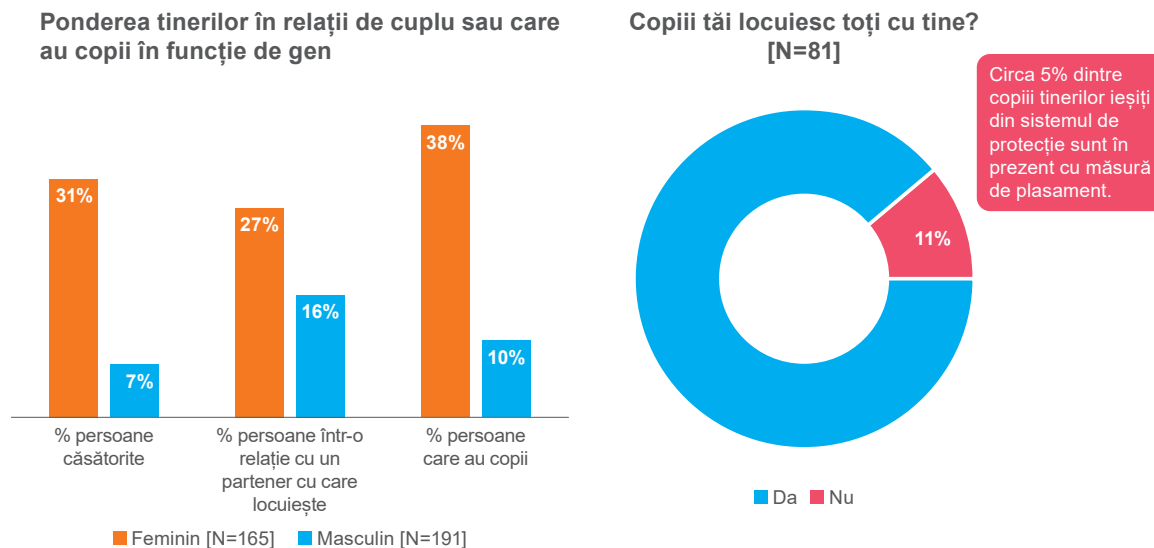

Figura 23 – Ponderea tinerilor în relații de cuplu sau care au copii

Formarea unei relații stabile sau căsătoria sunt mult mai întâlnite în rândul fetelor (31% erau căsătorite la momentul cercetării, iar 27% într-o relație cu un partener cu care locuiește), 38% dintre acestea având și copii. 50% dintre cele care au copii, au născut înainte de a împlini 20 de ani, iar 23% au avut copii încă din perioada în care erau minore. Un aspect îngrijorător este faptul că 11% dintre respondenți declară că nu locuiesc împreună cu copiii lor, din calculele realizate pe baza răspunsurilor rezultând că aproximativ 5% dintre

copiii acestor tineri au intrat la rândul lor în sistemul de protecție, ceea ce reprezintă o pondere mai mare comparativ cu procentajul din populația generală de aproximativ 1,4%.²³ Și interviurile au arătat că fetele care au părăsit sistemul de protecție erau la momentul cercetării fie căsătorite, fie în relații stabile. Așa cum s-a subliniat și în capitolele anterioare, multe dintre fete pleacă din sistemul de protecție direct într-o relație, având astfel asigurat un sprijin și o mai mare siguranță a unui nivel de trai decent.

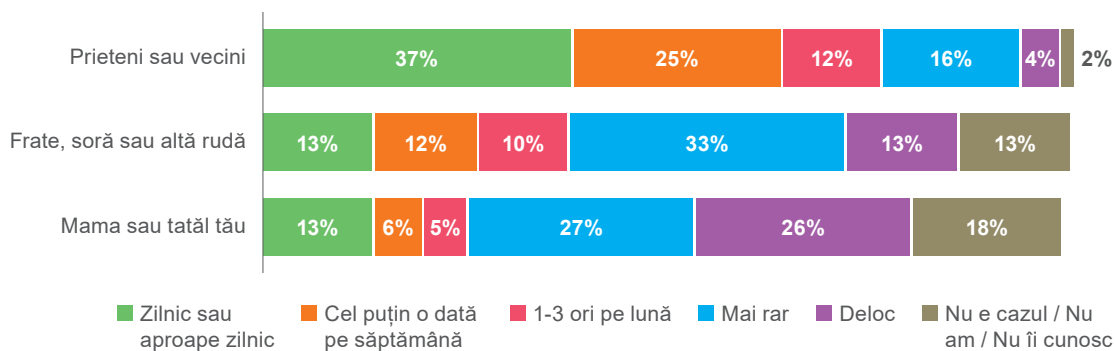
23 Procentajul de 1,4% este calculat prin raportarea numărului de copii din sistemul de protecție specială la numărul total al populației cu vârsta sub 18 ani.
Sursa datelor : Statistici A.N.P.D.C.A. – 01 ianuarie 2019, <http://www.copii.ro/transparenta/statistici-page/>

Rețeaua socială în care sunt integrați tinerii este constituită în primul rând din prieteni sau vecini (62% dintre respondenți se întâlnesc cu aceștia cel puțin o dată pe săptămână față în față și 63% îi contactează cu aceeași frecvență prin telefon, internet etc.). Frații sau rudele

ocupă a doua poziție după frecvența interacțiunilor sociale, 25% întâlnindu-se cel puțin o dată pe săptămână, iar 47% contactându-i cel puțin o dată pe săptămână prin telefon, internet etc. Părinții biologici ocupă ultima poziție în această ierarhie (Figura 24).

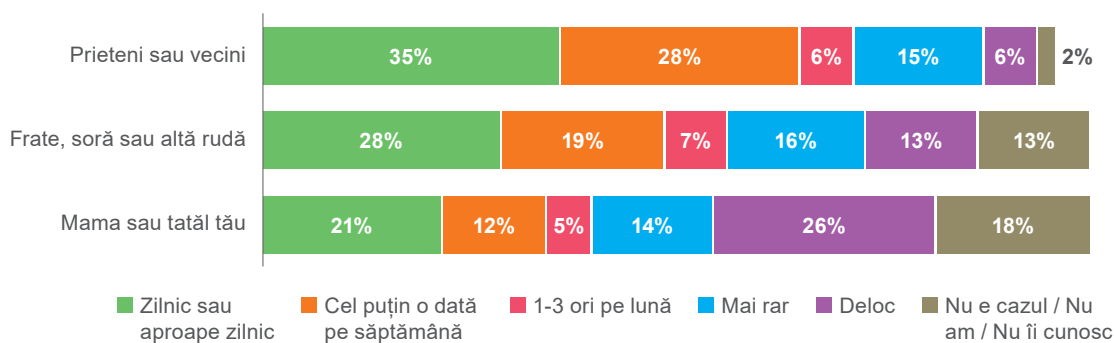
Figura 24 – Interacțiuni sociale

În medie, gândindu-te la persoanele ce locuiesc în afara gospodăriei tale, cat de des te întâlnești cu ei față în față....?

Eșantion total, N=356.

Și în medie cât de des îți contactezi prietenii sau rudele care locuiesc în afara gospodăriei prin telefon, internet sau poștă?

Eșantion total, N=356.

Nu există un tipar al relațiilor cu familia biologică, dimpotrivă, este o mare diversitate, de la întreruperea oricărei legături, din cauza abuzurilor sau din cauza dezamăgirilor, până la reîntregirea familiei. Tinerii care s-au aflat în plasament la asistenți maternali sunt și în prezent foarte legați emoțional și sprijiniți de aceste familii.

„Părinții mei s-au despărțit când eram eu mică, ei neavând o situație foarte bună au preferat să mă dea la o casă de copii. Am stat cred un an sau jumătate de an, nu mai știu, că eram foarte micuță și veneau foarte mulți oameni să mă vadă, ce-i drept, tot veneau să spună să mă ia, să mă ia și nu mai venea nimeni și într-un final a venit mama să mă ia, mama care

m-a crescut, m-a văzut, și la o perioadă foarte scurtă m-a și luat acasă. Țin minte, că mă și emoționez de chestia asta (plânte), venise cu un costumăș albastru. A fost ceva... pentru mine... wow, faptul că m-a luat cineva. Nu aș vrea să mai trec prin asta, adică să mai stau într-un centru de copii.” (tânăra care a părăsit sistemul de protecție)

Când vine vorba de păstrarea legăturilor cu familia biologică, puțini au preferat să continue legătura cu părinții, însă majoritatea comunică cu frații și surorile, sub o formă sau alta. Subiectul familiei biologice este foarte sensibil și dureros și în unele cazuri pare încă să aibă efect asupra

relațiilor semnificative ale tinerilor: stimă de sine scăzută, neîncredere în ceilalți, nu se simt pregătiți să aibă un/o partener(ă). Câtiva au vorbit foarte greu cu cei apropiați despre faptul că au fost în sistemul de protecție, a existat și un caz în care, nici în trecut și nici în prezent, tânăra nu a povestit partenerilor că s-a aflat un timp în sistemul de protecție, de teama de a nu li se face milă de ea.

În general, ceea ce îi ajută pe acești tineri este să știe că membrii familiei sunt bine, fiind mai mult sprijin moral, decât financiar sau material, cu precădere în cazul celor foarte autonomi. Modalitățile de comunicare sunt prin telefon sau social media (de exemplu, Facebook, Whatsapp etc.), de cel puțin o dată pe săptămână sau mai mult.

Cei care încă comunică cu părinții sunt de fapt și cei care își ajută familia, dar limitat și foarte puțini primesc ajutorul unui membru din familie, de obicei de la cei care sunt plecați în străinătate.

„Am un frate în Anglia, ajut un alt frate în țară, care locuiește în altă localitate. Relația cu părinții este foarte bună, comunicăm în fiecare zi. Ajutor primesc de la fratele din UK, care face o casă ce îmi va rămâne mie. Am legătură bună cu bunicile din partea părinților, unchi, verișori, pe care îi ajut la fân, la pădure.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

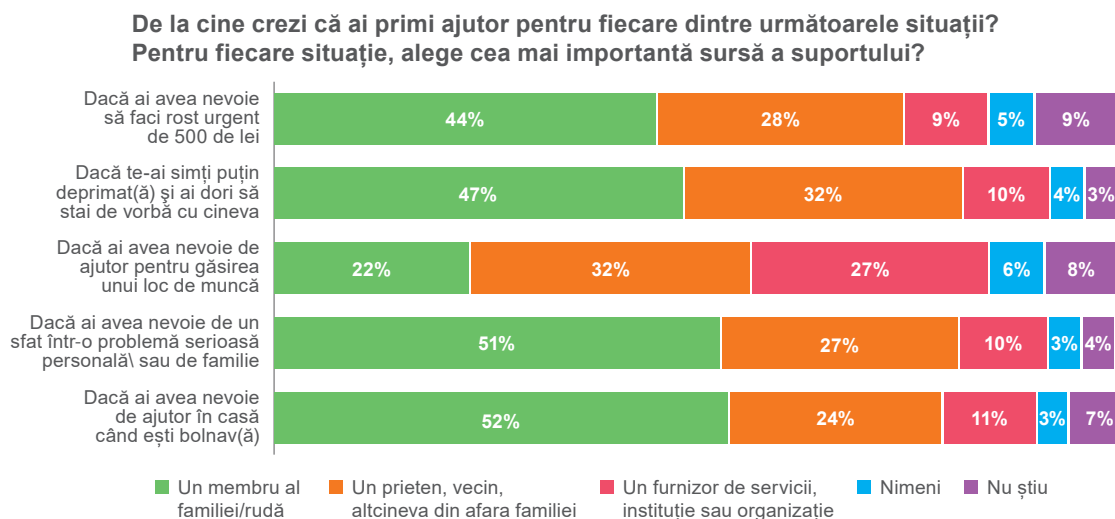
„Am luat legătura cu toți frații, în vacanțe mergeam la părinți, era foarte frumos, frații și părinții. Am făcut un fel de schimbare, în clasa a IX-a am vrut să fac liceu la Sadu unde am fost născută, să stau la mami acasă, sistemul mă ajută să îmi ofere rechizite, îmbrăcăminte și un ban. Locuința a fost la mama acasă, dar nu a fost

foarte frumos, am vrut să mă sinucid de mai multe ori. Mama consuma alcool și avea niște ieșiri, se comporta foarte urât în timpul ăla, și mă consumam foarte mult. Eram eu cu ea și frații, ca să nu o vadă, plecau de acasă. Doar eu stăteam acasă să o ajut, să fac curat, să fac ceva ce nu făcea ea. Legăturile cu frații sunt foarte strânse și cu toate acestea vorbește în fiecare dimineața cu mama la telefon. Nu am niciun ajutor din partea lor (a părinților), nu s-a putut când eram mici, nu s-au dezvoltat în niciun fel, au rămas pe loc.” (tânăra care a părăsit sistemul de protecție)

„Am păstrat legătura cu fratele mai mic, care a venit și el în sistem după mine, apoi (a păstrat legătura cu) unul mai mare și cu mama. Fratele mai mare m-a ajutat (după ce a ieșit din sistemul de protecție a putut rămâne la apartamentul unde fusese cazat încă 2-3 luni) în sensul în care după cele 2-3 luni a venit vremea în care nu au mai putut nici ei (angajații din apartament) să închidă ochii, am stat la el undeva la 2-3 săptămâni și după am reușit să plec singur.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

Membrii familiei și prietenii, vecinii constituie rețelele de suport ale tinerilor atunci când se află într-o situație dificilă. Aproape jumătate ar apela la membrii familiei și aproximativ o treime la prieteni, singura situație în care ar apela într-o mai mică măsură fiind ajutorul pentru găsirea unui loc de muncă. În această situație tinerii s-ar orienta mult mai frecvent (27%) către furnizori de servicii – instituții sau organizații.

Figura 25 – Rețele de suport

Eșantion total, N=356.

Lipsa de încredere în ceilalți, menționată și în secțiunile anterioare ale raportului, este resimțită și în perioada de după externare/ieșirea din sistem. Aceasta modelează interacțiunile și viața socială a tinerilor și este un indicator al atitudinii generale față de viață, probabil pe fondul traumelor premergătoare intrării în sistem și asociate, ulterior, intrării, cu absența suportului emoțional din partea familiei:

„Ai zice că ai mulți prieteni, sau că ești o persoană sociabilă, nu știi?”

Da, mai ieșim, dar nu prefer să am, așa, foarte mulți prieteni, că-n ziua de azi nu-s... și-s așa, prieteni prin față, și prin spate...” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

O parte din tineri au trecut prin momente mari de criză, de la conflicte violente, la abuzurile care i-au adus în sistem, la nereușite personale, înșelăciuni din partea angajatorului ce au condus la procese lungi, la reglarea relațiilor cu părinții când au fost gata să accepte că nu îi iubeau sau că i-au pierdut. O parte recunosc că a ajutat consilierea, însă cel mai mult a contat relația de afecțiune și sprijinul unui adult. Deși acum știu să evite anumite situații conflictuale, o parte ar avea încă nevoie de sprijin, de consiliere.

„O fostă educatoare a fost mai mult decât un mentor să zic așa, a depășit mult, mult mai mult rolul de educator obișnuit, adică să nu se apropie prea mult sufletește. Însă ea m-a sfătuit și m-a sprijinit în momente foarte grele, am avut și momente grele, de exemplu, am fost și în depresie și mi-a fost alături și am depășit momentele astea mult mai ușor. [...]

Pot să zic că sunt mulțumită peste 80% pentru că am cunoscut oameni de oameni, adică oameni, și avocați și comisari, am cunoscut foarte mulți oameni și eu, de

exemplu, pot spune că sunt împlinită în ceea ce am visat să realizez, în sensul că mi-am propus de multe ori lucruri care însemnau o provocare. Că dacă stăm să ne gândim și să trăiești la o adică, e o provocare, că te întâlnești cu probleme în fiecare zi și dacă nu știi cum să manevrezi partea asta psihică și vezi că am avut și depresii, am fost în prag să îmi iau viața pentru că nu am știut cum să manevrez partea psihică. Fizic puteam să o duc, dar psihic nu găseam cum ar veni, înțelesul sau drumul anumitor întâmplări, nu eram destul de deschisă, m-am axat, cum ar veni, pe lucruri înguste, cum ar veni, într-un întuneric, să nu mă vadă toată lumea. Și de asta zic, înainte eram mult mai închisă și atunci educatoarea a fost de ajutor și faptul că ieșeam la plimbare, faptul că ieșim undeva să vizităm, faptul că vedeam și noi lucruri și poate într-o familie nu sunt posibile, uite, cum se organizau mereu vara, plecam în tabere cu căminul, m-a ajutat foarte mult că am văzut, cum ar veni, lucruri noi, la început altfel, ca bucurii. Și este și nevoia de a cunoaște, dacă nu vrei să cunoști lucruri noi o să rămâi cum ar veni axat doar pe anumite lucruri și așa vezi doar partea goală a paharului.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție)

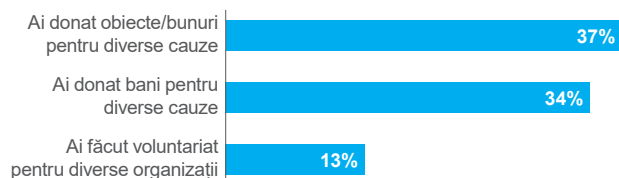
Implicarea în viața social-politică este redusă, deși mare parte dintre tineri au avut interacțiuni mai mult sau mai puțin intense cu organizații neguvernamentale pe parcursul îngrijirii în sistemul de protecție. Totuși, dacă analizăm implicarea în organizații care activează în diverse domenii ale vieții asociative, observăm o implicare mult mai mare în domeniul social (umanitar/caritabil). De asemenea, o mare parte dintre tineri au adoptat un comportament prosocial: peste 30% au contribuit material la diverse cauze și 12% au oferit timpul și munca lor pentru susținerea activităților diverselor organizații (Figura 26).

Figura 26 – Participarea tinerilor în activități pentru comunitate

În prezent ești membru în vreuna din următoarele tipuri de organizații?

În ultimul an ai făcut vreunul din următoarele lucruri?...

Eșantion total, N=356.

Și din interviuri au reieșit astfel de comportamente prosociale, unii tineri implicându-se în activități cu copiii din centrele din care proveneau sau organizând străngeri de fonduri pentru copiii care sunt încă în plasament.

“Colegii de la muncă știu ... nu știu toate amănuntele, știu ce s-a întâmplat așa, per total, și chiar au venit cu ideea am fost pe locație la cei mici unde am dus lucruri de care aveau nevoie, de la șampoane, detergenți de spălat pe jos, hăinuțe, caiete, pixuri și anul ăsta la fel. S-au strâns bani anul trecut cam 4000 de lei, anul ăsta 3000. Am zis să luăm mai puține dulciuri, pentru că le vor trimite alții. Am preferat să le luăm perne, păturici, chestii care

ajută pentru ca să aibă un confort pentru că dacă nu aș fi locuit așa, să nu pot să îmi cumpăr ce aveam nevoie eu și fetele... Ni se aduceau, dar sunt cele mai proaste, ce se stabilește prin licitații, cele mai ieftine șampoane de urzică, ori nu pot să te speli cu așa ceva, nu ai cum, e mai bine să te speli cu săpun decât să te speli cu ăla. Prefer să stea în loc curat, dezinfectat, să aibă o farfurie curată, un pahar curat, decât să le aduc nu știu câte pachete de biscuiți care se mănâncă într-o săptămână și gata.” (tânăra care a părăsit sistemul de protecție).

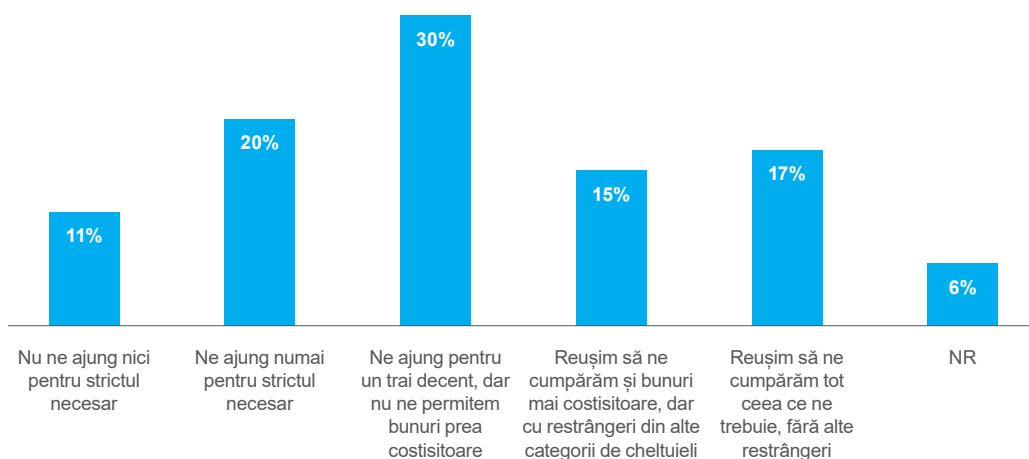
4.5. Bunăstare materială, fizică și emoțională

Nivelul de trai al tinerilor care au părăsit sistemul de protecție este eterogen, situațiile variind de la cei care nu-și pot asigura strictul necesar (11%) până la cei care reușesc să cumpere tot ceea ce le trebuie, fără

alte restrângeri (17%). De altfel și veniturile personale variază de la venituri foarte mici – sub 1000 lei pe lună (10%) până la venituri personale de peste 5000 de lei (8%) (Figura 28).

Figura 27 - Nivelul de trai în prezent

Cum apreciezi veniturile pe care le ai/le are familia ta în prezent?

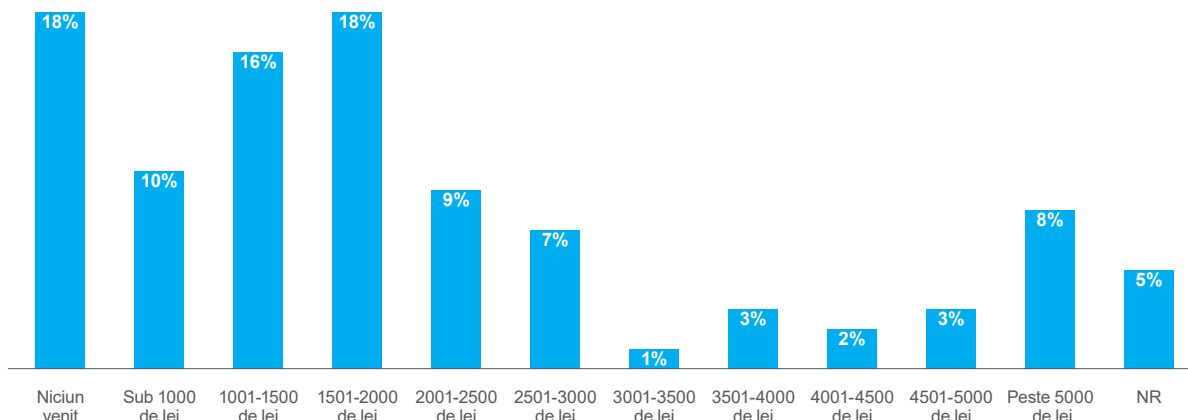
Eșantion tineri ocupați, N=356.

Cei mai mulți tineri (34%) au venituri cuprinse între 1000-2000 de lei. Trebuie remarcată ponderea ridicată a celor care nu au niciun venit: 18% dintre respondenți. Aceste venituri scăzute contribuie la deprivarea materială a acestor tineri, respectiv incapacitatea de a-și asigura condiții de viață considerate normale pentru societatea actuală (Figura 29). Cele mai importante aspecte ale deprivării materiale sunt: imposibilitatea de a-și asigura odihna și refacerea în afara gospodăriei

(48% nu-și permit o săptămână pe an de vacanță plătită, în afara gospodăriei) și acoperirea unor cheltuieli mari, neprevăzute (39% nu-și permit înlocuirea oricărei piese de mobilier uzate). În ceea ce privește acoperirea unor necesități de bază, o pondere importantă a tinerilor descriu și astfel de lipsuri: 10% nu-și permit o masă cu carne o dată la două zile și menținerea unei temperaturi adecvate în locuință.

Figura 28 – Distribuția veniturilor personale obținute în luna decembrie 2019

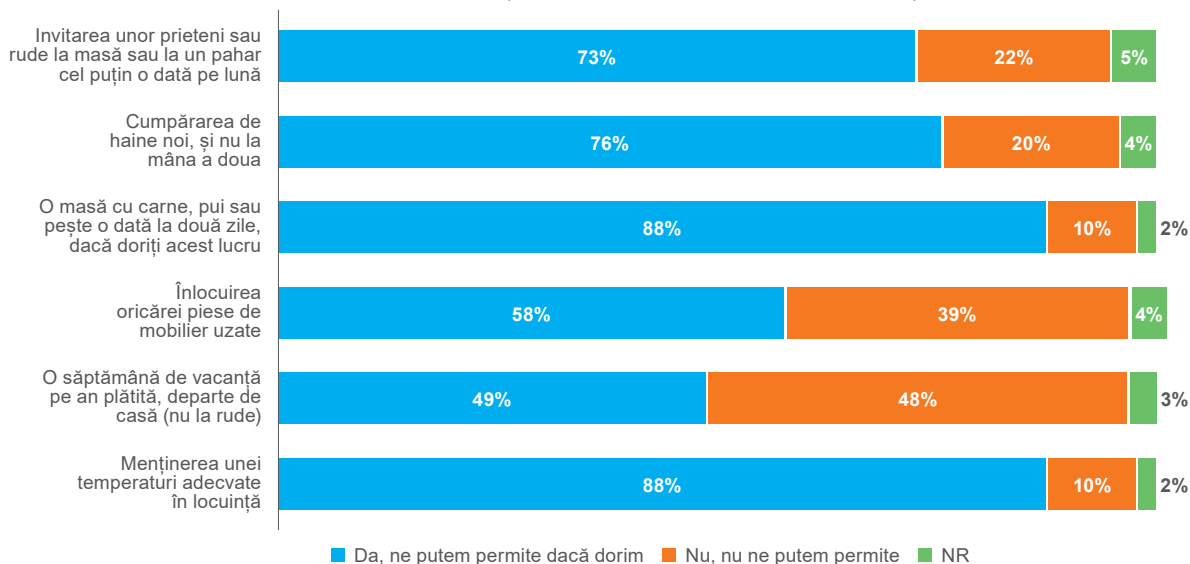
În luna decembrie care a fost venitul tău personal net (câți bani ai câștigat în total)?

Eșantion tineri ocupați, N=356.

Figura 29 – Deprivarea materială

Există unele lucruri pe care mulți oameni nu și le pot permite, chiar dacă le plac. Pentru fiecare dintre următoarele lucruri de pe această listă, te rog să specificeți dacă gospodăria ta și-l permite în cazul în care vi-l doriți?

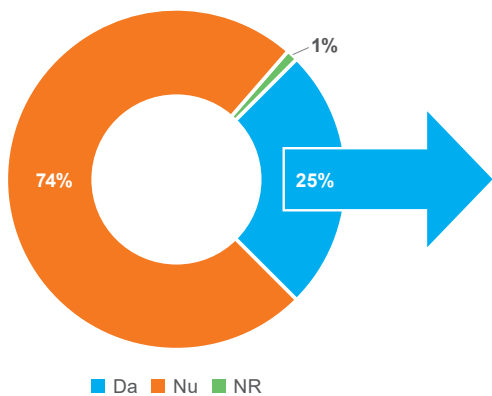
Eșantion total, N=356.

Este important de notat faptul că aproape un sfert dintre tineri primesc în mod regulat un ajutor material sau financiar, fie din partea unor persoane din rețeaua

socială (35% din cei care primesc ajutor), fie din partea unor instituții publice (24% din cei care primesc ajutor) sau private – organizații neguvernamentale (18%).

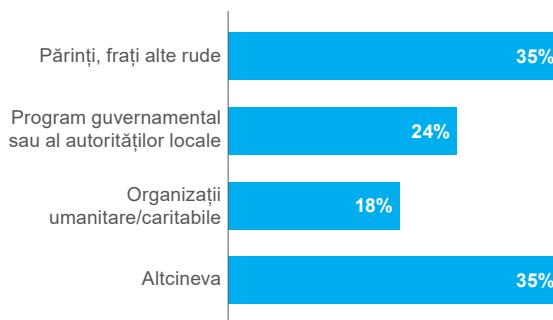
Figura 30 – Primirea de sprijin material sau financiar în prezent

În ultimele șase luni ați primit în mod regulat ajutor financiar sau în bunuri din partea unor persoane sau a unor instituții?

Eșantion total, N=356.

Din partea cui primiți sprijin?

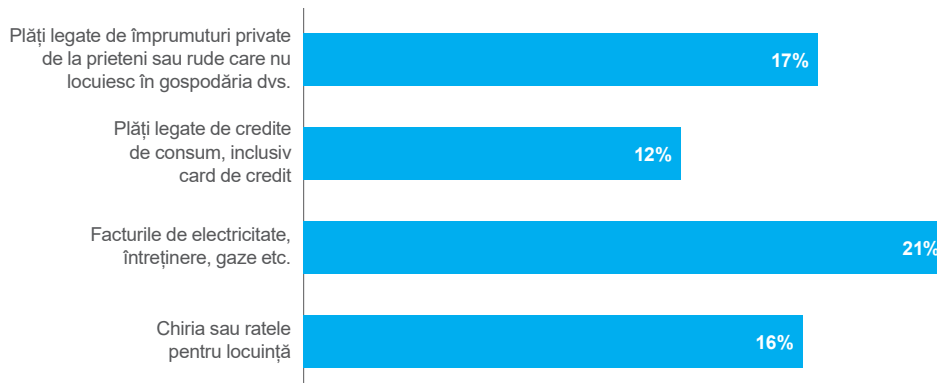
Eșantion tineri care au primit ajutor financiar în ultimele 6 luni, N=90

Gestionarea bugetului personal a fost una din temele abordate în pregătirea pentru viață independentă. Totuși, o parte însemnată a acestora menționează situații în ultimele 12 luni când nu au avut capacitatea să plătească facturi/datorii importante: 21% nu au putut

plăti utilitățile (curent electric, gaze, întreținere etc.), 16% nu au putut plăti chiria sau ratele pentru locuință, 17% nu au putut plăti împrumuturi făcute la persoane private (prieteni, rude etc.), iar 12% nu au putut achita rate pentru credite de consum sau cardul de credit.

Figura 31 - Dificultăți în achitarea facturilor și datoriilor

S-a aflat gospodăria dvs. în situația de a fi în întârziere cu plățile pe parcursul ultimelor 12 luni, adică în incapacitate de a plăti la timp oricare dintre următoarele?

% răspunsuri DA, eșantion total, N=356.

Tinerii intervievați relatează faptul că prioritizează plata chiriei și a utilităților, astfel încât să nu fie restanțieri și să atragă penalități, cu atât mai mult să se afle în situația de a părăsi locuințele, dar de multe ori asta se traduce a se împrumuta de la prieteni, rude.

„Am făcut împrumuturi de la prieteni, era o chestiune de câteva zile și preferând să fac plățile la zi să nu existe întârzieri am preferat să mă împrumut, știam că nu am banii respectivi, sau nu aveam suficienți cât să fac plata respectivă, plăteam chiria pe 15 și banii îi luam mai târziu și dacă nu aveam pe 15 mă împrumutam și pe 20 îi returnam. Nu făceam împrumuturi dacă știam că nu le puteam acoperi. Nu am făcut sacrificii. La mine nici în ziua de azi nu există limită de lucru, pot să lucrez și 18 ore, jobul meu necesită să fiu în priză.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

„Mi s-a întâmplat o dată să nu pot plăti, pentru că am făcut școală de șoferi de profesionist, dar având prietenă mai cer la ea, ea la mine și tot așa. În timpul în care aveam liber pe weekend plecam ospătar la nunți, și era un ban în plus sau îi dădeam eșalonat,” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție).

O parte dintre tineri sunt mai abili, deoarece au locuit în apartamente înainte să iasă din sistem, cu o supraveghere redusă și o sumă de 500 RON/lună sau au avut burse de merit și alocațiile lunare, ceea ce i-a sprijinit să fie autonomi și să-și dezvolte singuri sisteme de gestionare a banilor – fie cum să cheltuie, fie să devină mai economi sau cum să se ajute între ei. Totodată, deși au primit informații despre gestionarea banilor, practica a fost cea care a fost mai relevantă în procesul de învățare.

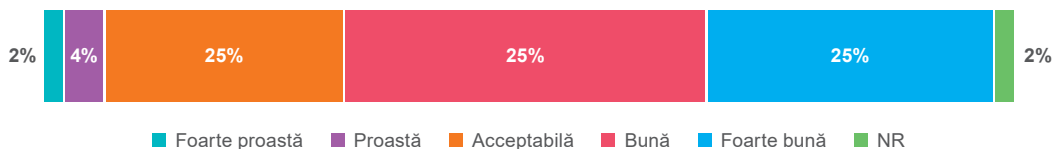
Pentru tinerii căsătoriți gestionarea banilor se face în familie sau pe cont propriu. Atunci când e vorba de tinere care au părăsit sistemul de protecție, iar sursa de venit principală vine din partea soțului, acestea au și un acces redus la gestionarea banilor. Au fost și cazuri de tinere căsătorite, care contribuie solid la cheltuielile lunare în familie.

Tinerii intervievați au fost în general cazuri de succes, în sensul că, deși poate în prezent treceau prin anumite greutăți, munciseră și își doreau să muncească, să se descurce: „Nu există să nu ai bani atâta timp cât ai mâini și picioare”.

Bunăstarea fizică, abordată în această cercetare prin prisma sănătății, este autoapreciată de tinerii respondenți ca una ridicată: 68% afirmă că sănătatea lor este bună sau foarte bună. 6% dintre tineri o apreciază ca fiind proastă sau foarte proastă. De altfel, 68% afirmă că nu au avut niciun impediment fizic sau psihic în a face lucruri pe care oamenii le fac în mod obișnuit (Figura 33).

Figura 32 – Autoaprecierea stării de sănătate

În general, ai spune că sănătatea ta este...?

Eșantion total, N=356.

Figura 33 - Limitări ale activităților obișnuite

În ultimele șase luni, în ce măsură ai fost limitat/împiedicat de o problemă de sănătate sau de o dizabilitate fizică, psihică sau mentală să faci lucruri pe care oamenii le fac în mod obișnuit?

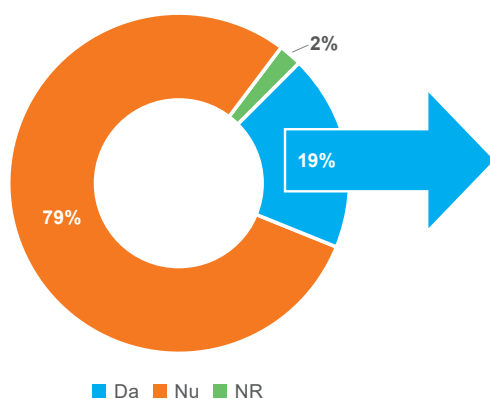
Eșantion total, N=356.

19% dintre tineri afirmă că, în ultimele 12 luni, au avut un acces limitat la servicii medicale (au avut nevoie să fie consultați de un medic specialist, dar nu au

putut face acest lucru), motivele principale fiind lipsa timpului, costurile prea ridicate și distanța prea mare până la astfel de servicii (Figura 34).

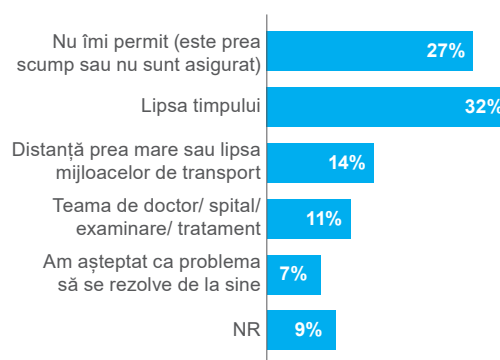
Figura 34 - Accesul la servicii medicale

A fost vreodată, pe parcursul ultimelor 12 luni, când într-adevăr ați avut nevoie să fiți consultat de un medic specialist, dar nu ați putut face acest lucru?

Eșantion total, N=356.

Care a fost motivul principal pentru care nu ați apelat la un medic specialist?

Eșantion tineri care nu au apelat la medic specialist, N=67.

Viața din prezent a majorității este una mulțumitoare cu loc de mai bine. În general, mulțumirea vine fie de la relațiile de familie construite și/sau prezența copiilor, fie de la realizările profesionale și perspectiva dezvoltării unor noi abilități care să îi împlinescă mai mult. Astfel, așteptările sunt conectate în general de dorințe și sunt dintre cele mai variate. Schimbările legate de prezent au fost rare, iar atunci când au fost exprimate făceau referire la găsirea unui partener de viață, a unei relații și copii.

„Peste câțiva ani... nu știu exact, visez doar să fiu sănătoasă și să nu mai pot să zic că mă auez pe un singur lucru în viață în sensul că da, vreau să ajung de exemplu, antrenore. Nu mai zic așa pentru că pe parcursul vieții apar lucruri care schimbă totul, inclusiv drumul. De exemplu, cum am visat să fiu la armată, chiar am visat de mică și uite am trecut și de experiența asta. Și mi-a dat de gândit că sunt lucruri mult mai importante în viață.” (tânăra)

În ceea ce privește bunăstarea emoțională, 10% afirmă că, în ultimele 2 săptămâni, s-au simțit abătuți/deprimați mai mult de jumătate din timp, până la tot timpul, 11% s-au simțit singuri, iar 15% deosebit de tensionați. Pe de altă parte, 74% au fost veseli, iar 70% au trăit sentimentele de calm și relaxare tot timpul, în cea mai mare a timpului sau mai mult din jumătatea timpului. (Figura 35).

Cei mai mulți dintre tinerii care au răspuns întrebărilor din chestionar au apreciat pozitiv modul în care se desfășoară propria viață și au o stimă de sine ridicată. Ceea ce se remarcă este sentimentul lipsei de control asupra activităților pe care le desfășoară, 41% fiind de acord cu afirmația „În viața mea de zi cu zi, am rareori timp să fac lucrurile care îmi plac cu adevărat”.

Figura 35 - Bunăstarea emoțională

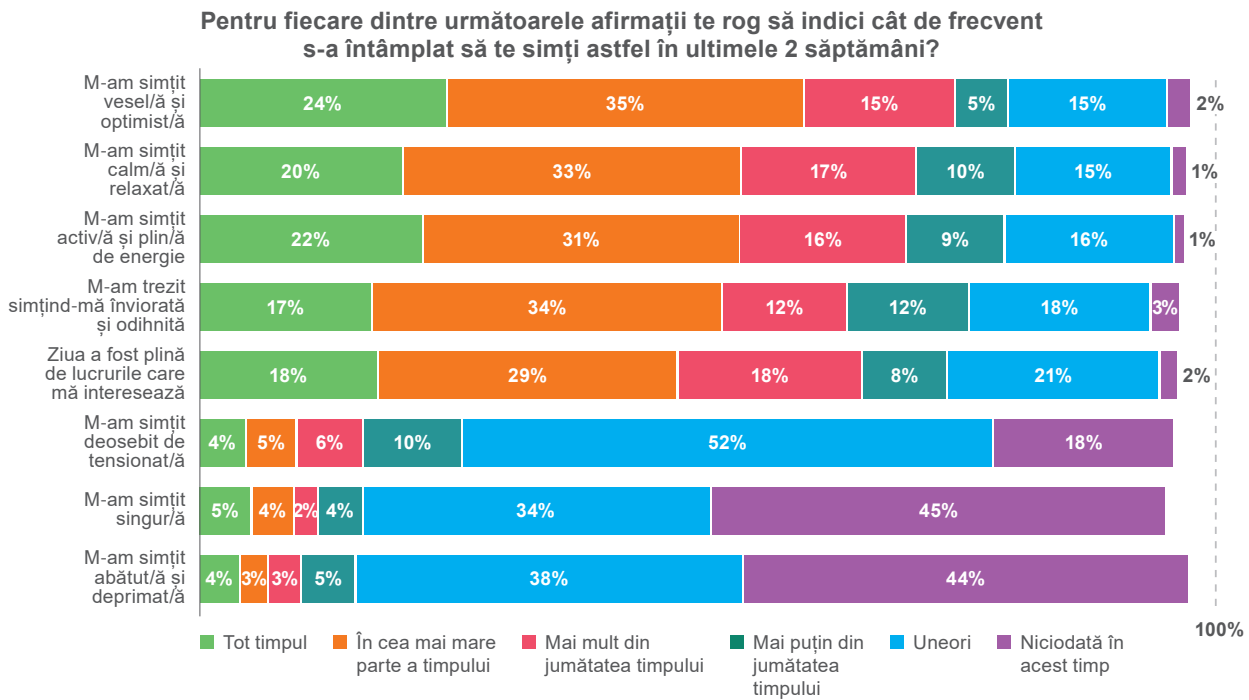

Figura 36 - Satisfacția cu viața

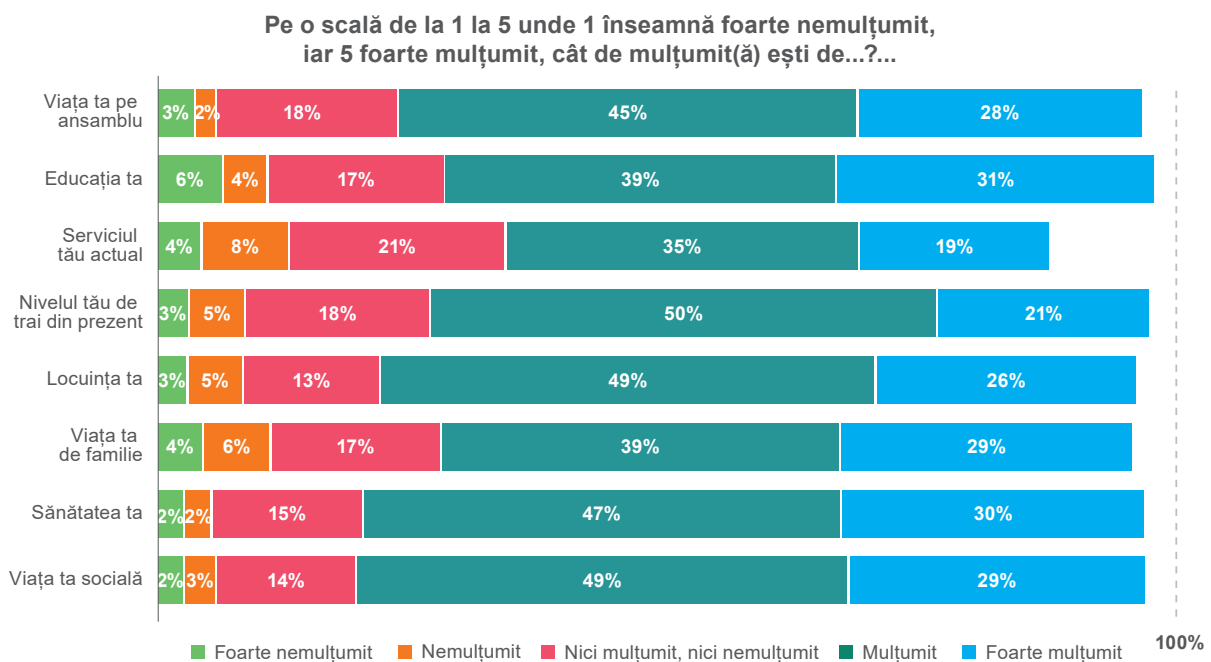
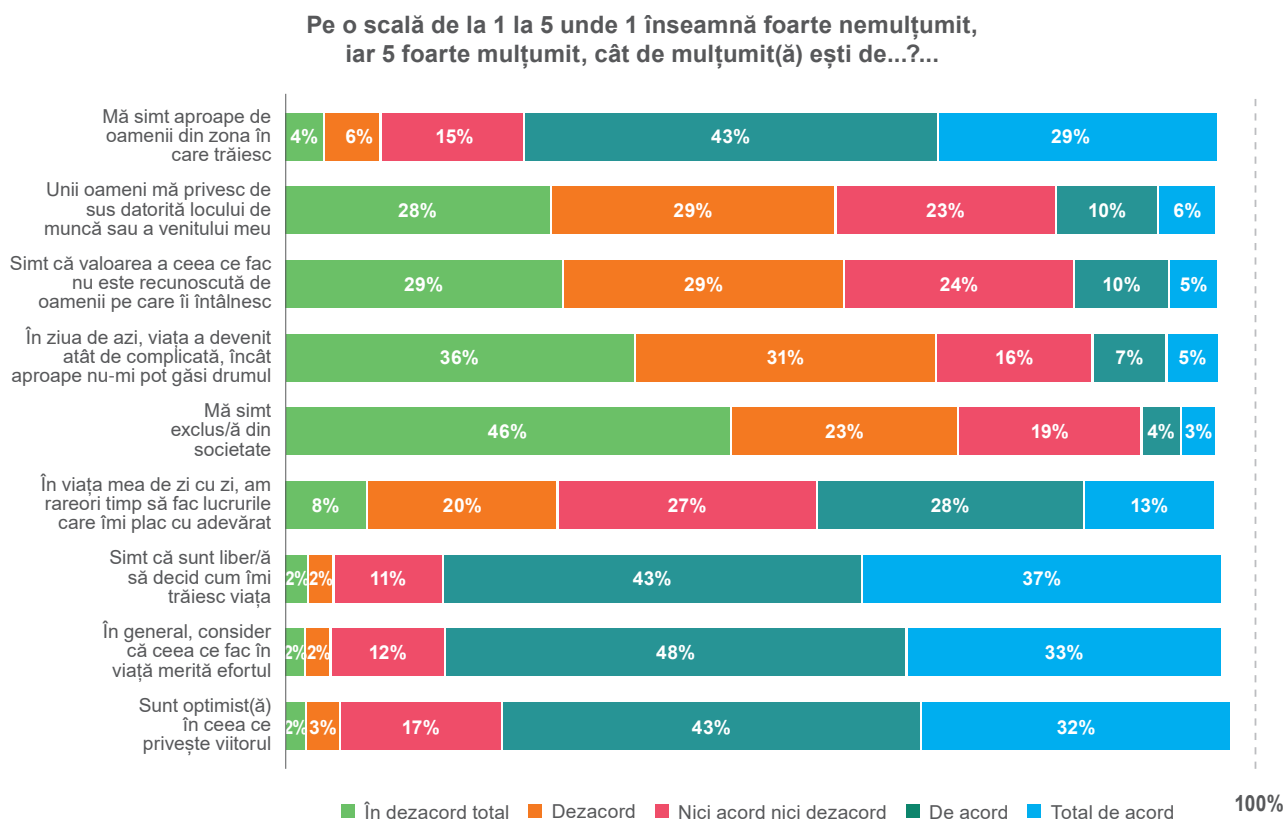

Figura 37 – Stima de sine

4.6. Consecințele sprijinului insuficient acordat tinerilor care părăsesc sistemul de protecție pentru integrarea în societate

Analiza prezentată în acest subcapitol este legată de unul din obiectivele studiului de a estima costurile pentru societate ale neintegrării tinerilor care părăsesc sistemul de protecție. La modul ideal, o analiză a costurilor sociale și economice ale investițiilor insuficiente în acești tineri ar presupune realizarea unor modele econometrice care să ia în calcul o multitudine de factori și scenarii pe orizonturi diferite de timp. Din această perspectivă, acest studiu are limite considerabile care derivă din metodologia utilizată și tipul de date avute la dispoziție pentru a a putea exprima costurile sociale și economice în termeni monetari.

În acest context, ne-am bazat analiza costurilor pentru societate pe câteva comparații în ce privește nivelul de educație atins, ocupare și calitatea vieții între tinerii

cu vârste între 20 și 24 de ani, ieșiți din sistemul de protecție, și populația generală de tineri aparținând aceleiași grupe de vârste. Datele prezentate în tabelele următoare provin pe de o parte din subșanționul de tineri 20-24 de ani care au răspuns la chestionarul nostru, iar cele referitoare la populația generală provin din baza de date Eurostat²⁴, valabile pentru România anului 2019.

Nivelul de educație atins este probabil cel mai important factor din perspectiva integrării pe piața muncii și a veniturilor obținute, existând numeroase studii, inclusiv în România, care au relevat influența directă a educației asupra ocupării și nivelului veniturilor la nivel individual.²⁵ Prin comparație cu tinerii 20-24 de ani din populația generală, se remarcă faptul că, în rândul tinerilor ieșiți din sistemul de protecție, ponderea celor care au studii superioare este semnificativ mai mică – 3,1% față de 7,2%. Diferența este și mai mare în rândul tinerelor, doar 1,6% dintre fetele cărora le-a încetat măsura de protecție având studii superioare, comparativ cu 9,1% în rândul tinerelor din populația generală. Este de

24 Datele sunt accesibile la <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, secțiunea Youth din cadrul temei Population and Social Conditions.

25 A se vedea spre exemplu "Costul investiției insuficiente în educație în România : raport final pentru UNICEF", Varly, P. et al, București, 2014.

observat de asemenea că 1 din 5 tineri 20-24 de ani, au terminat cel mult 8 clase, ponderea fiind ușor mai de gen masculin, care au părăsit sistemul de protecție, scăzută în rândul populației generale de tineri.

Tabel 3. Comparație între distribuția tinerilor 20-24 de ani, ieșiți din sistemul de protecție și a tinerilor din populația generală după nivelul de educație atins (ISCED 11) - %

	EȘANTION TINERI 20-24 DE ANI, IEȘIȚI DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE			POPULAȚIE GENERALĂ TINERI 20-24 (EUROSTAT, 2019)		
	Cel mult nivel secundar inferior (ISCED 0-2)	Nivel secundar superior și post-secundar non-terțiar (ISCED 3-4)	Nivel terțiar (ISCED 5-8)	Cel mult nivel secundar inferior (ISCED 0-2)	Nivel secundar superior și post-secundar non-terțiar (ISCED 3-4)	Nivel terțiar (ISCED 5-8)
Total	18.1	78.8	3.1	16.6	76.2	7.2
Masculin	20.9	74.6	4.5	16.2	78.4	5.4
Feminin	15.1	83.3	1.6	17.0	73.9	9.1

În ce privește ocuparea, analizele indică o rată semnificativ mai mare a ocupării și ușor mai redusă a șomajului în rândul tinerilor ieșiți din sistemul de protecție, comparativ cu ratele înregistrate la nivelul populației generale 20-24 de ani (vezi tabelul 4), ceea ce este explicabil prin faptul că mulți dintre tinerii din sistemul de protecție sunt nevoiți să-și înceapă viața independentă de la vârste mult mai mici și pentru aceasta au nevoie de un loc de muncă. Pe de altă parte, se remarcă însă și diferențe mari în ce privește ponderea tinerilor NEET (care nu au un loc de muncă, nu urmează o formă de învățământ și nici nu participă la activități de formare

profesională) în rândul tinerilor ieșiți din plasament, față de tinerii din populația generală, proporția tinerilor NEET fiind aproape dublă în cazul celor din sistemul de protecție. Totodată, pe lângă decalajele dintre cele două categorii de tineri, se observă diferențele de gen în ce privește ocuparea, mai accentuate în cazul tinerilor ieșiți din sistemul de protecție. Rata de ocupare în rândul tinerilor de sex masculin este aproape dublă față de cea din rândul tinerelor (70,9% față de 36,7%) și de asemenea ponderea persoanelor NEET este de două ori mare în cazul tinerelor (46,4% față de 22,3%).

Tabel 4. Comparație între distribuția tinerilor 20-24 de ani ieșiți din sistemul de protecție și a tinerilor din populația generală în funcție de rata de ocupare, rata șomajului și ponderea tinerilor care nu au un loc de muncă, nu urmează o formă de învățământ și nici nu participă la activități de formare profesională (NEET)

	RATA DE OCUPARE (%)		RATA ȘOMAJULUI (%)		PONDERA Tinerilor NEET (%)	
	Tineri ieșiți din sistem	Populație generală tineri	Tineri ieșiți din sistem	Populație generală tineri	Tineri ieșiți din sistem	Populație generală tineri
Total	53.9	41.2	10.0	14.0	34.0	18.9
Masculin	70.9	49.5	7.3	13.5	22.3	13.5
Feminin	36.7	32.6	12.8	14.8	46.4	24.6

Rata deprivării materiale severe este un indicator care exprimă incapacitatea unei persoane/gospodării de a-și permite anumite bunuri și servicii pe care majoritatea populației la consideră dezirabile sau necesare pentru a avea un nivel adecvat de trai. Este unul din indicatorii folosiți totodată pentru a măsura riscul de sărăcie sau excluziune socială. Datele din sondajul pe eșantionul de tineri ieșiți din sistemul de protecție indică că mai bine de 1 din 5 tineri trăiește în prezent în situație

de deprivare materială severă, o proporție semnificativ mai mare decât în cazul populației generale de tineri (Tabel 5). Există diferențe semnificative între diverse subgrupuri de tineri ieșiți din plasament în funcție de tipul serviciului din care provin, nivelul de educație atins, ocupare sau statutul de NEET în ce privește rata deprivării materiale severe: 29% în cazul celor proveniți din servicii rezidențiale, 36% în rândul celor cu cel mult 8 clase terminate, 30% în rândul tinerilor NEET.

Condițiile de precaritate în care trăiește o parte semnificativă dintre tinerii ieșiți din sistemul de protecție este reflectată și de modul în care își evaluează propria stare de sănătate comparativ cu semenii lor din popu-

lația generală. La nivelul eșantionului de tineri ieșiți din plasament, ponderea celor care își apreciază starea de sănătate ca bună sau foarte bună este de 70%, în timp ce în populația generală aceasta este de 98%.

Tabel 5. Comparație între distribuția tinerilor 20-24 de ani ieșiți din sistemul de protecție și a tinerilor din populația generală în funcție de rata deprivării materiale severe și autoevaluarea stării de sănătate

	% tineri în situație de deprivare materială severă		% tineri care-și evaluează starea de sănătate ca bună și foarte bună ²⁶	
	Tineri ieșiți din sistem	Populație generală tineri	Tineri ieșiți din sistem	Populație generală tineri
Total	22.7	14.4	70.2	97.7
Masculin	23.6	15.4	71.6	98.5
Feminin	21.8	13.3	68.8	96.9

Dincolo de comparațiile cu tinerii din populația generală, am vrut să vedem care este influența anumitor factori asupra șanselor unui tânăr ieșit din sistemul de protecție de a fi ocupat în prezent (după o perioadă de 1-4 ani de la încetarea măsurii de plasament) sau de a fi NEET. Tabelul 6 sintetizează rezultatele unor modele de regresie logistică având ca variabile dependente statutul de persoană ocupată, respectiv statutul de NEET. Analizele indică o influență puternică și semnificativă a nivelului de educație atins, a genului și a mediului rezidențial asupra probabilității de a fi ocupat sau NEET. Astfel, creșterea cu 1 an a nivelului de educație conduce la creșterea cu 96% (aproape dublarea) a șanselor ca un tânăr ieșit din sistemul de protecție să fie ocupat, iar

faptul că locuiește în urban crește de 2,7 ori șansele ca acesta să fie ocupat. Pe de altă parte faptul că ești o tânără femeie ieșită din sistemul de protecție îți scade cu 90% probabilitatea de a fi ocupată în prezent. Influențele celor trei factori menționați sunt inverse în cazul statutului de NEET. Fiecare an de școală în plus scade cu 54% șansele unui tânăr ieșit din sistemul de protecție să fie în prezent NEET, faptul de a locui în urban scade șansele de a fi NEET cu 73%, în timp ce faptul că ești de sex feminin îți cresc șansele de a fi NEET de aproape 5,5 ori. Ținând ceilalți factori sub control, existența unei dizabilități nu are o influență semnificativă din punct de vedere statistic asupra șanselor de a fi ocupat ale unui tânăr din sistemul de protecție.

Tabel 6. Predictorii ai ocupării și ai statutului de NEET în cazul eșantionului de tineri 20-24 de ani ieșiți din sistemul de protecție (modele de regresie logistică)

Predictori	Tânăr ocupat		Tânăr NEET	
	Coefficient de regresie B	Exp(B)	Coefficient de regresie B	Exp(B)
Nivel de educație (aproximat prin ani de școală)	0.674	1.961*	-0.783	0.457*
Este de sex feminin	-2.271	0.103*	1.871	6.493*
Are certificat de încadrare în grad de handicap	-0.591	0.554	0.849	2.336
Locuiește în urban	1.302	3.675*	-1.321	0.267*
Constantă	-6.039	0.002	6.908	1000.349
* Coeficienți de regresie semnificativ diferiți de zero pentru $p=0.05$.				
Pseudo-coeficient de determinație multiplă Nagelkerke	0.477		0.487	

Rezultatele analizelor prezentate conduc spre concluzia că principalul cost al investițiilor insuficiente în copiii și tinerii care trec prin sistemul de protecție ține de riscul crescut al acestora de a nu-și atinge și realiza potențialul în termeni de capital uman, ceea ce conduce la excluziunea socială a unei părți semnificative din acești tineri, risc de sărăcie, dependență de serviciile de asistență socială, costuri crescute pentru sistemul de sănătate. Studiul relevă fără echivoc cât de important este nivelul de educație atins de un astfel de tânăr și, în consecință, continuarea studiilor, tranziția de la un ciclu la altul

și evitarea abandonului timpuriu al școlii ar trebui să reprezinte o prioritate pe tot parcursul prezenței unui copil/tânăr în sistemul de protecție. Totodată, datele susțin nevoia unor intervenții, servicii care să țină cont de diferențele de gen identificate în ce privește nivelul de educație și integrarea pe piața muncii. Ponderea mare de tinere femei NEET este foarte probabil rezultatul influenței unui model cultural în baza căruia multe dintre ele aleg ca strategie de subzistență găsirea unui partener de viață în detrimentul continuării studiilor și urmării unei cariere profesionale.

5. SERVICII DE SPRIJIN EXISTENTE PENTRU TINERII CARE PĂRĂSESC SISTEMUL DE PROTECȚIE

5.1. Servicii ce vizează pregătirea pentru viață independentă

În ceea ce îi privește pe tinerii aflați în sistemul de protecție, cultivarea abilităților/capacităților acestora pentru a duce o viață independentă, odată ieșiți din sistem, este obiectivul cheie care, teoretic, determină modul în care sunt constituite activitățile pe care specialiștii le oferă încă din primii ani de adolescență.

Serviciile oferite de DGASPC variază ușor de la un județ la altul, dar gama de servicii identificată este sintetizată mai jos, vizând atât copiii, cât și tinerii care sunt în proces de părăsire a sistemului de protecție specială:

- Consiliere psihologică, cu copiii/tinerii, dar și cu familia sau reprezentantul legal;
- Activități de dezvoltare pentru o viață independentă – de la igiena personală generală și intimă, până la vizite la diverși angajatori sau întocmirea unui CV;
- Activități recreative/creative, cu scopul de a spori contactul copiilor/tinerilor cu mediul exterior și de a-i familiariza cu interacțiunea socială;
- Organizarea unor vizite ale copiilor împreună cu personalul DGASPC, la diverse instituții publice sau de utilitate publică, precum poliție, primărie, farmacie etc., pentru a înțelege modul de funcționare a lor, cum să procure medicamente cu rețetă (de exemplu, unii dintre ei pot să-și administreze singuri diverse tratamente simple pentru afecțiuni ușoare - răceală, gripă etc.);
- Vizite la domiciliu, în cazul în care copiii/tinerii sunt în plasament la familie/persoană și la asistent maternal profesionist;
- Actualizarea Planului Individualizat de Protecție (PIP), trimestrial în funcție de necesități;
- Consiliere vocațională pentru a identifica nevoile tinerilor pentru un viitor loc de muncă și oportunități de angajare;

- Cursuri pentru tinerii care urmează să părăsească sistemul de protecție în colaborare cu AJOFM, pentru găsirea unui loc de muncă;
- Îndrumare și suport din partea managerului de caz care însoțește tânărul la diverși factori decizionali pentru identificarea unor locuri de muncă sau locuințe, atât la agențiile forțelor de muncă - diverse burse ale locurilor de muncă, autorități publice locale, cât și școală etc.;
- Pregătirea comunității pentru reintegrarea tinerilor cu nevoi speciale.

Aceste servicii se desfășoară în majoritatea cazurilor la sediul DGASPC, iar pregătirea copiilor începe, în general, prin formarea deprinderilor de viață independente. Pregătirea strict pentru integrarea socio-profesională se începe într-o formă mai intensă în jurul vârstei de 14-16 ani, singura mențiune este cu privire la copiii cu dizabilități când pregătirea acestora începe în ultimul an de studiu, în clasa a XII-a sau când termină școala profesională. Astfel, copiii cu nevoi speciale participă la activități de viață independentă o dată cu vârsta de 18 ani. În general, nu există o selecție în prealabil, singura excepție este în cazul tinerilor încadrați în grad de handicap. Aceștia, în funcție de capacități (de la grad de handicap ușor până la grad grav cu însoțitor), pot fi pregătiți pentru integrarea socio-profesională, reintegrarea în familie sau transferați către un centru de adulți.

„Până în 2015, de când facem integrarea socio-profesională, foarte puțini erau reintegrați, cei mai mulți se întorceau acasă, în familie și acolo rămâneau – ne spunem că dacă tot merg în familie măcar să meargă cu un ajutor. Am integrat de curând câțiva tineri, 4-5 au ieșit, doar o fată a putut să fie angajată, restul datorită bolii [gradului de handicap], nu fac față și nu se recomandă angajarea lor. Astfel, fata a fost externată (a ieșit din sistemul de protecție) și, împreună cu AJOFM, facem o informare cu angajatorii și sperăm într-o lună să materializăm acest lucru.” (coordonatorul complex de servicii comunitare pentru copiii cu nevoi speciale).

Există abordări diferite ale pregătirii pentru viața independentă în funcție de tipul de serviciu social în care se află copiii/tinerii.

Pentru copiii aflați în plasament la **asistenți maternali profesioniști** au loc întâlniri periodice, inclusiv de monitorizare din partea managerului sau responsabilului de caz. Toți sunt încurajați să își continue studiile, ca investiție în propriul viitor, un argument fiind șansele mai bune la angajare.

În cazul în care tinerii ce se pregătesc să iasă din sistem sunt în serviciul de asistență maternală, situația este definită de către specialiștii de la nivelul direcțiilor ca fiind mai ușor de gestionat, dată fiind relația care se formează între beneficiari și asistentul maternal și familia acestuia:

„În asistență maternală e un pic mai ușor, că majoritatea rămân și păstrează legătura cu asistentul maternal, și-atunci ei îi văd ca și pe copiii lor, ei îs familia lor, a copiilor, familia asistentului maternal, și-atunci nu rămân chiar singuri pe lume.” (specialist DGASPC)

Această relație dintre tineri și asistenții maternali, în grija cărora au fost, continuă, adesea, chiar și după încetarea măsurii de protecție, ceea ce contribuie la crearea unui sentiment de siguranță pentru tineri. Totuși, ei rămân, în aprecierea specialiștilor, vulnerabili în fața celorlalți și dezvoltă uneori atitudini de respingere a sfaturilor și îndrumărilor pe care le primesc:

„Care într-adevăr au făcut școală, au făcut facultăți sau au făcut post-liceală, ei, într-adevăr, se realizează. Dar sunt care și nici n-au făcut, finalizat liceu și și-au găsit un loc de muncă și s-au căsătorit, și-au făcut familie. Deci sunt situații și situații. (...) Sunt puține eșecurile din asistență maternală, pentru că asistentul maternal în continuare îi sprijină și-i ajută și-i îndrumă și-așa. Deci, chiar trebuie să fie foarte încăpățânați și foarte căpoși ca să nu accepte ajutorul și să vadă lucrurile, cei care ies din asistență maternală.” (specialist DGASPC)

În județul Constanța sunt rari copiii care ajung la vârsta majoratului care să se afle încă în familia asistentului maternal. În cele mai multe cazuri se reușește fie reîntregirea familiei, de obicei aflată în mediul rural, fie înlocuirea măsurii de plasament la familia extinsă. În cazul copiilor rămași în plasament la asistenții mater-

nali se procedează asemănător în privința viitorului educațional și profesional, cu discuții periodice între copil, familia asistentului maternal și echipa multidisciplinară (formată din doi asistenți sociali, psihologul și managerul de caz). DGASPC pune la dispoziție servicii de consiliere psihologică atât pentru copil, cât și pentru asistentul maternal, inițiază discuțiile despre pregătirile și alegerile tinerilor pentru momentul în care va înceta măsura de plasament.

“Avem, de exemplu, doi copii și, pentru că vocația lor a fost să se orienteze spre școala de șoferi unul și celălalt mecanic, am avut întâlniri cu copiii înainte să depună dosarul pentru clasa a opta și după ce au depus dosarul și după ce au dat examenul de capacitate, în echipă multidisciplinară. Am vrut să vedem cum să facem accesul la liceu în condițiile în care tipul acesta de școală era doar în Constanța și am luat legătura cu liceul după ce am discutat cu copiii, cu asistentul, am discutat cu șefii noștri și am discutat să mergă acolo să stea la internat în timpul săptămânii și în weekend să rămână la asistentul maternal.” (asistent social, Constanța).

În acest mediu familial, chiar dacă monitorizat, rolul asistentului maternal este foarte important în dezvoltarea deprinderilor de autogospodărire. Asemănător cu familiile obișnuite, prin intermediul cunoștințelor, rudelor din familie, se caută și un loc de muncă și mai rar se apelează la specialiștii DGASPC sau la AJOFM pentru acest lucru. Atât în județul Argeș, cât și în județul Constanța se constată că există o concentrare mare a asistenților maternali în anumite localități, ca o soluție pentru a avea un venit în mediul rural. O consecință a acestui lucru este faptul că, cel puțin în județul Constanța, este recunoscută rețeaua foarte dezvoltată de întraajutorare a asistenților maternali în toate aspectele, inclusiv cel al găsirii unui loc de muncă pentru tinerii cărora le va înceta măsura de protecție. Mai mult, față de familiile obișnuite, pare să existe o presiune mai mare ca tânărul/tânăra să devină independent/ă cât mai curând, mai ales să aibă un loc de muncă, pentru că locuințele sunt mai greu accesibile. O mențiune importantă ar fi că atunci când relațiile sunt foarte strânse vorbim de o familie în care, în situația în care este nevoie, tânărul poate să rămână să locuiască chiar dacă măsura de protecție a încetat sau este primit în sânul ei când are nevoie de sprijin. Tinerii sunt însă încurajați

să devină independenți și pentru că, odată ce măsura de protecție încetează, asistentul maternal este solicitat să ia un alt copil în asistență maternală.

„Sunt foarte puțini cei care apelează la AJOFM pentru că ei deja au niște ținte pe care și le doresc să le atingă, de exemplu, «o să termin liceul, fac școala profesională și o să o termin și îl știu pe vărul asistentului maternal care are un atelier de vulcanizare și mi-a promis că dacă eu termin această școală profesională eu voi lucra la el», pentru că și aceste meserii le iau după niște modele, iar modelul îl găsești în familia substitutivă.” (asistent social).

Pentru copiii/tinerii aflați în **case de tip familial**, echipa multidisciplinară, coordonată de către managerul de caz, este cea care se ocupă de pregătirea ieșirii din sistem. În cadrul caselor de tip familial, serviciile destinate pregătirii tinerilor pentru ieșirea din sistem sunt oferite chiar în respectivele locații:

„Consiliere socio-psihologică și formarea deprinderilor de viață independentă, dar nu există servicii separate, consilierea o face psihologul de pe locația respectivă, vorbesc acuma de casele de tip familial, și deprinderile de viață independentă sunt făcute în echipă, de către persoana de referință, psihologul, educatorul, managerul de caz.

Și de la ce vârstă sunt oferite acestea?

Din momentul, știu eu, de la începutul liceului, dacă e vorba de liceu, sau, ca și vârstă cronologică, undeva pe la 12-13 ani, depinde. Și depinde și de momentul în care au intrat tinerii, sau beneficiarii, în sistemul de protecție.” (specialist DGASPC).

Colaborările dintre DGASPC și instituții/organizații externe sunt fundamentul activităților oferite mai ales copiilor aflați în case de tip familial. În cadrul caselor, cooptarea copiilor/tinerilor în activități de zi cu zi, făcută adaptat la vârsta copiilor, este o măsură continuă de dezvoltare a abilităților de viață independentă:

„Avem colaborări cu instituții, cu asociații și, în cadrul acestor activități, ca și orice copil acasă. Să gătească un prânz, o cină, lucruri în funcție, bineînțeles, și de vârstă pe care o au copiii. Să-și facă curat, să-și pregătească ghiozdanul, să spele două, trei lucruri pe care... lucruri personale. În cadrul activităților, pe grupe... de obicei, facem activitățile pe grupe de vârstă. Cu cei mari, mergem la AJOFM, avem contracte cu AJOFM, avem activități cu instituții în vederea angajării (...). Sunt copii care urmează forma de învățământ profesional, și-atunci ei și la școală au contracte cu instituțiile, dar sunt cazuri când și pe perioada vacanței doresc să continue să meargă să-și facă, să fie angajați, să-și facă un bănuț, și este una din modalități.” (specialist DGASPC Maramureș).

Tot în categoria serviciilor de tip familial pot fi menționate apartamentele de inserție unde locuiesc câte 4 tineri. Acest serviciu reprezintă o variantă intermediară între sistemul rezidențial cu implicare aproape inexistentă în gospodărire și o viață independentă. De exemplu, în Timiș, masa de prânz le este pregătită tinerilor de personalul existent, iar tinerii își pregătesc singuri micul dejun. În cadrul acestui serviciu, tinerii primesc consiliere și suport pentru a realiza o integrare treptată în situația de viață independentă. Însă această perioadă de tranziție are propriile dificultăți și necesită management specific, a cărui bază este reciprocitatea și asumarea de către beneficiari a obiectivului de a deveni adulți independenți:

„Și interesul tinerilor pentru serviciile astea? Par interesați de ele? Se implică?

Nu prea au de ales.

Sau par mai degrabă o corvoadă? [...]

Încerc să văd, dar nu... [...] În primul rând e o repulsie, care e naturală, în sensul că mulți dintre ei vin din asistență maternală, poate plecând de la 17-18 ani, vin aici împotriva voinței lor; deci e o stare psihologică naturală să repugne serviciile astea, și abia după ce înțeleg că suntem aici pentru ei și că nu e vina noastră că ei sunt în sistem, la fel cum nu e vina noastră că ne place ceea ce facem, abia atuncea începe procesul de conștientizare că da. Și, în echipele multidisciplinare, lucrăm

pe o componentă destul de sensibilă, și anume: e dreptul tău să te ajutăm, dar e un privilegiu că tu ești aici. Și-atuncea, când punem în balanță aspectele astea, în sensul că statul român cheltuie aproximativ 7000-8000 de lei pe lună cu un beneficiar, doar ca el să poată să economisească, să zicem, 100-200 de lei, deci e o contrapondere uriașă. Și-atuncea, noi mergem cumva relațional cu ei: hai să povestim, hai să vedem cum facem. Deci, nu am văzut o chestie... și, ei, fiind majori majoritatea dintre ei, îi încurajăm să spună ce gândesc. Dacă nu vrei, nu te forțăm, dar, dacă vrei, trebuie să muncești.” (specialist DGASPC Timiș)

Tinerii aflați în **plasament la familia extinsă** sunt în situația asemănătoare cu a tinerilor în familiile obișnuite.

„În general, e susținut de familia în care crește care face totul pentru el, cam asta e principiul, și atunci el se simte ca în familie. Bunica îl susține să meargă mai departe și am avut cazuri în care bunicii s-au dus și s-au interesat la firme să-i angajeze, ca să fie bine copilului acolo. Nu este presiune comparativ cu a merge acolo el când iese din sistemul de protecție. Trebuie să aibă o siguranță. Copilul care e la rude, la familia extinsă nu pleacă din familie și are siguranță, rămâne tot acolo în familie, care îl ajută mai departe.” (specialist DGASPC).

La nivelul **serviciilor de tip rezidențial**, o limită importantă a acestor servicii este lipsa experiențelor practice în bucătărie sau de gospodărire, în general. Copiii din centrele de plasament nu învață să gătească deoarece trebuie respectate condițiile de igienă în alimentația publică și deci, mâncarea este preparată de personalul de la bucătărie, unde copiii nu au voie să intre. De aceea, ei nu participă la punerea și strângerea mesei, la spălarea vaselor, nici chiar la spălarea rufelor, acestea sunt preluate de personal și spălate. Singurele situații în care copiii din centre intră în bucătărie sunt cele în care fac practica în bucătărie, ca parte a cursului de calificare în alimentația publică, însă, conform legii, doar după ce sunt făcute analizele la zi. În privința participării la păstrarea ordinii și curățeniei în centre, copiii sunt responsabili doar pentru păstrarea ordinii în camera lor, pe care o împart cu alți copii.

În cazul copiilor cu dizabilități care se află în centre de plasament sunt oferite aceleași servicii în funcție de gradul de handicap în care se încadrează, de gradul de dezvoltare și înțelegere, de la caz la caz, dacă acestea le va permite să ducă o viață independentă odată ce devin adulți. Deși există cazuri de integrare cu succes a tinerilor cu dizabilități, majoritatea celor care se află în centrele pentru copii sunt transferați mai târziu în centrele destinate persoanele adulte cu dizabilități. În situațiile întâlnite nu există locuințe protejate pentru aceste persoane pentru a duce o viață independentă.

Revenind la serviciile furnizate pentru pregătirea tinerilor pentru momentul încetării măsurii de protecție, consilierea psihologică este menționată frecvent ca cel mai important serviciu oferit celor care se pregătesc să iasă din sistem, prin aceea că îi ajută să se deschidă și să comunice mai bine. Evaluarea psihologică se face anual, iar pe baza rezultatelor, se stabilește un program de consiliere. Evaluarea și consilierea psihologică sunt servicii obligatorii și se oferă copiilor și tinerilor din sistem încă de la vârste fragede.

Perioada premergătoare ieșirii din sistem este una în care eforturile de sprijin din partea personalului specializat sunt mai mari:

„Mai mult suport din partea educatorilor, psihologului, asistentului social. Pregătirea se face cu aproximativ un an, un an și ceva înainte. Cei care mai au de finalizat studiile, îi sprijinim, îi monitorizăm și în cadrul școlilor, în cadrul facultăților, iar cei care încetează studiile la vârsta de 18 ani, îi ajutăm să se integreze în câmpul muncii prin... îi învățăm cum să-și facă un CV, cum să se prezinte la un interviu. Își depun ei singuri, sau cu sprijin - dacă au nevoie, ne deplasăm împreună cu ei la interviu. Și... greu își găsesc un loc de muncă, mai ales că nu pe meseria, sau pe ce își termină ei studiile.” (specialist DGASPC).

Dezvoltarea deprinderilor de viață independentă începe în jurul vârstei de 15-16 ani când, cu ajutorul echipei multidisciplinare (formată din asistent social, psiholog, manager de caz) se discută despre traiectoria educațională și profesională împreună cu copilul. Astfel, se ia decizia dacă tânărul/tânăra va continua să meargă la liceu sau va merge la școala profesională. În funcție de decizie, în județul Constanța, de exemplu, tinerii din

centrele de plasament sunt separați: cei care continuă cu școala profesională într-un centru, iar cei care doresc să termine liceul și, eventual, să meargă la universitate, în alt centru de plasament.

În privința achiziționării altor deprinderi necesare vieții de adult independent, specialiștii DGASPC recunosc că abordarea este mai mult teoretică și nu practică, atât în centrele de plasament, cât și în casele de timp familial din cauza mai multor limitări. Tinerii au discuții cu consilierii psihologici, cu asistenții sociali, cu educatorii despre cum să facă managementul banilor, să aibă grijă cum să îi cheltuiască, ce greutăți îi vor aștepta. Însă, până la primul salariu, pe care poate să îl câștige începând cu 15-16 ani, singura sumă de care dispune copilul este de 28 de lei lunar, o sumă mică ce, de obicei, este păstrată de educator, iar copilul cere din acești bani când dorește să își cumpere ceva. Aceasta poate fi în același timp o formă de a păstra banii în siguranță, un mod de a-l ajuta pe copil să fie responsabil cu cheltuirea banilor, dar și un mod de constrângere a libertății de decizie cu posibile efecte opuse obiectivului de responsabilizare în managementul banilor.

„Suma asta pe care ei pot să o utilizeze, dată de stat, 28 lei lunar bani de buzunar, ce să zic, le ajunge pentru trei creioane, dar sunt încurajați să își cheltuiască sumele responsabil: uite asta este suma, vezi ce ai nevoie, ți-a cerut la școală, de exemplu, pe coli colorate pentru lucru în plus, cumpăr de banii ăștia. Mai sunt copii care primesc bani, de exemplu, mai țin legătura și mai primesc bani de la părinți. Sunt banii lor, dar sunt încurajați să îi gestioneze responsabil.” (specialist DGASPC)

La nivelul direcțiilor există și colaborări cu diverse entități externe, cum ar fi: fundații, ONG-uri, diverși angajatori. Pornind de la aceste colaborări, sunt organizate și cursuri de specializare/formare profesională, pentru a le face mai ușoară tinerilor inserția pe piața muncii. De regulă, tinerii participă la aceste cursuri până când reușesc să își găsească un loc de muncă:

În ceea ce privește găsirea unui loc de muncă, însă, uneori discriminarea din partea angajatorilor este o problemă și duce la comportamente volatile din partea tinerilor:

„Problema, la ei, este în a-și păstra locul de muncă. Depinde și de ei, dacă se

acomodează, și depinde și de angajator, cum îi percep.

Și, de regulă, cum îi percep?

Îi cam etichetează că sunt din sistem de protecție, și-atunci nu cunosc cât de vulnerabil se comportă, unii sunt mai reticenți, alții comunică, unii nu comunică...” (specialist DGASPC).

În privința găsirii unei locuințe, DGASPC-urile dispun de un număr foarte mic de apartamente care pot fi folosite temporar, maximum 6 luni, de tinerii care au părăsit sistemul de protecție. Aceste locuințe sunt insuficiente și pot fi ocupate doar de tinerii care au locuit în centrele de plasament. La cerere, SPAS-urile ajută la întocmirea dosarelor de înscriere pentru o locuință socială. Tinerii primesc un punctaj în plus la aceste aplicații dacă au fost în sistemul de protecție specială, însă este doar un punct în plus. Aceste aplicații au foarte rar succes, din cauza listei lungi de așteptare. De asemenea, la solicitarea tinerilor, acestora li se poate arăta pe internet cum să caute anunțurile de închirieri locuințe, însă, din spusele specialiștilor, tinerii de cele mai multe ori se descurcă pe cont propriu, își caută singuri, fie că găsesc un prieten cu care să închirieze o locuință, fie că au o rudă la care să se mute.

De asemenea, specialiștii în asistență socială consideră binevenită colaborarea cu ONG-urile care au proiecte de integrare a copiilor, de dezvoltare a unor abilități pentru traiul independent, pentru că oferă servicii pe care DGASPC nu are cum să le ofere, însă acestea depinzând de capacitatea de a găsi finanțare a ONG-urilor, sunt ocazionale. Tipuri de proiecte: să învețe să scrie un CV, să lucreze cu calculatorul, spre exemplu.

Organizații neguvernamentale

Organizațiile neguvernamentale care oferă și servicii rezidențiale copiilor pentru care s-a luat o măsură de protecție specială au o distribuție geografică neuniformă, situațiile fiind foarte diferite de la județ la județ în ceea ce privește disponibilitatea acestor servicii. De exemplu, în Gorj au fost identificate puține organizații în general și doar una dintre acestea oferă servicii rezidențiale pentru copii (casa de tip familial). În Constanța, organizațiile intervievate sunt specializate în măsuri de ajutor pentru copii în situații deosebite: copii seropozitivi sau copii-victime ale traficului de persoane.

Multe din ONG-urile întâlnite sunt organizate după modele din străinătate, diferite unul de celălalt, cu nevoi diferite, cu filozofii diferite. De aceea, abordarea generală și, în cazul de față, a pregătirii pentru viața independentă este diversă și prezintă anumite avantaje față de sistemul de stat, fie că este vorba de centrele de plasament, fie de case de tip familial.

De asemenea, ONG-urile sunt adaptate sau se adaptează situației specifice în care se află. De exemplu, un ONG care are ca activitate principală un centru comunitar, în care copiii din cartier vin după școală, învață și se simt în siguranță, care apoi s-a extins și a creat condiții pentru preluarea unui număr de copii din sistemul de protecție în case de tip familial. Fiind însă o organizație catolică, rezidenții pot fi doar băieți, ei fiind selectați să se potrivească serviciilor pe care această organizație le poate oferi, mai ales că nu acestea sunt serviciile principale ale organizației.

Un ONG cu tineri seropozitivi a trebuit să se adapteze contextului local construind pe lângă casa de tip familial și un centru rezidențial pentru cei care părăsesc sistemul, însă nu pot găsi de lucru sau locuință, fiind persoane vulnerabile. Persoanele seropozitive sunt încadrate în grad de handicap, pot lucra doar part-time, multe dezvoltă boli asociate.

Organizația care preia minore victime ale traficului de persoane se angajează să protejeze minorele pe timpul proceselor în care sunt judecați abuzatorii, transportul la fiecare înfățișare la proces, care poate fi la distanță și paza cu ajutorul instituțiilor statului. Odată încheiată această fază, concentrarea cea mai mare este pe serviciul de consiliere psihologică, pentru ca, odată ce părăsesc sistemul, tinerele să nu redevină victime. Dacă în centrele de plasament, de exemplu, încep discuțiile despre planurile de viitor cu tinerii, în această organizație provocările sunt altele: ca minorele să facă față dificultății proceselor, când de multe ori sunt hărțuite și amenințate de familia acuzatului, de depășirea autoblămării, pentru că victimele cred că ele sunt vinovate de ceea ce li s-a întâmplat, de crearea condițiilor pentru a preveni suicidul (nici un obiect tăios, oglinzi de metal, supraveghere), reintegrarea în școală.

“Dacă părinții nu au fost implicați în trafic facem consiliere și reintegrare în familie. Pentru părinții care au fost implicați în trafic ar trebui să găsim altă soluție, în familia extinsă reintegrarea e foarte grea pentru că nimeni nu o vrea pe fata aia, e stricată în opinia lor sau copilul este

prea greu de recuperat și atunci își pierd răbdarea.” (specialist ONG).

ONG-urile sunt caracterizate de flexibilitate, fiind mereu în căutarea sponsorilor, a donatorilor sau a celor care pot contribui la acoperirea unor nevoi, de exemplu, a unor servicii. Astfel, există firme care se oferă să învețe gratuit tinerii anumite cunoștințe sau chiar meserii, de exemplu, să își ia certificatul de utilizare a calculatorului. De asemenea, una dintre organizații abordează caz cu caz nevoile tânărului sau ale tinerei, în funcție de ce își dorește să învețe sau în ce să se specializeze, apoi încearcă să găsească un sponsor sau o firmă care să ofere acest lucru.

Concomitent cu acest ajutor, atitudinea educatorilor este însoțită de responsabilizarea tinerilor. De exemplu, dacă tânărul are un loc de muncă part-time și își dorește să se pregătească pentru luarea permisului auto, se discută cu cât tânărul poate contribui la plata cursului. În această organizație este cultivat un sentiment de atașament, astfel că tinerii se simt în siguranță să încerce mai multe opțiuni și să se discute reorientarea profesională sau revenirea în casă pentru un timp, după ce au ieșit din sistemul de protecție, dacă e cazul. De asemenea, în privința dezvoltării desprinderilor de autogospodărire, responsabilizarea tinerilor este prezentă pe toată perioada șederii în casă, fiecare contribuind la punerea mesei, gătit etc. O altă abordare cu impact pozitiv este deschiderea față de noi situații de învățare, de exemplu, în loc să fie angajat un zidar pentru o porțiune de zid, toți membrii casei au învățat să zidească împreună, chiar dacă au consumat mai mult material. Un alt aspect important este sprijinul continuu pe care tinerii știu că îl au și îl vor avea pentru a părăsi sistemul, de exemplu, prin căutarea împreună a unui loc de muncă sau școli, prin medierea relațiilor, de exemplu, cu școala sau la închirierea unei locuințe, asociația devenind garantul în fața proprietarului.

Pentru organizații este important să planifice activități să fie sustenabile și să-și asigure resursele necesare pentru menținerea serviciilor. Astfel, într-una din organizații, pentru dezvoltarea abilităților de viață independentă, printre activitățile de zi cu zi, tinerii sunt implicați și în îngrijirea animalelor sau curățenie, pregătirea hranei etc.

„La băieți, aici avem grădină, porci, animale, s-au implicat foarte mult și le place. Petre a ieșit, s-a făcut ospătar

bucătar, s-a angajat la Mercury - săli de nunți, dar face și porți metalice etc., fetele sunt implicate mai mult cu curățenia, gospodăria.” (reprezentant organizație).

Asociația care se ocupă de victime ale traficului a primit o donație cu care a cumpărat un teren de 50 ha, pe care a plantat lavandă. Tinerile învață să o îngrijească, să proceseze lavanda și să producă ulei de lavandă, astfel ca organizația să se poată autofinanța pe viitor. O parte din teren este păstrat pentru tinerele care vor să rămână alături de organizație, devenind independente prin îngrijirea unui lot de pământ.

Într-o altă organizație, coordonatorul este conectat cu diverși angajatori care oferă oportunități de formare în prealabil încă din timpul măsurii de protecție.

„O tânără a vrut să nu mai continue studiile, dar am convins-o să meargă mai departe, acum e în clasa a XI-a și am înscris-o la un curs de patiserie cofetier – se deschide la Aiud o fabrică de macarons. Chiar ne-am gândit la crearea unui serviciu de economie socială, să încercăm să ajutăm și doi copii cu autism.” (reprezentant organizație).

Există colaborare și între organizații ce oferă servicii complementare. De exemplu, o asociație ce are servicii rezidențiale colaborează cu cei de la Crucea Roșie pentru diverse abilități de viață independentă – împreună cu voluntarii, copiii fac temele și li se prezintă diverse situații de viață sau sunt acompaniați la cumpărături pentru a învăța gestionarea banilor.

O altă organizație furnizează consilierea psihologică cu sprijinul unor parteneri externi, deși DGASPC face evaluarea psihologică, totuși direcția nu are capacitatea să rezolve problemele/traumele unui copil doar prin realizarea evaluărilor anuale. Astfel, există servicii țintite pe cazuri individuale, cu colaboratori externi. În afara centrului se oferă copiilor, pe lângă discuții și experiențe de viață – cum să relaționeze cu anumite instituții, cum să își facă o carte de identitate, cum se votează, cum se rezolvă un credit la o bancă etc., astfel încât din timp să se obișnuiască cu ideea de nevoie și apoi să experimenteze un astfel de demers. Pe măsură ce avansează în vârstă, apar și alte nevoi/provocări legate de sănătate, stilul de viață, situații indezirabile

pe care asociația încearcă să le prevină din timp. Pe măsură ce se apropie de 18 ani, se adaugă și alte activități și/sau servicii punctuale specifice pentru nevoia tinerilor. După împlinirea vârstei de 16 ani, se intră într-un program în care ei își experimentează abilitățile formate despre munca în echipă, fișa de post, contract de muncă etc. Există un program de internship sau practică remunerată, unde tânărul este chiar plătit, până la un an, putând să acumuleze o serie de beneficii financiare care să-l ajute mai târziu în viața independentă. Singurul criteriu de selecție este vârsta, iar activitățile sunt adaptate în funcție de acest aspect. O parte din activități se desfășoară în centru, dar sunt și activități organizate în afara centrului, în comunitate, la nivelul județului sau chiar în țară. Fiecare experiență are pe lângă ideea de a avea copilul o amintire, și dorința de a-i da o experiență a cunoașterii – relația creată cu un copil într-o tabără, experiența mersului la mare cu trenul etc.

„Educatorul are capacități limitate și nu poate fi aceeași persoană care să vorbească de educație pentru sănătatea reproducerii, dar și de meserii. Riscă să piardă din credibilitate. [...] Toate serviciile sunt importante pentru dezvoltarea personală a copilului, nu există o prioritate, doar nevoia copilului, felul în care el este programat să se dezvolte sau reușim noi să îi ghidăm în viață. Sunt copii care sunt foarte talentați și trebuie să le dezvoltăm talentul, alții care au nevoie de dezvoltarea abilităților de bază. Nu încercăm să scoatem din ei ce nu sunt sau familia nu a reușit să îi înzestreze, dar trebuie să fie niște cetățeni responsabili și să nu facă fapte care să iasă din normele bunului simț.” (reprezentant organizație)

Un alt model de pregătire pentru viața independentă este cel al comunităților de tineri în care aceștia intră în perioada adolescenței pentru a fi pregătiți pentru viața independentă. Tinerii sunt pregătiți cu 2 ani înainte, primind noi responsabilități în casă (de exemplu, participarea la gătit), iar apoi când vin în apartament își găsesc singuri, fac singuri planul de cumpărături etc., și devin autonomi. Activitățile încep cu precădere de la vârsta de 14 ani și durează în general 4 ani de zile, în funcție de cât stau tinerii în sistem. De asemenea, se organizează o serie de activități recreative și de socializare, cum ar fi excursii pe munte de 2 ori/an, în weekend astfel încât să poată participa inclusiv tinerii care lucrează, șezători cu băieții (de exemplu, discuții despre viețile personale,

despre abilitățile specifice ale fiecare coleg din apartament și, în funcție de ele, se discută în grupuri). Consilierea psihologică, foarte importantă pentru asigurarea stabilității emoționale, a fost externalizată către terapeuți avizați de la o altă organizație neguvernamentală pentru a asigura confidențialitatea întâlnirilor. Tinerii pot beneficia de cursuri de pregătire profesională la alegere, singurul criteriu fiind motivația. Se fac simulări pentru interviuri, cum să redacteze un CV, cursuri de pregătire financiară – cum să facă un împrumut, cum să investească niște bani, care cheltuială este prioritară etc. Deși tinerii beneficiază de acest tip de informație, la împlinirea vârstei de 18 ani sau la ieșirea din sistem când primesc o sumă importantă de bani pentru a avea un start în viața independentă, multe din cheltuielile acestora sunt investiții în bunuri atractive pentru vârsta lor (laptop-uri sau telefoane mobile scumpe).

O altă organizație oferă servicii care facilitează tranziția către o viață independentă, lucrând cu copii din centre de plasament sau case de tip familial. Intervenția se realizează în etape: cunoașterea beneficiarului - se începe cu aptitudini, abilități, competențe și cunoașterea lui la nivel psiho-emoțional, evaluare psihologică și aptitudinală (la ce se pricepe, la ce este bun, ce își dorește), urmând apoi planul de intervenție personalizat. Serviciile încep de la 16-18 ani, singurul criteriu de selecție ținând de respectarea regulilor programului. Beneficiarii pot ajunge prin mai multe forme la asociație, fie sunt direcționați cu precădere de instituții ale DGASPC-urilor, fie sunt recomandați de alți tineri. Există și un program de mentorat pe o perioadă mai lungă. Primele întâlniri au loc într-un mediu controlat, următoarele întâlniri în spații informale la alegerea lor. Împreună cu mentorul se stabilesc obiective pentru 6 luni – 1 an. Profilul mentorilor este foarte divers, aceștia trec prin filtrele asociației de recrutare a voluntarilor, iar ceea ce îi definește este „dorința și disponibilitatea de a face bine”.

*„Florin mergea cu mentorul lui la tenis, i-a plăcut atât de mult încât mentorul a vorbit cu antrenorul pentru copil să continue cursurile. Astfel, Florin, verile, este antrenor pentru copiii mici cu care lucrează antrenorul și a devenit inclusiv arbitru de scaun.”
(reprezentant organizație).*

Agențiile de ocupare a forței de muncă

Agenția anunță locurile de muncă oferite de angajatori, organizează burse ale locurilor de muncă, unde invită toate părțile interesate și organizează cursuri de calificare profesională. Există responsabili la AJOFM care au ca prioritate persoanele cu dizabilități. Legea permite anumite facilități fiscale (2000 lei/lună timp de un an) angajatorilor care oferă locuri de muncă, iar companiile mari (cu peste 50 de angajați) sunt obligate să aibă 4% persoane cu dizabilități din totalul angajaților.

De asemenea, există o comunicare continuă între furnizorii de servicii sociale și AJOFM referitoare la cursuri de calificare disponibile, la oferta de locuri de muncă part-time, dacă există tineri interesați să muncească cât permite legislația (în funcție de vârsta acestora). AJOFM nu oferă servicii speciale tinerilor din sistemul de protecție, aceștia sunt asimilați unei categorii mai largi, a persoanelor aflate în situații de risc, pentru care există anumite facilități odată ce devin majori.

Plaja de oferte de cursuri și locuri de practică/muncă disponibilă la AJOFM este destul de limitată, de cele mai multe ori este vorba de cele oferite de școlile profesionale: alimentație publică, frizerie/coafor, mecanic auto, cursuri de cameristă, salvamar, lucrător în construcții etc.

5.2. Servicii de sprijin după încetarea măsurii de plasament

La nivel legislativ, tinerii care părăsesc sistemul de protecție se regăsesc printre grupurile vulnerabile îndreptățiți la anumite beneficii sociale sau servicii de sprijin pentru integrarea lor în societate. În practică, mulți tineri nu solicită sprijinul instituțiilor publice din cauza birocrăției sau a timpului prea lung de așteptare și a incertitudinii privind soluționarea favorabilă. Pe parcursul aplicării măsurii de protecție, relația cu diversele instituții publice a fost intermediată de furnizorul de servicii sociale, astfel că abordarea unei instituții publice este intimidantă.

„Am apelat la primărie doar să îmi depun dosarul pentru ANL, dar nu m-am mai dus, că trebuia să duc actele de la serviciu, s-a închis o perioadă, și trebuie să îl redeschid când o să fie punctajul maxim. Momentan dosarul e în așteptare, a fost făcut de la 18 ani de când eram în sistemul de protecție.” (tânăr care a părăsit sistemul de protecție)

După ce ies din sistemul de protecție tinerii mai pot solicita consiliere la DGASPC, iar asistenții sociali dacă sunt solicitați, ajută în limita posibilităților – uneori este nevoie de consiliere psihologică, altele de găsirea unui loc de muncă. La ieșirea din sistemul de protecție specială, tinerii au dreptul la un sprijin financiar, sub forma unei indemnizații care se acordă o singură dată, egală cu valoarea salariului de bază minim, brut pe țară („bani de înzestrare”).

Monitorizarea din partea instituțiilor de protecție socială (DGASPC-uri, direcții de asistență socială sau, după caz, compartimentele de asistență socială) este un aspect a cărui responsabilitate este disputată, cadrul legal fiind interpretat diferit de specialiști.

„Se trimit adrese de monitorizare la SPAS-uri, cu precădere la primăriile de domiciliu, însă primim de la câteva primării că monitorizarea se face doar la copilul integrat după 18 ani, ce depășește, nu se mai face. Spun că nu au nicio obligație și nu vor să monitorizeze, pentru că în lege se spune ca e vorba de copil și nu tânăr [...]. La copiii din centru de zi pentru reintegrarea în familie, acolo o facem prin specialiștii serviciului timp de 6 luni, după se închide cazul.” (reprezentant DGASPC)

Această monitorizare menționată în citatul anterior nu se face pentru tinerii care au fost în plasament la asistent maternal sau la rudă/familie/persoană și în funcție de legăturile create din perioada măsurii de protecție, se păstrează contactul cu tinerii, însă într-o formă informală și la bunăvoința și interesul părinților.

Legea 272/2004 prevede un mecanism de monitorizare timp de 6 luni prin intermediul serviciilor publice de asistență socială doar în cazul copiilor pentru care se realizează reintegrarea în familie (biologică), tinerii care părăsesc sistemul de protecție nefiind menționați. Specialiștii intervievați au considerat că actualul cadru legal este lacunar în ceea ce privește responsabilitățile de monitorizare după părăsirea sistemului de protecție specială, implicarea SPAS-urilor în acest proces fiind deficitară, depinzând de disponibilitatea asistenților sociali.²⁷

Ca mod de lucru, în perioada de monitorizare se face o vizită la domiciliu, iar în cazul în care tânărul se află la distanțe foarte mari, în momentul în care se merge în teren, acesta este sprijinit să-și facă dosarul de șomaj (dacă este cazul) și se notează într-un raport care îi sunt lucrurile necesare. Un exemplu de sprijin după ieșirea din sistemul de protecție și bazat pe monitorizare, a fost când, cu indemnizație primită la ieșirea din sistem, tinerii au fost însoțiți de reprezentanți DGASPC la cumpărături de produse electrocasnice, electronice necesare în noua locuință. În cazuri excepționale, angajații s-au implicat chiar mai mult, strângând mici donații pentru a acoperi cheltuielile necesare unui tânăr care urma să se mute pe cont propriu.

În unele județe, chiar dacă nu este instituționalizată, legătura este păstrată cu tinerii, cu cei care au consimțit sau sunt deschiși spre colaborare, iar monitorizarea este una informală, prin telefon sau întâlniri, în funcție de nevoile tinerilor.

„Monitorizare, o mai facem și noi, noi creăm niște legături destul de puternice cu ei, chiar dacă am avut conflicte cu ei, nu pot să zic 90%, cel puțin cei recenți, toți ne-au sunat și ne-au spus cum sunt, că nu le-a convenit locul de muncă, «dar stați liniștită că am găsit altul». Monitorizarea o face fiecare pe rând și putem să ne dăm seama și din voce dacă ne mai trage o minciună, însă, legat, monitorizarea se face de SPAS/DAS unde ei au domiciliile după ce ies, noi le asigurăm un loc de muncă cât de cât să se plieze pe dorința lor.” (reprezentant DGASPC).

La nivel de DAS nu au fost identificate servicii special destinate tinerilor post-instituționalizați, ci se aplică serviciile și beneficiile sociale pe care statul le asigură în general - Venit Minim Garantat (VMG, în funcție de legea 416/2001, care aduce niște avantaje: asigurare medicală, cantină etc.), alocație de susținere a familiei, ajutoarele de încălzire, de urgență, stimulente educaționale, alocarea indemnizației pentru persoanele cu grad de handicap etc. Aceste beneficii se acordă persoanelor vulnerabile, tinerii ce au părăsit sistemul de protecție a copilului numărându-se printre aceștia.

²⁷ Legea privind modificarea Legii 272/2004, aflată în etapa de promulgare, creează un astfel de mecanism, cu responsabilități ale instituțiilor clar precizate. Modificările aduse de această lege includ și obținerea acordului tânărului care părăsește sistemul de protecție specială de a fi monitorizat de sistemul de asistență socială pentru o perioadă de 2 ani.

Un alt serviciu dezvoltat de direcțiile de asistență socială la care au acces și tinerii care au părăsit sistemul de protecție este adăpostul de noapte pentru persoane fără locuință. Dar, un astfel de serviciu intervine, practic, în momentul în care un astfel de tânăr a ajuns într-o stare de extremă vulnerabilitate.

„Primăria a renovat centrul pentru o fundație creștină, cu bani europeni. Avem parteneriat cu ei, mai mult de jumătate din beneficiari sunt proveniți din sistemul de protecție. Acest adăpost nu este al oamenilor străzii, ci al lor, au plecat din case, neputându-se adapta, se duc în gară, la adăpost, lângă o linie dezafectată. Acolo au masă, casă. Explicit - adăpost de noapte, mic dejun, duș de seară și pat.” (reprezentant primărie municipiu)

La nivelul DGASPC Sector 2 din București, s-a dezvoltat o altă măsură de sprijin, respectiv ajutorul pentru plata chiriei care se acordă pe o perioadă de 2-5 ani, într-un cuantum maxim de 900 RON, metodologia de lucru presupunând anchetă socială la domiciliu și tot ce ține de procedurile de implementare. Aplicarea acestei măsuri intră în responsabilitatea Serviciului de Prevenire și Combatere a Marginalizării Sociale. Personalul direcției îl sprijină pe tânăr în identificarea unei locuințe închiriate (prin site-uri online), este instruit cu privire la comportament și atitudine în relația cu proprietarul, și se fac vizionări. Tinerii sunt sprijiniți și să-și realizeze dosarul necesar pentru obținerea acestui beneficiu. Garanția ce se plătește în mod obișnuit la închirierea unei locuințe se plătește din economiile tânărului (de exemplu, din alocații etc.). La nivelul acestei direcții, monitorizarea pentru tinerii care ies din sistemul rezidențial se face pe o perioadă de 2 ani, o dată la 3 luni de către DGASPC dacă sunt pe raza sectorului, dacă nu, se colaborează cu celelalte direcții. Pe lângă acest sprijin, li se facilitează tinerilor accesarea serviciilor furnizate de parteneri private (organizații neguvernamentale) sau asigurarea unor servicii punctuale ce țin de găsirea și accesarea unor locuri de muncă sau integrare în comunitate etc.

O altă abordare este monitorizarea lunară de către managerul sau responsabilul de caz din partea DGASPC și de către un responsabil de la primăria de domiciliu, pentru o perioadă cuprinsă între 3 și 6 luni. Monitorizarea este realizată prin vizite, fie realizată de către specialiști la locul de muncă sau domiciliul tânărului,

fie realizată prin vizite ale tânărului la direcție. De regulă, tinerii nu solicită sprijin după ieșirea din sistem și nici nu există servicii sociale specializate, la nivelul direcțiilor. Mai degrabă, cei care solicită ajutor sunt îndrumați către ONG-uri sau fundații, care le acordă ajutor, cel mai adesea cu cazare, cu condiția de a avea un loc de muncă. De asemenea, relaționarea tinerilor ieșiți din sistem cu specialiștii DGASPC se bazează pe resorturi informale:

„În momentul de față, ceva punctual nu văd. Doar, repet, sprijin prin consiliere sau suport așa, fără să fie ceva programat sau...”

Deci ceva informal, mai degrabă?

Da, da. Dar un centru sau un serviciu care să se ocupe doar de tinerii care au ieșit din sistem nu e.” (specialist DGASPC).

La nivelul SPAS-urilor din localitățile unde tinerii au domiciliu, uneori sunt deficiențe de personal, care îngreunează această monitorizare și, implicit, au un potențial efect negativ asupra tranziției tinerilor către viața de adulți independenți:

„Da, repet. Ar fi OK parteneriatele cu SPAS-urile, la nivelul primăriilor, pentru că pe zona aceasta de relaționare și de implicare a autorităților locale avem deficit, să zicem.

Am înțeles. Și cum ar putea să fie? Adică deficitul ăsta e generat de ce: lipsă de interes sau problemă de resursă umană sau...?

Problemă de resursă umană, mai degrabă. Pentru că se spune: da, cel de la primărie, chiar dacă, conform legislației, trebuiau să dezvolte aceste servicii publice de asistență socială, referentul face și el muncă de asistent social, sunt primării unde nu există nici măcar la ora actuală SPAS, și-atunci nu există nici psiholog.” (specialist DGASPC)

Această concluzie pare să fie cu atât mai importantă, cu cât ieșirea din sistem presupune pentru tinerii confrun-tarea cu o situație de viață cu totul nouă, care uneori nu este convergentă cu propriile așteptări:

„E ceva specific lor, în afară de nevoia de îndrumare? Privesc lumea într-un fel anume?”

Când sunt în sistemul de protecție, toți cred că... toată lumea să se axeze pe ei, și că ei au cea mai mare nevoie, și să-i ajuți cât mai mult. Când sunt în sistemul de protecție, ei de-abia așteaptă să iasă, și când ies, cumva se țin totuși de... cu o ață fină, de centru. Nu-și dau seama ce-i așteaptă, deși discutăm, și le explicăm, și vorbim cu ei, dar când ies din sistem își dau seama cum este viața, de fapt.”
(specialist DGASPC)

La nivelul serviciilor publice de asistență socială (SPAS) nu există o evidență cu cei care au părăsit sistemul sau cu cei care i-au solicitat, iar dacă există, acesta este rezultatul implicării personale a unui angajat SPAS. SPAS nu identifică printre aplicații pentru VMG, de exemplu, persoanele care au fost în sistemul de protecție (cu excepția aplicațiilor pentru locuințe sociale, pentru că primesc mai mult cu un punct la punctajul total, dar nu e obligatoriu să declare).

În ceea ce privește crearea unor **servicii specializate** la care să aibă acces tinerii care părăsesc sistemul de protecție (centre multifuncționale prevăzute de lege), în cercetarea calitativă a fost cuprins un centru de tranzit, creat în 2016 ca urmare a unei colaborări între trei entități: o organizație neguvernamentală, DGASPC și DAS. Tinerii sunt acceptați pe baza unei cereri și a deciziei de părăsire a sistemului, în unele cazuri însoțite de evaluare psihologică și anamneză medicală. În cadrul centrului, sunt oferite servicii rezidențiale, de consiliere și orientare vocațională. Contractele de rezidență se fac pe câte un an, perioada maximă de ședere fiind de 3 ani. Sunt eligibili tinerii între 18 și 35 de ani, proveniți din sistemul de protecție. Din luna a patra, tinerii trebuie să aibă un loc de muncă și încep să plătească o sumă lunară de 80 lei, care crește treptat, pentru ca, la ieșirea din centru, aceștia să fie pregătiți pentru viața independentă. În cadrul centrului, beneficiarii locuiesc în camere individuale, dotate cu cele necesare traiului independent, inclusiv infrastructură pentru gătit. Tinerii sunt încurajați să fie independenți și să își asume responsabilități. Un exemplu în acest sens este faptul că tinerii trebuie să se organizeze pentru a se ocupa de curățenia în cadrul centrului. Rezidenții centrului sunt asistați în găsirea unui loc de muncă, prin înregistrarea la AJOFM, și, de asemenea, în găsirea unei locuințe

(dacă e nevoie, schimbarea buletinului/obținerea vizei de flotant și apoi sprijin în depunerea dosarului pentru obținerea unei locuințe sociale). Eforturile sunt concentrate către responsabilizarea beneficiarilor și către a-i obișnui să își organizeze existența pe cont propriu, cu intervenții minime din partea specialiștilor.

La nivelul altei direcții de asistență socială au fost identificate servicii sociale adresate mai multor categorii de persoane considerate în risc de marginalizare, printre acestea numărându-se și tinerii care au părăsit sistemul de protecție. Centrul de incluziune socială furnizează servicii comunitare integrate, socio-psiho-medicale, educaționale și de integrare pe piața muncii, beneficiarii fiind persoane și familii fără venituri sau cu venituri reduse, tineri proveniți din sistem, persoane vârstnice singure, persoane care s-au aflat în detenție. În cadrul Centrului de Incluziune Socială, cel mai important serviciu este acela de mediere a inserției pe piața muncii: identificarea locurilor de muncă disponibile, pregătirea CV-ului, însoțirea beneficiarilor la interviuri, medierea relației cu angajatorul; ajutor în găsirea unei locuințe cu chirie mică. La nivel DAS există și alte servicii ce pot fi accesate de acești tineri: centre de zi, cantină socială, complexul de servicii pentru persoane fără adăpost, în care pot fi găzduite persoanele în nevoie, pentru o perioadă limitată, cu condiția de a fi angajați.

În ceea ce privește **obținerea unei locuințe** accesibile, o opinie generală a specialiștilor este aceea că fondul de locuințe sociale este insuficient pentru a acoperi nevoia. Problema locuirii este cea mai importantă, iar aceasta cuplată și cu locurile de muncă cu salarii mici, au ca efect menținerea tinerilor care au ieșit din sistemul de protecție într-o situație de vulnerabilitate. Accesarea unei locuințe pe piața liberă înseamnă să aibă resurse financiare semnificative și, implicit, un loc de muncă stabil.

„Chiriile sunt destul de mari, ca să aibă acces la locuințele sociale oferite de primărie, în niciun caz.”

De ce?

Pentru că nu... sunt puține, au acces alții, nu știu. Au depus și tinerii noștri solicitări, dar niciunul nu a obținut. Sunt liste lungi de așteptare, și nicio șansă.” (reprezentant ONG, Timiș)

O situație mai bună o au tinerii care au fost la asistenți maternali (fiind sprijiniți de aceștia și după încetarea măsurii) sau în plasament la familia extinsă. În cazuri excepționale, au fost asistenți maternali care au făcut acte de casă pentru tinerii crescuți de ei, i-au ajutat să se angajeze, să se căsătorească etc. Ceilalți sunt sprijiniți cu căutarea unor chirii fie online, fie prin rețelele de proprietari cunoscuți și însoțiți la vizionarea chirilor. În cazul tinerilor care provin din serviciul de tip familial, locuința, dar și integrarea socio-profesională, în general, este asigurată de familie, estimarea specialiștilor fiind că aproximativ 80% dintre tineri rămân în cadrul familiilor de plasament (rude până la gradul IV, unde se formează diferite relații de atașament, chiar dacă nu sunt rude și reprezintă familie substitutivă).

Potrivit specialiștilor DGASPC, pentru cei care au familiile biologice în străinătate, într-o mare măsură, tinerii după ce ies din sistemul de protecție ajung să locuiască și să lucreze în străinătate cu aceștia.

Accesarea locuințelor ANL este un proces de lungă durată și cu o finalitate incertă. La nivelul consiliilor locale care gestionează un fond de locuințe ANL, acestea pot sprijini accesul tinerilor care au părăsit sistemul de protecție specială prin consilierea în vederea întocmirii dosarelor. Conform legislației în vigoare, repartizarea locuințelor se face pe baza unor criterii de ierarhizare stabilite prin punctaj, tinerii care părăsesc instituțiile de protecție specială numărându-se printre categoriile defavorizate și primind un punctaj suplimentar (15 puncte).

La nivel local au fost identificate și soluții temporare precum amenajarea de către primărie a unor spații de cazare în cadrul unor cămine pentru elevi, spații la care au acces și tinerii care părăsesc sistemul de protecție.

„După ce termină instruirea, școala, statul își ia mâna de pe ei, nu îi ajută nimeni, a trebuit să găsim o locație unde să stea. Inițial era vorba de o locație provizorie, urmând ca, pe măsură ce construim și dăm în folosință locuințe sociale, să poată beneficia și ei.” (reprezentant primărie)

În ceea ce privește integrarea socială, la nivelul fiecărei comunități există sau ar trebui să existe structura comunitară consultativă care să permită pregătirea comunității pentru reintegrarea tinerilor. În practică, în funcție de timpul disponibil, reprezentanții DGASPC se întâlnesc cu asistentul social, asistentul comunitar, polițiști,

medici și discută despre modalitățile de integrare la nivel de comunitate, mai ales dacă tânărul are o dizabilitate. Din păcate, nu există suficiente resurse pentru acest serviciu și el se face mai mult ad-hoc.

La nivelul AJOFM, tinerii pot beneficia de informații cu privire la oportunitățile de pe piața muncii și consiliere, tânărul fiind instruit pentru elaborarea unui CV, a unei scrisori de intenție, i se face o evaluare cu privire la punctele tari și slabe care îl recomandă pentru diverse locuri de muncă.

Nu există servicii, programe sau activități specifice pentru tinerii care ies din sistemul de protecție, dar se includ în mod automat în absolut toate facilitățile, stimulentele pe care le oferă agenția județeană pentru persoanele în căutarea unui loc de muncă sau persoanele înscrise în baza de date:

- stimulente financiare pentru angajatorii care angajează pe perioadă nedeterminată persoane din categorii vulnerabile;
- prime de mobilitate pentru tinerii care parcurg o distanță mai mare de 50 km pentru deplasare la locul de muncă.

ANOFM implementează în prezent un proiect important de care pot beneficia și tinerii care părăsesc sistemul de protecție: INTESPO - Înregistrarea Tinerilor în Evidențele Serviciului Public de Ocupare. Proiectul urmărește să identifice și să ofere servicii tinerilor NEET, respectiv informare și consiliere profesională, inclusiv de profilare, urmând să se utilizeze apoi măsuri active pentru stimularea ocupării forței de muncă și servicii complementare pentru creșterea șanselor de găsire a unui loc de muncă (de exemplu, continuarea educației în sistem „A doua șansă”, asistență socială etc.).

„Dacă știi care sunt abilitățile lui, e ca un fel de matching, și îi aplici măsuri active, apoi e îndrumat către un curs de formare profesională. Cursurile organizate vin în întâmpinarea pieței muncii. Exemplu, știm că avem X locuri de muncă într-o anumită meserie, încercăm să corelăm cererea cu oferta astfel încât să îi plasăm pe piața muncii.” (reprezentant AJOFM).

Totuși, în evidențele AJOFM-urilor sunt puțini tineri care provin din sistemul de protecție.

Într-un județ s-a menționat buna colaborare între DAS și AJOFM materializată prin organizarea de burse

pentru plasarea forței de muncă, cu o periodicitate de 2-3 ori pe an, unde DAS are stand permanent. În plus, specialiștii de la DAS consiliază și chiar acompaniază tinerii la interviurile pentru angajare:

„Îi însoțim, îi reprezentăm. Adică mergem cu ei efectiv. Sunt persoane care se... cum să spun... se descurcă, sunt extrem de inteligente, de volubile, au un nivel de educație mai ridicat, dar, la cele care au niște studii medii, sunt mai timizi, în funcție de tipul personalității, atunci noi îi însoțim și îi reprezentăm. Bineînțeles, în timpul interviului rămâne la latitudinea angajatorului dacă permite accesul nostru în cameră sau nu.

Și de regulă e permis?

Uneori da, alteori tânărul pe care îl însoțim spune Nu, doamnă, lăsați, eu mă descurc...” (specialist DAS).

Ceea ce ajută semnificativ în ceea ce privește găsirea unui loc de muncă, este încrederea pe care potențialii angajatori o arată atunci când există terțe persoane care, prin simpla lor prezență, să fie garanți ai faptului că tinerii astfel reprezentați merită să obțină respectivul loc de muncă:

„Ei pot să meargă, să găsească un angajator la care să se prezinte, sau noi mergem alături (de ei) și le pledăm cauza. Uneori este mai convingător pentru că e certitudinea că e acel cineva care îl cunoaște mai bine decât îl cunoaște el (angajatorul). Sunt angajatori poate care ar avea o reticență vizavi de un tânăr provenit din sistemul de protecție: sunt mai timizi, sunt mai introvertiți, uneori nu știu să se prezinte, nu știu să își accentueze punctele forte, și-atuncea, cu ajutorul nostru, se realizează.” (specialist DAS).

Abordarea **organizațiilor neguvernamentale** după încetarea măsurii de protecție specială este foarte diferită. Unele ONG-uri preferă să implice tinerii în continuare în activitățile lor anuale, chiar dacă au părăsit serviciile, mai ales că majoritatea tinerilor nu s-au relocalat la distanțe mari de centrul în care se aflau când aveau măsura de protecție. Tendința este de

a rămâne în proximitate și de a forma un nucleu din tinerii care au fost în același centru și/sau au beneficiat de aceleași servicii. Acest lucru permite ca legătura și contactul dintre ONG-uri și beneficiari să fie facilitată și constantă.

Alte organizații au programe dedicate de asistare pentru o perioadă oferind cazare/plata chiriei, consiliere vocațională, psihologică. Două exemple sunt prezentate în continuare.

Programul de asistare în viața semi-independentă, prin care tinerii care nu își continuă studiile și trebuie să părăsească sistemul de protecție specială sunt susținuți financiar, cu bani de chirie cu condiția să își găsească locuință și loc de muncă. Programul durează 3 ani și suma de chirie scade gradual în fiecare an. În cazul tinerilor care termină facultatea, aceștia pot beneficia 1 an de serviciile asigurate prin program, cu mențiunea că vârsta maximă este cea de 26 ani, ce corespunde cu vârsta maximă de părăsire a sistemului de protecție. În cadrul programului se oferă servicii de consiliere vocațională și consiliere psihologică care să asigure stabilitatea emoțională, de 2 ori/lună, dar și vizite lunare, acolo unde tinerii locuiesc, astfel încât „să se corecteze ce se mai poate corecta”: dacă plătesc chiria, cum sunt condițiile în care locuiesc etc.

Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Tinerii în Situații de Risc oferă servicii similare celor de pregătire pentru viață independentă, dar și cu asigurarea găsirii unei locuințe – intermedierea unor spații locative prin mobilizarea membrilor comunității asociației, unde se găsesc și agenți imobiliari sau serviciul este externalizat către alți parteneri pentru susținerea perioadei de tranziție pentru câteva luni. Cei care doresc să vină în proiect sunt primiți pe baza unei cereri, iar serviciile pot fi furnizate pe o perioadă de la 1 la 5 ani. La centru apelează și alți tineri prin intermediul DGASPC-ului, condiția de bază fiind ca tinerii să aibă loc de muncă. Jumătate din salariul acestora se depune într-un cont de economii, iar la încheierea contractului tânărul beneficiază de acei bani. La centru li se asigură toate utilitățile, iar tinerii nu contribuie financiar.

„Cele mai utile servicii pe care le ofeream noi erau accesul la locuință. Pe lângă asta, era consilierea asta juridică, socială. Renunțau foarte repede la locul de muncă, își găseau tot timpul un alt loc de muncă, nu așteptau să se dezvolte la locul de muncă respectiv. Se plictiseau destul de repede.

Și-și găseau repede alt loc de muncă sau aveau perioade mari în care...?

[...] Acum, depinde și de tineri, pentru că aveam tineri care și-au păstrat locul de muncă și și-au strâns bani și au putut să-și cumpere și o locuință, să-și depună avansul pentru o locuință, și-am avut și tineri care nu puteau să-și păstreze un loc de muncă mai mult de câteva luni. Renunțau, își găseau alt loc de muncă. Pentru că, v-am spus, calificări aveau.” (reprezentant ONG).

În multe cazuri beneficiarii serviciilor oferite de ONG-uri specializate în furnizarea către tinerii care au părăsit sistemul de protecție sunt cazuri care au nevoie periodic de asistență:

„La noi apar cazurile de tineri care părăsesc sistemul și eșuează. Nu apar cei care reușesc, pentru că ei nu au nevoie de ajutorul nostru.

Și cum arată eșecul? Adică ce înseamnă un tânăr care a ieșit din sistem și a eșuat?

Păi, un tânăr care a ieșit din sistem și a eșuat înseamnă un tânăr care trăiește pe stradă, care nu are loc de muncă, care ori cerșește ca să aibă bani de-un sendviș pe zi, care nu-și pune problema de, nu știi, perspective de viitor. Care, dacă îl întrebi cum se vede el peste 5 ani, l-ai încuiat cu întrebarea asta. Care are zero încredere în el, care are în continuare tendința să-și caute, nu știi, persoane care să-l ajute, pentru că nu are deloc încredere că poate merge singur la un interviu. Dacă nu are încredere că poate merge singur la interviu, nu se duce, și-atunci nu accesează un loc de muncă. Sunt tineri care au trecut printr-un prim eșec și, deși au fost sprijiniți să-și găsească un job, să-și găsească o chirie, să facă față unei chirii, recidivează și la noi vin tineri și cu cinci, șase, zece recidive.” (reprezentant ONG, Maramureș)

Asociate cu eșecul sunt caracteristici precum lipsa de încredere, lipsa abilităților de a face planuri și de a stabili obiective, toate manifestate prin precaritate extremă în viața de zi cu zi.

În cazul tinerilor cu dizabilități, care fac trecerea de la centre rezidențiale la locuințe minim protejate, ca mecanism de tranziție către eventuala situație de adulți independenți, situația este mai complexă. Complexitatea acesteia este dată, în primul rând, de nevoile beneficiarilor, pentru satisfacerea cărora este adesea necesar un parteneriat public-privat sau între furnizorii de servicii și entități externe. Problematică este și filosofia modalității de finanțare, care nu este bazată pe nevoile beneficiarului, ci pe tipul de serviciu în care acesta este inclus:

„Noi acum nu putem oferi asistență medicală mai complexă și serviciile de psihiatrie comunitară. Există un cabinet, există trei medici psihiatri cu care am vorbit și care o să ne ajute, dar, iarăși, nu știm cum funcționează parteneriatul cu ei, nefiind încă testat.

Și care sunt cauzele pentru care nu le puteți oferi serviciile astea voi? Adică v-ați gândit să le...

Pe măsură ce creștem și o să fie tot mai mulți beneficiari cu genul ăsta de nevoi, da, o să vrem să dezvoltăm, însă problema e că sunt foarte scumpe, banul public, cum ziceam, e greu accesibil, e foarte complicat de... o dată, de accesat, doi, de manager-uit, discutăm acum de un parteneriat cu Consiliul Județean și, din păcate, banul public, modul în care e gândit acum să vină în sprijin financiar e în funcție de tipul de serviciu social, nu de nevoia persoanei. Adică, dacă ea acum stă într-un centru habar n-am de care, care sună pompos, plătim inclusiv 5400 de lei pe lună, de om, în Timiș. Pentru aceeași persoană, dacă face pasul spre locuință protejată, noi, ca furnizor privat, am primi 1800 de lei pe lună, la care omul, de îndată ce are job, trebuie să contribuie să dea înapoi 900, deci rămânem cu un net de 900 de lei de om pe lună, ceea ce nu-ți permite să crezi sau să dezvolți serviciile astea. E mult prea mare presiunea pe partenerii privați și sustenabilitatea serviciului ar fi pusă în pericol dacă îl încărcăm prea mult. Deci ar trebui clar schimbată partea asta de legislație și finanțarea să urmărească nevoia persoanei, nu eticheta de ce tip de serviciu social scrie pe tine.” (reprezentant ONG)

Organizațiile cu situații speciale, cum sunt cele cu copii seropozitivi sau victime ale traficului, menționează nevoia mai mare de sprijin pentru anumite cazuri și după ieșirea din sistem. O observație importantă este aceea că o organizație neguvernamentală are mai multă flexibilitate în oferirea acestui sprijin (sfaturi, ajutor concret în găsirea unui loc de muncă sau curs de specializare, cazare temporară) și după ce tinerii pleacă pe cont propriu, pentru că filozofia asociației era că toți sunt o familie și că relațiile apropiate continuă și după ce tinerii devin adulți independenți.

5.3. Adecvarea serviciilor la nevoile de integrare socială și profesională ale tinerilor

Specialiștii DGASPC menționează **lipsa de servicii** la nivelul direcțiilor de asistență socială și protecție a copilului, atât în vederea **pregătirii ieșirii din sistem**, cât, mai ales, **după ieșirea din sistem**. De asemenea, precizează că ar fi nevoie de mai multe servicii, mai ales centrate pe schimbarea atitudinii angajatorilor față de tinerii proveniți din sistem și, generic, mai mult ajutor în ceea ce privește găsirea unui loc de muncă adecvat, acum tinerii fiind îndrumați către AJOFM:

„Un serviciu în care să vadă tinerii ce pregătire au și să-i îndrume spre un loc de muncă potrivit pe studiile pe care le au.” (specialist DGASPC)

Deși sistemul de protecție a trecut prin schimbări structurale majore, evaluate pozitiv de către specialiști, poate fi observată o oarecare **inerție la nivelul personalului**, manifestată prin neadaptarea la realitățile actuale și comparația constantă cu generațiile trecute, spre exemplu. Linia directoare a schimbărilor pare să fie trecerea de la uniformizare la permiterea și încurajarea dezvoltării individualității beneficiarilor:

„Nu se poate face comparație. Deci, era totul cazon, totul cazarmă atunci. Toată lumea făcea baie, toată lumea făcea teme, toată lumea făcea... toată lumea mânca, toată lumea mergea la spectacol, toată lumea... acuma, dacă unu' vrea să se uite la televizor, se uită la televizor. Dacă un alt copil vrea să mănânce, merge la frigider și își poate lua ceva de mâncare, dacă dorește un fruct, este pe masă un

fruct și se duce și-și ia. Lucrurile, au posibilitatea să meargă să-și aleagă, de exemplu, în ultimii doi ani am avut posibilitatea să mergem la magazin să ne cumpărăm. Primim și donații, da' îi altceva când merge el și-și alege: vreau bluza aia sau vreau pantofu' acela. Avem colaborări, de exemplu, cu o doamnă coafeză. Vine și le face părul, freza pe care o dorește tânărul, nu îi aceeași tunsoare, la fel pentru toți.

Dar ziceați, totuși, că pare să fie un pic de inerție la personal?

Da, asta ar fi... asta e o problemă.

Și cum se poate remedia?

Nu știu, nu știu, sincer. Am zis cursuri de perfecționare, dar și la cursuri îi o problemă, pentru că ne plângem că nu se fac cursuri și că nu sunt cursuri și că nu avem posibilitatea să mergem la cursuri, dar când se fac: de ce ține așa de mult? Și de ce atâtea zile?” (specialist DGASPC)

Specialiștii DGASPC recunosc că aceste servicii furnizate în prezent nu sunt suficiente, că este nevoie de mai mult pentru a ajuta tinerii. O soluție care a funcționat a fost **parteneriatul cu diverse organizații** care au avut programe finanțate care urmăreau dezvoltarea unor deprinderi sau activități pe care statul nu le putea finanța. Aceste proiecte erau de folos și pentru că ajutau copiii și tinerii la o viață activă, normală. De exemplu, un ONG care are și casă de tip familial în care locuiesc băieții în sistemul de protecție, îi implică pe tinerii din serviciile rezidențiale DGASPC în programul organizat vara pe timp de o lună cu copiii, la început ca asistenți de animatori, apoi ca animatori. Specialiștii au observat creșterea stimei de sine la tineri, o socializare, integrare mai bună a acestora.

Unii specialiști consideră că tocmai condițiile create în centrele de plasament, „în care nu le lipsește nimic, au de toate”, au ca efect demotivarea unor tineri să devină independenți, să își găsească un loc de muncă. O problemă importantă evidențiată de specialiști ar fi faptul că tinerii nu reușesc să își păstreze locurile de muncă, renunță repede la ele din motive percepute ca neserioase, de exemplu, din cauza felului în care s-a purtat șeful într-o zi sau că nu sunt obișnuiți să se trezească în fiecare zi de dimineață. Sunt cazuri în care se renunță la locul de muncă chiar după câteva zile.

Cu ajutorul AJOFM, specialiștii găsesc locuri de muncă pentru tineri, însă uneori sunt greu de convins să le accepte pentru că sunt prost plătite.

De asemenea, specialiștii DGASPC recunosc că serviciile legate de deprinderile unui trai independent nu sunt la nivelul nevoilor, tinerii din **centrele de plasament nu învață să gătească, să facă managementul banilor** – își doresc lucruri scumpe, însă nu înțeleg valoarea banilor. De aceea, o parte dintre tineri devin vulnerabili la influențele care îi direcționează spre prostituție, droguri, din care pot, cel puțin un timp, câștiga ușor bani. Acești tineri sunt apoi mai greu de ajutat când împlinesc 18 ani și sunt încă în sistem, pentru că sunt adulți.

Rețeaua de case de tip familial este în curs de extindere având în vedere modificările ce vor fi aduse Legii 272/2004 prin legea aflată în etapa de promulgare²⁸. Aceasta din urmă prevede că, de la data intrării în vigoare, serviciile rezidențiale vor fi considerate: „casele de tip familial, apartamentele, centrele de primire în regim de urgență și centrele maternale”. Problema ridicată de unii specialiști a fost legată de modul în care s-au dezvoltat în trecut aceste servicii, construite la periferiile unor orașe mici sau chiar sate, izolând astfel beneficiarii, limitându-le opțiunile de educație la nivel liceal, dar și de petrecere a timpului, oferta de activități la îndemână fiind redusă. În Programul Operațional Regional 2014-2020, Axa prioritară 8, Obiectivul Specific 8.3 - Creșterea gradului de acoperire cu servicii sociale, Ghidul solicitantului prevede reguli ce trebuie avute în vedere la crearea noilor case de tip familial pentru a minimiza riscul de segregare spațială și/sau socială. Astfel, se precizează că amplasarea noilor case de tip familial trebuie să se realizeze „în comunitate, ținând cont de mijloacele de transport și de distanță, astfel încât să permită accesul facil al copiilor la școală/grădiniță, servicii medicale și de recreere”.²⁹

Situația este mult mai bună la asistenții maternali, acolo, **în context familial, tinerii capătă deprinderi de autogospodărire** și beneficiază și de rețelele personale ale familiei substitutive la integrarea profesională.

În organizațiile neguvernamentale, nu există o etapizare strictă ca în centrele de plasament, a pregătirii pentru părăsirea sistemului de protecție. Aceste organizații, pe lângă consilieri, vin cu o filozofie, cu anumite **principii generale și valori** prin prisma cărora sunt perma-

nent interpretate activitățile lor, de exemplu, **să fii de folos societății**. De aceea, activitățile sau acțiunile sunt văzute prin potențialul lor educativ, fie că tinerii învață o deprindere, că trebuie să contribuie, să aibă rolul lor, fie că învață să fie corecți sau recunoscători. Prin comparație, specialiștii care se ocupă de centrele de plasament au tendința să considere că, dacă există infrastructura și personalul necesar pentru ca tânărul să se simtă îngrijit și în siguranță, o mare parte din **responsabilitatea reușitei este individuală**.

S-a observat că tinerii au oarecare grabă în a ocupa un loc de muncă, însă specialiștii îi introduc într-un proces – mai întâi se învață despre comportament, gestionarea emoțiilor, construirea unor relații benefice, ca ulterior să se acceseze un loc de muncă. În multe situații, din cauza reacțiilor impulsive și comportamentelor nepotrivite, tinerii nu pot să mențină un loc de muncă pe termen lung, iar serviciile de **consiliere psihologică** sunt cele mai bune pentru viitoarea integrare socio-profesională.

Totodată furnizarea unor **servicii integrate și individualizate** s-au dovedit utile în integrarea socio-profesională pe termen lung. De exemplu, când educația este corelată cu locul de muncă, acest aspect duce la stabilitate. Din interviul luat unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale, ni se confirmă că există tineri angajați și de 4 ani în același loc. Mai mult, relațiile create pe parcursul activităților, fie cele livrate de instituții, dar cu precădere cele ale ONG-urilor, sunt destul de puternice, iar tinerii rămân împreună și după ce ies din sistemul de protecție. Acest lucru le permite să aibă o rețea de sprijin, fie în găsirea unei chirii, fie în găsirea unui loc de muncă.

În general, tinerii colaborează cu reprezentanții DGASPC, înțeleg că aceste servicii sunt importante pentru ei și că este în interesul lor să își găsească un loc de muncă sau o chirie.

„Finalizarea serviciilor noastre înseamnă un tânăr care poate să se întrețină singur. Să își ia o locuință cu chirie, să-și ia un serviciu și să poată să își întemeieze o familie. Asta însuflăm tinerilor, toți colegii mei, încearcă să le imprime aceleași valori pe care le avem toți de familie, slujbă. În general e o luptă, ei au traume foarte multe și și le cară ani de zile, sunt

²⁸ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/docs/2019/pr457_19.pdf

²⁹ <http://regio-adrcentru.ro/8-1-investitiile-infrastructurile-sanitare-si-sociale-care-contribuie-la-dezvoltarea-la-nivel-national-regional-si-local-reducand-inegalitatile-aceea-ce-priveste-starea-de-sanatate-si-promovand/>

abandonați, sunt aleși din familie să fie aduși aici etc. Dar prin exemplu personal, le insuflăm aceste valori.” (specialist ONG).

La AJOFM se observă un interes mai mare al angajatorilor față de persoanele cu dizabilități în ultimii ani. Firmele mari, obligate să aibă 4% personal cu dizabilități, puteau alege să angajeze aceste persoane sau să plătească o taxă în locul angajării. Chiar și cu subvenția de 2250 lei/lună timp de un an din partea statului către firma care angajează persoane cu dizabilități, firmele obișnuiau în mai mare măsură să plătească taxa către stat și să nu angajeze persoane cu dizabilități. Conform reprezentanților AJOFM, situația s-a îmbunătățit în ultimii ani, astfel că, în prezent, oferta de locuri de muncă pentru această categorie de persoane depășește cererea. Însă cererea de locuri de muncă din partea persoanelor cu dizabilități pare puternic afectată, conform reprezentanților AJOFM, de faptul că având posibilitatea să se poată **pensiona medical**, chiar și după ce au lucrat câteva luni, multe persoane cu dizabilități preferă această sumă de 620 de lei lunar, în locul unui loc de muncă. Dacă se angajează, persoana pierde această pensie. Reprezentanții AJOFM consideră această pensie un obstacol în integrarea persoanelor cu dizabilități. Trebuie ținut însă seama că nu toți angajatorii păstrează angajații cu dizabilități după anul în care au primit subvenția. S-a putut observa totuși un efect pozitiv al acestei subvenții, firmele angajând persoane încadrate în grad de handicap pe care, în condiții obișnuite, nu le-ar fi angajat, atitudinea angajatorilor a devenit mai favorabilă, a crescut toleranța, acceptarea socială a acestei categorii de persoane.

Pe de altă parte, persoanele cu dizabilități absolvente de studii superioare sunt nevoite să accepte locuri de muncă pentru absolvenți de studii medii pentru că nu sunt alte oferte. O altă problemă este aceea că, de teama stigmatizării, sunt persoane încadrate într-un grad de handicap mai puțin vizibil sau deloc care nu își declară dizabilitatea la AJOFM.

5.4. Eficacitatea serviciilor

Sistemul de protecție a copilului este apreciat de către specialiștii externi, explicit sau implicit în discuții, ca fiind unul inertial, în care, adesea, interesele de serviciu (păstrarea organigramelor vechi, cu mulți angajați în centre de dimensiuni mari) primează, voluntar sau involuntar,

celor ale beneficiarilor. Personalul cu studii medii, specializarea la locul de muncă, uneori incapacitatea personalului cu vechime de a ține pasul cu dinamica societății sunt puncte nevralgice în ecuația eficienței măsurilor de pregătire a tinerilor pentru ieșirea din sistem.

Este greu de determinat eficacitatea serviciilor pentru că tinerii nu sunt obligați să țină legătura, să colaboreze cu DGASPC după ce au ieșit din sistem, mulți nu mai vor să știe de centre. Astfel, informațiile care se găsesc la nivelul acestor instituții sunt mai degrabă fragmentare, având în vedere că, totuși, o parte din tineri mențin legătura și uneori participă la activitățile centrelor în care au fost îngrijiți.

Un factor care influențează negativ integrarea tinerilor este relația dintre instituții, care poate fi mai bună sau mai puțin bună, cu rezultatul că tânărul aproape că devine invizibil odată ce trece dintr-o etapă în alta și schimbă instituția responsabilă. În ciuda încadrării lor ca persoane cu risc de excludere socială, nu există o intervenție continuă și coerentă, pusă în practică.

În momentul ieșirii unui tânăr din sistemul de protecție nu se face neapărat o informare în prealabil între DGASPC și SPAS, deși există un protocol de colaborare, cu toate acestea instituțiile nu comunică foarte bine. Dacă această informare ar avea loc, s-ar putea stabili, în urma unei evaluări și tipul de beneficii pe care persoana poate să le aibă, dacă se încadrează la VMG, devine automat asigurat, poate primi o masă caldă la cantină, însă unele dintre acestea în schimbul unor ore de muncă în folosul comunității.

Sprrijinul pentru continuarea studiilor pare să fie cel mai important factor care influențează pozitiv integrarea tinerilor, aceștia nu sunt descurajați să renunțe la școală, ci să continue educația sub diverse forme. Obstacolele în educație sunt legate de discriminare la școală și lipsa unui sprijin adaptat în afara școlii la nevoile copiilor pentru a depăși decalajul față de copiii care locuiesc cu familia biologică, nu au trecut prin traumele copiilor instituționalizați și au fost școlarizați la timp.

Un alt obstacol este lipsa măsurilor care trebuie luate astfel încât tinerii să nu mai iasă din sistem, în principal din serviciile rezidențiale, fără anumite deprinderi de viață independentă. De asemenea, deși sunt consiliați, o parte din tineri nu reușesc să își facă prieteni, să aibă un/o partener(ă) de viață, manifestă neîncredere față de ceilalți și, mai grav, o parte din băieți recunosc că au probleme cu managementul furiei și că au avut episoade violente. Consilierea nu pare să acopere suficient aspecte

legate de socializare, de educație sexuală, din moment ce acești tineri sunt recunoscuți ca o categorie vulnerabilă, expusă la exploatare, trafic, infracționalitate.

AJOFM este instituția care ar putea avea cel mai mare impact asupra integrării sociale, însă tinerii odată ieșiți din sistem nu cunosc oferta acesteia, în ciuda acțiunilor de informare a AJOFM cu diferite ocazii. În plus, oferta de muncă disponibilă la AJOFM include locuri de muncă destul de prost plătite. De aceea, cel mai mare obstacol în integrare este faptul că, deși tinerii au locuri de muncă, veniturile pot să nu fie suficiente pentru a trăi independent, în condițiile în care trebuie să plătească de la început chiria la nivelul pieței.

Dificultățile de ordin birocratic afectează și procesul de integrare pe piața muncii. Fiind necesare multe acte, tinerii ajung să fie suspicioși și se demotivează repede.

Lipsește ceva mai mult sprijin din partea DGASPC pentru consilierea vocațională sau consiliere psihologică, care să contribuie la identificarea nevoilor și abilităților tinerilor, servicii pe care AJOFM nu le poate oferi din lipsă de personal. În multe cazuri, pregătirea slab profesională este un punct vulnerabil și apare din cauza faptului că nu reușesc să își exprime dorințele și să fie identificate abilitățile tinerilor. Acest lucru a venit și dintr-o aglomerare a sistemului (de exemplu, mulți copii, educatori/îngrijitori puțini etc.) și pare că totul se reia de la capăt cu fiecare tânăr care ajunge la vârsta de integrare socio-profesională.

Există o incompatibilitate între formarea inițială și abilități sau capacitățile de muncă ale tinerilor, care ar putea fi prevenită printr-o mai bună evaluare a abilităților și aptitudinilor tinerilor înainte de a lua decizii privind educația și formarea profesională, dar și deschiderea către alte zone geografice unde oferta educațională este corespunzătoare. În plus, existența unui certificat de grad de handicap poate sta în calea continuării studiilor, a școlarizării.

„Problema apare mai ales la fete sau categoria de tineri cu dizabilități, care termină învățământul special, 10 clase și, din păcate, oferta educațională este aproape 0. Avem fete înscrise în clasa a IX-a la profil de construcție, pentru că nu mai există profil specific ceramică, croitorie etc., au dispărut.” (reprezentant DGASPC).

„Am avut un copil care, din familie, lucrase cu tatăl lui și știa să asambleze

mașini, era migălos, dar nu l-am putut duce la școala profesională pentru că are certificat de handicap. Și partea școlarizării e un obstacol în integrarea socio-profesională pentru că nu se dau servicii adaptate nevoii/dorinței lor.” (reprezentant DGASPC).

„Ei nu știu ce îi vor aștepta, nu pot să vadă dincolo, dacă nu pot să vadă nici adulții. Nu văd neapărat o tipologie. Sunt dornici de muncă, să trăiască, explozia acea de viață, verdele primăverii. Trebuie să îi pregătim pentru viață, nu trebuie să facem studenți cu diplomă șomeri. O școală profesională îl învătă să bată cuie, să nu își rupă mâna, degeaba îi spui să conducă un avion sau să lucreze cu o mașină electrică. Trebuie identificat la nivel de fiecare organizație care sunt nevoile și posibilitățile fiecărui copil.” (reprezentant ONG)

Programele de internship remunerate care permit tânărului să experimenteze un loc de muncă, însă fără a avea neapărat responsabilitățile unui angajat, ci ale unui ucenic, ar putea fi o soluție de pregătire pentru integrarea profesională. Pregătirea pentru viața profesională, încă din sistemul de protecție, poate contribui la un comportament adecvat la locul de muncă, prin reducerea conflictului interior al tânărului care nu se poate rupe de educator și asociază angajatorul cu imaginea aceluiași tip de relaționare cu cea a educatorului din centru.

„Să vadă tot ce e de văzut, ușor își formează o idee despre ce înseamnă să fie angajat, ce drepturi, ce obligații au, iar când se angajează, nu mai e o trecere foarte bruscă. El tot ce trebuie să facă este să economisească bani – 9 luni, aproximativ 1900 euro, plus beneficii, cursuri de specializare, școală de șoferi etc. Se simte în viața tânărului un ajutor. Acasă îi se dau sarcini mai puține, e ajutat să se concentreze pe sarcina respectivă, banii îi sunt strânși în cont etc.” (reprezentant ONG).

„Stimularea angajatorilor, campanie de sensibilizare, formare a unor opinii reale care să cântărească mult în societatea civilă legat de tânărul care nu are nicio bubă dacă iese din sistem. Noi lucrăm cu foarte multe corporații, firme care au

luat în serios acest lucru (de exemplu, internship-ul plătit, exemplul a venit din străinătate, un proiect impus partenerilor români și apoi a fost preluat), avem copii susținuți de angajați ai companiilor etc.” (reprezentant ONG).

În ceea ce privește persoanele cu dizabilități există o mai mare reticență din partea angajatorilor când vine vorba de angajarea acestor tineri. Chiar dacă există tineri cu limită de intelect, IQ între 50-70, care au retard ușor, însă cu o supraveghere atentă pot ajunge să aibă rezultate și să fie integrați fără probleme.

„Când spui că sunt cu dizabilități intelectuale, cred că e vorba despre nebuni, e pe psihic, și dacă e pe psihic înseamnă că e dus, poate să facă probleme, să omoare etc.” (reprezentant ONG)

Este necesar ca angajatorii să aibă așteptări realiste și o bună înțelegere a cerințelor pentru integrarea la locul de muncă a persoanelor cu handicap. În multe situații au așteptarea ca aceștia să execute același tip de muncă ca un tânăr tipic. Perioada de acomodare la acești tineri cu nevoi speciale este mai lungă, însă dacă ajung să capete deprinderi, aceștia reușesc să le automatizeze. De asemenea, tipul acesta de muncă se pretează mai mult la activități necalificate.

La nivelul municipiului București, situația este una particulară deoarece oferta de servicii destinate strict integrării lor socio-profesionale este foarte bogată comparativ cu celelalte județe. Există multe colaborări între DGASPC-uri și agenți comerciali privați, singurul impediment identificat de specialiști fiind motivația tinerilor de a lucra în aceste locații. Mai mult, parteneriatele cu diverse ONG-uri facilitează procesul de integrare socio-profesională într-un mod nonformal, tinerii beneficiind de servicii cu impact pe termen lung și diversificând accesul la locuri de muncă.

O altă observație este că acești tineri sunt empatici și au dorință de a ajuta, acestea fiind trăsături ce pot fi cultivate încă din perioada adolescenței prin includerea lor în activități de voluntariat. Activitățile de voluntariat organizate peste vară ar putea să ajute sistemul în dezvoltarea unor abilități de muncă în echipă, de socializare, care să îi ajute mai departe pe tineri în viitoarea viață profesională.

Asigurarea unei **locuințe sociale** sau a unei locuințe ANL este un demers cu mici șanse de reușită din cauza cererii mult prea mare de astfel de servicii comparativ cu disponibilitatea de astfel de locuințe, în orașele mici fondul de locuințe sociale fiind și mai mic. O perspectivă diferită asupra locuințelor sociale consideră că acestea nu sunt soluția cea mai potrivită pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție deoarece există riscul de segregare mai ales dacă aceștia stau într-un bloc special destinat unor astfel de beneficiari (de exemplu, ANL, zonă specifică etc). Soluția este să existe spații locative, apartamente răsfrirate peste tot prin localitate, astfel încât integrarea în comunitate să fie una reală, iar tinerii să fie asimilați organic de comunitate.

Dincolo de disponibilitatea unui astfel de fond locativ, au fost menționate dificultăți în completarea dosarului de locuințe sociale (a fost menționată implicarea unor lideri informali care îi sprijină pe cei care completează pentru prima oară un astfel de dosar), dar și dificultăți legate de disponibilitatea comunității de a a-i accepta pe acești tineri: reticența oamenilor care nu au o imagine bună despre un tânăr care provine din sistemul de protecție și care nu își doresc să aibă un astfel de vecin.

Serviciile de **dezvoltare a deprinderilor pentru un trai independent** ar trebui dezvoltate astfel încât tinerii să se descurce mai târziu mai ușor pe cont propriu. Aproape toți tinerii intervievați care s-au aflat în centrele de plasament sau în case familiale au recunoscut importanța autogospodăririi, mai ales a gătitului, unii dintre ei. nici acum, după 5 ani de la plecarea din centru. nu gătesc sau gătesc minimal.

„Se făcea mâncare pe locații, după care a venit nu știu ce legi că persoanele care fac mâncarea trebuie să aibă nu știu ce certificate sanitare și apoi s-a luat decizia să trimită mâncarea de la catering. Nu se compară mâncarea făcută în casă cu cea de la catering pentru că acasă cu ce bănuți am, ce bani mai avem și noi mai cumpărăm și noi delikat, un pătrunjel chiar dacă nu aveai niște carne, dar nu se compara. Sau să zic, piure de cartofi și nouă nu ne plăcea piureul de cartofi. Puneam toate câte un leu și ne duceam luam o sticlă de ulei și ne făceam cartofi prăjiți sau ne făceau doamnele și noi mâncam toți, nu exista este mâncarea noastră, nu a voastră, nu aveți ce să mâncați. Dar celelalte fete au prins doar catering-ul și drept dovadă eu de la doamne știu să gătesc, de la ele am

învățat. Spuneau, uite, eu stau pe scaun lângă voi și vă supraveghez și noi făceam mâncarea și întrebam, ce mai fac acum, ce urmează, cum se face și spunea aia, aia, aia, așa am învățat. Da. Am prins catering-ul prin anul 3 de facultate, dar până atunci se gătea, se aduceau atunci alimentele, ne ajuta pe noi să ne facem un plan cu ce avem, astfel încât să ne ajungă toată săptămâna, să nu mănânci tot, că na, aveam posibilitatea să mâncăm toată carnea în primele două zile și asta era. Dar ne-a ajutat, chiar și acum știi cum îți calculezi câte legume să îți cumperi ca să știi ce să faci, ce să păstrezi, ce are prioritate.” (tânără care a părăsit sistemul de protecție).

Integrarea în comunitate, în familia de origine, nu este întotdeauna cu succes. Sunt situații când tinerii nu-și acceptă familia și condițiile socio-economice ale acesteia. Opinia specialiștilor este că, în sistemul de protecție, au fost obișnuiți să primească „*totul*”, conform unor standarde de calitate, iar în familie părinții în general au puține posibilități. Din această cauză tinerii devin dificili, capricioși și apar divergențe.

”**Eșecul**” și ”**succesul**” tinerilor depinde, în viziunea specialiștilor, în mare măsură de personalitatea fiecăruia. Profilul tânărului care „reușește” este cel al tânărului independent, „*care vrea să își ia viața în mâini*”, care are răbdare și perseverează. Specialiștii observă că unii dintre tineri sunt mai motivați să continue studiile sau să muncească, alții devin dependenți de centre și amână, nu sunt pregătiți să devină independenți și uneori sunt percepuți ca răsfațați, tocmai din cauza strategiilor lor de amâna plecarea (renunță ușor la locul de muncă, rămân repetenți). Traumele trăite nu îi lasă să depășească anumite momente și astfel își dezvoltă diverse mecanisme de apărare (lipsa empatiei spre exemplu).

„Am angajat o tânără care, la tipografie a făcut atât efort de a se autodepăși, încât a trecut prin mai multe faze, o dată era ambalator, stivuitor, la bandă etc. dar și-a dorit să se perfecționeze, încât acum face un palet de sus până jos perfect, ambelează fără probleme. Mulți fac efortul de a se autodepăși, alții nu au răbdare datorită tulburărilor de comportament, datorită faptului că au venit din sistem cu acest tip de probleme și nu au fost corectate când erau mici.” (specialist

DGASPC).

„Individual, cred că e dorința lor de reușită personală, cred că asta e, contează cel mai tare, pentru că sunt atât de diferiți dacă mergeți într-un centru, în același mediu, cu același educator, planurile de viitor ale beneficiarilor sunt total diferite și reacționează diferit la diferiți stimuli, unul poate să reacționeze agresiv, celălalt spune: eu te las în pace sau eu mâine am teză. Sunt copii care au trecut prin lucruri foarte grele care sunt ok acum, sunt studenți de exemplu.” (specialist DGASPC).

„Nu îl interesează de viața lui, pur și simplu nu vrea să facă nimic. Chiar așa are de toate, are meditator, nu vrea el să facă, stă toată ziua în pat, dar el în spate are o poveste acolo, niște mecanisme de funcționare. Sunt familii care își abandonează pe unii dintre copii, iar pe unii îi țin. Copilul se întreabă...” (reprezentant ONG).

„Mulți au dependența de sistem, nu au dezvoltată capacitatea de a fi independenți și s-a transpus inclusiv în faptul că ei nu știau că lumina se plătește sau că pâinea nu este feliată. Din efortul nostru de a le asigura la nivel primar, pe piramida lui Maslow, toate nevoile pentru a nu simți lipsa familiei, ne-am dus într-o exagerare în care tu nu i-ai permis să își dezvolte abilitățile de viață independentă, faci curat, trebuie să plătești după o anumită vârstă lumina etc.” (reprezentant ONG)

Pe de altă parte, o intervenție timpurie ar putea dezvolta resorturile necesare ca tinerii să-și definească și să-și urmeze propriile scopuri în viață. Problema menținerii locului de muncă de către tineri se poate îmbunătăți cu o responsabilizare mai timpurie a beneficiarilor, cu o participare activă la activitățile centrului și ale celor de zi cu zi.

„Cred că toți au calități numai că ei nu au învățat să și le dezvolte și asta e unul din lucrurile pe care noi trebuie să le facem, se ajută să își dezvolte calitățile, nu credem că vin copii care nu au nicio calitate. Se descoperă pe parcurs. E foarte greu să spui despre un copil că are calitatea respectivă de la început, sunt

calități pe care le descoperi pe parcurs și vezi că trebuie ajutat, stimulat îmbunătățit și susținut, se lucrează continuu. După ce se pleacă de aici unii dintre ei mai au momente și perioade și sunt marcați emoțional, dar important e să treacă peste, să nu se lase influențați numai de trecut.” (specialist ONG).

„[legat de dificultatea de a menține locul de muncă] bănuiesc că e greșeala noastră, a sistemului pentru că, din dorința de a oferi o viață normală, le oferim destul de mult fără să cerem nimic și ei au niște expectanțe destul de ridicate adică se așteaptă ca și la locul de muncă să găsească înțelegerea și același mod de manifestare pe care îl primesc în centru de la personalul de acolo, pentru că în centru dacă greșesc sau întârzie sau se întâmplă ceva de obicei nu sunt pedepsiți pentru că pedepsele nu pot fi decât educative. Adică îl chemăm la o discuție, le explicăm care e regulamentul, care sunt consecințele, de ce nu trebuie să facă așa, de ce nu trebuie să își repete faptele și așa mai departe. Dar atât, ori la locul de muncă poate fi sancționat. Patronul nu îl mângâie pe creștet. Poate țipă puțin cam tare la el, poate îl mai și înjură. Poate la fel și colegii. Nu toți copiii noștri au capacitate și abilități să învețe foarte repede să se poarte într-un grup de muncă și să reacționeze pe măsură. Și atunci dacă este pus în situația de a munci și nu o să i se adreseze cuvinte de laudă și copiii noștri sunt foarte sensibili la critică, de obicei - asta credem noi, că ar fi cel puțin o parte dintre motivele pentru care nu stau foarte mult la un loc de muncă adică nu sunt pregătiți să reziste frustrărilor și atunci ce zic, nu e nimic, plec, o să găsesc eu, o să mă ajute doamna educatoare.” (specialist DGASPC)

Lipsa de modele duce și la o lipsă de încredere, deși există dorința de a răzbate și de a depăși condiția, însă la mulți aceasta poate fi suprimată din cauza traumei. Dacă tinerii se manifestă într-un context care le permite să aibă încredere, atunci se produce schimbarea și se folosesc de toate resursele pe care le au.

„Încă nu au stima de sine ridicată, aici trebuie lucrat. Încă nu sunt stăpâni pe

situație și capabili să își spună punctul de vedere. Sunt foarte competitivi, obțin performanțe, dacă sunt motivați, pe lângă să fiu în rând cu lumea, trebuie să reușesc, e drumul meu”. (reprezentant ONG).

Pe lângă reticența față de serviciile destinate protecției copilului, există o creștere a ponderii tinerilor care sunt dezinteresați de procesul educațional, puțini comunicativi și consideră că nu e nevoie de finalizarea cursurilor.

„Cei mai mari nu au o percepție realistă asupra vieții de adult, își doresc beneficii acum, nu pe termen lung, satisfacerea unei nevoi imediate, au multe anxietăți, mai ales cele de separare. Când vine vorba de integrare psiho-socială, aceasta trebuie să se facă etapizat, iar rolul unui psiholog este foarte important, mai ales în identificarea și tratarea traumelor, creșterea stimei de sine.” (specialist DGSPC).

Pe de altă parte, tinerii care părăsesc acum sistemul de protecție au un alt profil față de cei de acum 15-20 de ani când au fost create principalele intervenții și nu diferă foarte mult de profilul tinerilor din generația actuală. Își doresc locuințe moderne, salarii mari, le este greu să lucreze pe un venit minim. În plus, dorințele prea mari, necalibrate cu realitatea, precum și diverse tulburări de comportament pot sta în calea unor reușite sau realizări.

„Toți tinerii vor același lucru - vor să câștige, repede, mult și acum. Un serviciu să fie plătit cu cel puțin 1000 euro, deși majoritatea sunt absolvenți de școli profesionale - sunt în construcții, turism și alimentație, pe piața muncii ofertele acum sunt mai diversificate.” (specialist DGASPC).

„Doresc ca următoarea locuință să fie dotată cu toate utilitățile, dacă TV-ul nu este plat este o problemă, de ce nu au boltă bucătăriile, de ce e sufrageria deschisă etc. Am vrut să înțeleagă că lucrurile se pot obține în timp, doar dacă ar avea vreo moștenire, ceea ce e puțin probabil. De asta mulți au refuzat primele oferte, legat de închirierea unei locuințe, locurile de muncă, din cauza așteptărilor prea mari.” (specialist DGASPC).

Tinerii, la cel mai mic impas pe care îl întâmpină, renunță la servicii și caută alternative, de exemplu, aleg să plece în străinătate cu gândul la o viață mai bună. Există și tineri care de-abia așteaptă să plece din sistemul de protecție, care se bazează pe relațiile lor din exterior, iar în această privință furnizorul de servicii are un control redus al situației, pentru a preîntâmpina cazurile de abuz, trafic, situații în care tinerele, mai ales, sunt foarte expuse, vulnerabile. Tot ceea ce pot face este să stabilească reguli atâta timp cât tânărul este încă în centru. Însă, din spusele tinerilor intervievați, chiar și supravegheați, tinerii pot foarte devreme să intre în relații cu potențial infracțional.

„Cei de peste 18 ani chiar dacă pot să locuiască în centru regulile sunt la fel și au mai multă responsabilitate pentru că în momentul în care măsura de protecție se menține peste 18 ani atunci sunt și condiții foarte clare în contractul de furnizare de servicii cu tânărul și se spune: dacă nu respecti programul, la a doua, la a treia încălcare atunci noi nu mai suntem obligați să oferim nici un fel de serviciu. Noi ți-am oferit tot suportul, dar trebuie să respecti regulile, trebuie să îți continui școala, trebuie să teții de muncă dacă mergi la muncă, trebuie să respecti programul ăsta de ordine interioară a centrului, să nu fie agresiv, să nu distrugi obiecte, să participe la activitățile din centru și am avut și cazuri în care am încetat serviciile pentru că nu a respectat obligațiile contractului.” (specialist DGASPC)

În realitate, uneori este greu de evaluat dacă tinerii au reușit sau în viața independentă, pentru că de multe ori, după 18 ani, are loc o reîntregire a familiei, care de obicei se află în mediul rural, unde posibilitățile de a găsi de lucru sunt foarte mici, astfel că, deși sunt independenți și și-au îndeplinit dorința de a sta cu unul sau ambii părinți, au locuință, grădina de legume, chiar și o rudă care ajută cu gătitul, tot ce pot găsi de muncă este munca de zilier. În astfel de cazuri se poate înțelege importanța accesului la locuire, care determină traiectoria viitoare a tinerilor. De aceea, o mare parte din tineri plănuiesc de la bun început, de cum părăsesc centrele de plasament, să plece în străinătate, de unde foarte rar mai iau legătura cu specialiștii DGASPC. De aceea, nu se cunoaște nivelul acestora de reușită. Printre tinerii intervievați au fost întâlnite cazuri de tineri care

au fost în străinătate și nu vor să mai plece, de obicei, pentru că au avut conflicte în echipa în care lucrau sau pentru că au plănuisit să stea doar foarte puțin timp, în condiții grele, pentru a strânge bani. Există, bineînțeles, și cazuri de succes în străinătate, de integrare foarte bună. De exemplu, a fost menționat cazul unui tânăr cu dizabilități care a descris specialiștilor cât de ușoară este integrarea în alte țări, ce servicii accesibile sunt la dispoziția persoanelor în situația lui.

Specialiștii au menționat și acele cazuri care „nu se pot integra socio-profesional”, în ciuda intervențiilor sistemului de protecție socială.

„V. la gară este tot acolo, i-am găsit loc de muncă și la noi. Și-a găsit un prieten care îi poate fi tată, cu care are un copil, o fetiță care e într-un centru, ea e în adăpost, nu înțelege nici în acest moment. Și acum îmi trimite scrisori să găsească mama (biologică), apoi se intră ușor în rețele de trafic uman, apoi naști un copil și se întoarce în sistem. Cu V. nu cred că voi reuși, nu e capabilă să țină un loc de muncă, un copil, să spele un vas.” (specialist DGASPC).

În privința **persoanelor cu dizabilități**, cazurile de reușită sunt puține, iar atunci când există depinde foarte mult de tipul de dizabilitate și de contextul în care tânărul s-a dezvoltat. Un caz întâlnit este al unui tânăr cu o dizabilitate legată de memorie și învățare. Deși afectat de condițiile grele în care crescuse la centru, de exemplu, menționa că nu știa să țină lingura bine în mână când a fost preluat în familia asistentului maternal. Cu ajutorul de specialitate al psihologului și susținut constant de familie, a devenit absolvent a două facultăți și al unui master. Din păcate, deși există cazuri de persoane cu dizabilități care termină o facultate, nu există locuri de muncă la nivelul calificării lor. La AJOFM era cunoscut îndeaproape cazul unui tânăr absolvent al Facultății de Asistență socială care dorea să muncească și nu a avut decât oferte pentru absolvenți de liceu.

Cazurile de reușită în situația persoanelor cu dizabilități sunt mai rare, unii specialiști punându-le fie pe seama demotivării prin pensia pe care o pot primi dacă au lucrat chiar și o lună, dar și pentru că îi consideră neinteresată să lucreze, unii și din cauză că astfel ar deveni independenți. O mare problemă este că independența, ieșirea din sistem pentru persoanele cu dizabili-

tăți înseamnă și pierderea unor facilități, a unui tip de îngrijire. O specialistă DGASPC a menționat cazul unui tânăr care a părăsit sistemul de protecție, dar nefiind sprijinit mai departe, nu a putut să păstreze aderența la tratamentul unei boli cronice și, în cele din urmă, a murit din această cauză.

Victimele traficului de copii sunt cu atât mai greu de reintegrat cu cât au trecut prin experiență mai devreme și cu cât aceasta a durat mai mult. În cazul asociației care se ocupă de aceste victime, specialiștii estimează că procentul celor care reușesc să trăiască independent și să nu redevină victime este foarte mare, peste 90%.

În interviurile cu tineri ieșiți din sistem, adesea a fost vizibilă o muncă emoțională de normalizare, în legătură cu mediul social și comportamentul celorlalți, și de auto-responsabilizare, văzută drept una dintre cheile succesului/reușitei în viață. Câteva exemple ar fi referitoare la discriminarea resimțită, catalogată totuși drept minoră, oamenii care se comportă, poate, ciudat, pentru că ei înșiși nu știu să interacționeze. Am interpretat acest efort din partea respondenților ca un mecanism de ștergere a granițelor dintre ei și ceilalți și de a se prezenta ca indivizi responsabili și, fundamental, la fel cu oricine altcineva, independent de mediul rezidențial de proveniență.

5.5. Nevoi de dezvoltare a serviciilor

Posibilele măsuri, identificate în vederea facilitării integrării socio-profesionale a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție vizează întregul spectru de servicii, de la cele de dezvoltare a deprinderilor de viață independente și până la cele de susținere după părăsirea sistemului de protecție.

- Consiliere vocațională prin care copiii să se cunoască mai bine pe ei înșiși, să își cunoască abilitățile pe care le au, să cunoască oportunitățile în funcție de pregătirea pe care o au. Mulți dintre tineri se duc la o formă de învățământ, nu în funcție de abilitățile lor, ci pentru că e mai aproape de domiciliu și nu neapărat că asta își doresc. Intervenția aceasta ar trebui făcută până la 14 ani și să fie implementată inclusiv în cadrul unităților școlare.
- Servicii de găzduire și îngrijire de tip familial unde tinerii să trăiască în regim de semi-independență înainte de ieșirea din sistem.
- Dezvoltarea unor activități de implicare a tinerilor din centrele de plasament în autogospodărire (gătit, curățenie, cumpărături, plătit facturi, gestionarea unui buget etc.).
- Activități creative precum participarea la diverse ateliere de tâmplărie, de pictură etc., astfel încât să își folosească energia într-un spirit creator.
- Stagii de practică/internship la agenții economice sau chiar la DGASPC, astfel încât tinerii să se familiarizeze cu un colectiv de muncă, cu un program de muncă etc.
- Sprijinirea tinerilor să presteze pe perioada vacanțelor activități de muncă temporare, inclusiv în regim de zilier.
- Activități de implicare civică și ajutorare a altor persoane, care provin din alte sectoare în dificultate (de exemplu, bătrâni, copii mai mici etc.).
- Existența unui sprijin financiar pentru plata chiriei, din partea autorităților publice locale, pe o durată de cel puțin 6 luni după ieșirea din sistemul de protecție sau timp de 2 ani, din același buget, dar cu condiția ca tânărul să fie angajat.
- Locuințe sociale la care să aibă acces în mod real.
- Evenimente adresate atât publicului larg cât și, mai specific, potențialilor angajatori pentru a atrage atenția asupra potențialului acestor tineri.

6. LECȚII ÎNVĂȚATE ȘI BUNE PRACTICI IDENTIFICATE

Discuțiile avute cu specialiștii care lucrează în domeniul protecției copilului relevă o dilemă etică referitoare la responsabilizarea tinerilor/tinerilor adulți: pentru a putea învăța, aceștia trebuie lăsați să suporte consecințele propriilor acțiuni. Pe de altă parte, mizele depășesc ceea ce, în mod normal, este asociat procesului de învățare în cazul tinerilor care provin din familii, și care primesc sprijin emoțional și financiar din partea lor. După cum au explicat, pe alocuri, specialiștii, uneori stabilirea de limite și responsabilizarea tinerilor se face cu consecințe de tipul pierderii locuinței și ajungerii în situații limită (locuit pe stradă, cerșetorie). Rezolvarea acestei dileme pare să fie supusă negocierii, de la caz la caz, neexistând o rețetă de comportament din partea furnizorilor de servicii/specialiștilor.

Din cauza modului de organizare a vieții beneficiarilor în cadrul sistemului de protecție, uneori tinerii nu sunt pregătiți pentru viața reală. Viața în cadrul sistemului este una într-un mediu protejat și, astfel, responsabilizarea tinerilor, adică pregătirea lor pentru viața pe cont propriu, poate fi problematică. În cuvintele unui fost beneficiar, măsura de protecție încetează „*când nu mai are grijă statu' de tine*”, cu alte cuvinte, nu mai este răspunzător pentru tine și, dacă pășești ceva, ești pe cont propriu. Trecerea răspunderii de la stat, ca entitate abstractă, la individ în sine, poate fi problematică, atunci când tinerii au așteptările adaptate la condițiile obiective sau atunci când sunt sau se simt responsabili și pentru alte persoane (precum frații).

Există un continuum între spațiul legal și cel personal: ridicarea măsurii de protecție este o schimbare a statutului legal, însă una care necesită gestionare în viața privată. Acest lucru este mai puțin vizibil în cazurile tipice de copii aflați în plasament la asistenți maternali profesioniști, aceștia menținând, de regulă, relații strânse cu familia în care au crescut. Însă, în cazul tinerilor proveniți din case de tip familial, schimbarea este resimțită mai profund, fiind asociată cu dileme și nesiguranțe în fața unui viitor care se cere definit de ei înșiși.

O primă lecție învățată ce se reiese din opiniile multor specialiști este legată de **creșterea capacității specialiștilor de a comunica și empatiza** cu tinerii care le solicită ajutor, în sensul în care acest lucru îi ajută

la îmbunătățirea intervențiilor și serviciilor destinate tinerilor. Legăturile care se creează nu sunt doar unele strict profesionale și structurate de cadre legale, ci „omenești” construite în timp și care, unele dintre ele, nu se limitează până la ieșirea din sistem, ele continuând și după încheierea măsurii de protecție.

Colaborarea interinstituțională este un alt aspect ce trebuie îmbunătățit cu prioritate, specialiștii intervievați detaliind modul în care văd această îmbunătățire:

- Structurile de dezvoltare a deprinderilor de viață independentă să se ocupe la nivel local de integrarea socio-profesională a tinerilor vulnerabili (indiferent de locul în care se află), în strânsă colaborare cu mediul asociativ, fundații, asociații, ONG-uri, sub forma unei alianțe sau bord consultativ cu reprezentanți din partea tuturor actorilor relevanți implicați în integrarea socio-profesională a tinerilor.
- Colaborare mai strânsă între autoritățile publice locale și autoritățile centrale, care să asigure niște politici sociale cu precădere destinate construirii de locuințe sociale sau acordarea unui sprijin financiar la ieșirea din sistem.
- Crearea unui cadru legislativ care să permită întâlniri de lucru de 2 ori pe an, ședințe la care să participe asistenții sociali din cadrul SPAS, DGASPC-urilor sau alți specialiști care lucrează cu tinerii, dar și întâlniri mai dese la nivel de factori de decizie, cum ar fi consiliile județene, DGASPC, coordonatori centre, reprezentanți primărie, AJOFM, mediul privat etc.
- Coordonarea tuturor actorilor relevanți în integrarea socio-profesională a tinerilor, însă nu prin crearea unei noi structuri/agenții, care să îngreuneze birocratic, ci prin întâlniri regulate, la nivel județean, prevăzute în acte normative (vezi mai sus) și care să fie sesiuni consultative între DGASPC, AJOFM, 2-3 primării care întâmpină probleme și ONG-uri.
- Colaborarea mai strânsă între diverse instituții locale - poliție, jandarmerie, ITM, anti-drog, poliție antitrafic – prin informări, întâlniri într-un spațiu al DGASPC/ONG pentru a discuta despre posibilele pericole asupra tinerilor vulnerabili (de exemplu, rețele internaționale de trafic de ființe umane, munca în străinătate etc.).
- Schimb de bune practici între actorii relevanți în integrarea socio-profesională care să aibă acțiuni coordonate și nu dispersate și care să nu fie replicate.

Cadrul legal ar trebui amendat conform experiențelor deja acumulate de implementare. Unele din modificări

ar trebui să vizeze armonizarea legilor care reglementează domeniul asistenței sociale sau al protecției copilului astfel încât să fie coerente, să fie definite mai clar domeniile de intervenție, să se lase furnizorului partea de creativitate și adaptare a intervenției la noile realități.

În discuțiile cu specialiștii au apărut și situații particulare care sunt stipulate fugitiv în lege și care necesită intervenția personalului DGASPC la nivel local în funcție de context. Recomandarea în această situație este ca, în cadrul legal, să apară menționat un anumit tip de constrângere pentru tinerii din sistemul de protecție specială care refuză în mod constant locurile de muncă propuse.

În ceea ce privește aspectul **locuirii**, aceasta fiind o nevoie de bază, trebuie tratată ca o prioritate de toate instituțiile cu atribuții, inclusive autorități publice locale. Ca soluții eficiente identificate de specialiști au fost menționate locuințele sociale la care tinerii care părăsesc sistemul ar trebui să aibă prioritate sau chiar asigurarea unui fond locativ dedicat, centre de tranzit pentru perioade scurte sau oferirea de sprijin din bugete publice, în vederea obținerii și menținerii unei locuințe cu chirie.

Suținerea **educației** copiilor îngrijiți în sistemul de protecție specială și a tinerilor care se pregătesc să părăsească acest sistem este foarte importantă pentru o integrare socio-profesională reușită. Având în vedere multitudinea de situații cu care se confruntă copiii și tinerii din sistem, este necesară o flexibilitate atât din partea instituțiilor de protecție a copilului, cât și din partea sistemului educațional. Astfel, a fost menționată nevoia de multiplicare/revitalizare a școlilor cu pedagogie alternativă, potrivite și pentru copiii cu nevoi speciale (de exemplu, școli din sistemul Waldorf care au avut rezultate foarte bune cu copii din sistem); educatori de sprijin; necesitatea ca școlile să urmărească și dezvoltarea unor abilități prin dezvoltare personală sau chiar formare profesională (sistem de învățământ dual).

Având în vedere că legea prevede în prezent **monitorizarea** pe o perioadă de 6 luni și se face doar pentru integrarea în familie a copiilor care ies din sistemul rezidențial, specialiștii au menționat necesitatea creării unui cadru legal care să definească monitorizarea tinerilor peste 18 ani care au părăsit sistemul de protecție. Perioada de monitorizare și obligativitatea monitorizării fiecărui tânăr care părăsește sistemul este percepută în mod diferit, opiniile exprimate fiind destul de diverse: cazurile să fie transferate serviciilor pentru

adulți și să nu mai existe perioada de monitorizare sau, la polul opus, monitorizarea să se realizeze pe o perioadă mai lungă de 6 luni.

Sprijinirea **accesului pe piața muncii** poate fi de succes printr-o implicare constantă a angajatorilor. Experiențele recente au arătat disponibilitate din partea acestora dar ar trebui să fie stimulate de stat. Un exemplu este implicarea angajatorilor în crearea de programe de ucenicie prin care tinerii să fie formați profesional la locul de muncă. Un alt tip de intervenție este asistarea tânărului pe o perioadă determinată astfel încât dacă întâmpină probleme să aibă o persoană care să-l consilieze, care să facă acompanierea când merge la serviciu, inclusiv discuții cu angajatorul astfel încât să fie înțelese mai bine diverse comportamente. De asemenea, în pregătirea copiilor și tinerilor pentru luarea unor decizii legate de carieră, sunt foarte utile prezentări din partea profesioniștilor cu privire la diversele locuri de muncă. În aceeași idee, specialiștii consideră utile „Job Club-uri” unde tinerii să participe la schimburi de bună practică cu persoane care au reușit și sunt dornice să împărtășească din experiență.

La nivelul AJOFM este necesară adaptarea cursurilor de calificare la tipologia persoanelor vulnerabile: de exemplu, mai multe cursuri și pentru studii superioare, nu doar pentru studii medii; tinerii cu dizabilități să aibă dreptul la practică de 4 ore și nu 8 ore cât este reglementat în prezent.

O altă măsură utilă care ar putea fi adaptată situațiilor diverse cu care se confruntă tinerii care părăsesc instituțiile este cea privind contractele de solidaritate care ar fi necesar să nu mai fie limitate la vârsta de 26 ani.

Nomenclatorul serviciilor sociale este unul generos, dar în același timp limitativ. **Serviciile sociale complete** pregătirii tinerilor pentru viață independentă cum sunt centre de consiliere trebuie să respecte niște standarde foarte generale, astfel încât furnizorul este nevoit să le adapteze pentru a fi licențiabil. Pornind de la nevoia adaptării la contextul actual, specialiștii au menționat nevoia de flexibilitate în ceea ce privește intervențiile/cheltuirea bugetelor, mai ales la nivelul DGASPC și al centrelor de tranzit gestionate de acestea.

Furnizorii de servicii sociale (publici sau privați) care au în îngrijire copii și tineri trebuie să se deschidă mai mult către **comunitate** prin păstrarea unei comunicări continue cu reprezentanții comunității, prin intermediul activităților, evenimentelor festive specifice. În plus, aceștia ar trebui să desfășoare și campanii de

sensibilizare a publicului larg și a angajatorilor, prin campanii la nivel local sau național care să reducă din imaginea discriminatorie față de tinerii care provin din sistemul de protecție. Angajatorii trebuie încurajați nu

doar să angajeze tinerii, ci și să facă eforturi de a trece peste unele comportamente nedorite și să descopere abilitățile lor.

7. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI ÎN CE PRIVEȘTE DEZVOLTAREA SERVICIILOR DE SPRIJIN PENTRU TINERII IEȘIȚI DIN ÎNGRIJIRE

Colaborarea public-privat în furnizarea serviciilor de suport al tinerilor din cadrul sistemului de protecție sau celor care au ieșit din măsura de protecție este marcată de diferențe regionale importante. Astfel, în București, oferta societății civile și chiar a companiilor private este foarte bogată, fiind mai degrabă necesară o mai bună coordonare între acestea, în alte regiuni răspunsul acestora nu este atât de dezvoltat. Totuși, aceste colaborări ar putea constitui un model și pentru județele/regiunile unde mediul privat este mai puțin dezvoltat, dar cu sprijinul DGASPC sau DAS s-ar putea crea parteneriate eficiente pentru sprijinirea tinerilor. Societatea civilă din București este mult mai pregătită și implicată în serviciile destinate tinerilor din sistemul de protecție, lucru care ar permite pregătirea, formarea unor oameni din local, dar și o acompaniere pentru o perioadă determinată pentru implementarea unor servicii.

La nivel local este necesar să se creeze mecanisme de stimulare și încurajare a integrării socio-profesionale printr-o atribuire mai clară a responsabilităților și o mai bună coordonare, astfel încât să nu fie dublate serviciile sau activitățile. DGASPC ar putea juca la nivel local acest rol de coordonare și ar trebui să fie mai active în comunicarea nevoilor copiilor sau tinerilor vulnerabili către cei care pot oferi un sprijin complementar: voluntari, companii private, ONG-uri etc.

Activitățile de formare a deprinderilor de viață independentă sunt mult mai frecvente în serviciile rezidențiale (centre de plasament, case de tip familial), tinerii care locuiesc la asistenți maternali beneficiind de mult mai puține astfel de activități. Totuși, faptul că activitățile se desfășoară cu preponderență în centrul/casa de tip familial în care tinerii locuiesc și au limitări din perspectiva regulilor ce trebuie respectate în aceste instituții, conduc la situații în care aceștia se simt mai puțin pregătiți de viață independentă.

Este nevoie de mai multe activități în serviciile rezidențiale și de mai multă flexibilitate în organizarea lor, o mai mare deschidere către comunitatea în care se află. De altfel, responsabilizarea tinerilor care urmează să părăsească sistemul de protecție prin implicarea lor în activități de voluntariat în comunitate ar fi un mecanism eficient pentru integrarea lor socială, prin creșterea stimei de sine, dezvoltarea empatiei și a unor abilități de comunicare în afara rețelei sociale în care funcționează.

Deși implicarea în viața social-politică este redusă s-a observat o preferință clară pentru implicare în domeniul social (umanitar/caritabil). De asemenea, o mare parte dintre tineri au adoptat un comportament pro-social contribuind material la diverse cauze sau oferind timpul și munca lor pentru diverse cauze, acesta fiind un potențial de valorificare a acestor tineri în comunitate.

Tinerii care au reușit să se integreze mai ușor în societate au avut pe cineva semnificativ în viață, cel puțin un adult cu experiență, o figură parentală. Specialiștii din centre oscilează între atitudini paternaliste și cele în care transferă întreaga responsabilitate către tineri. Echilibrul între dezvoltarea unei relații empatice și suportive cu tinerii și crearea unei dependențe de sistem a acestora este unul foarte fragil în percepția specialiștilor din sistem.

Pe de altă parte, cele mai frecvente exemple de integrare cu succes sunt în rândul tinerilor care s-au aflat la asistenți maternali sau la organizații neguvernamentale cu o filozofie centrată pe copil, cu un continuum în dezvoltarea deprinderilor, cu sprijin și responsabilizare concomitente și de lungă durată, și după ce ies din sistem tinerii.

În același registru, asigurarea unei continuități a personalului cu care interacționează ar spori sentimentul de siguranță al tinerilor și ar crește șansele de adaptare la schimbările din viața lor. Un exemplu de bună practică în acest sens a fost într-unul din județe unde asistentul social de la DGASPC se ocupă de cazul unui copil indiferent de serviciul în care este acesta transferat de-a lungul îngrijirii sale în cadrul sistemului de protecție specială.

Consilierea psihologică este foarte importantă pentru gestionarea traumelor trăite de copii/tineri și pentru pregătirea lor să devină adulți independenți. Un model de organizare a acestor servicii, astfel încât să fie percepute pozitiv și acceptate de beneficiari, este externali-

zarea lor, prin asigurarea accesului la serviciile oferite de alte instituții private/publice. Asigurarea confidențialității și limitarea relației cu consilierul strict la sesiunile de consiliere sunt premise pentru rezultate mai bune ale acestor intervenții.

Dreptul la locuire poate fi asigurat și prin crearea unor locuințe de tranzit (de exemplu, apartamente sau case de tip familial etc.) accesibile pentru o perioadă determinată de timp, care să permită tinerilor, inclusiv a celor cu încadrare în grad de handicap, o adaptare mai ușoară la viața independentă. Dificultățile în crearea acestor locuințe de tranzit identificate de specialiști sunt de ordin financiar, dar și administrativ, astfel încât acest tip de servicii rezidențiale să răspundă standardelor de calitate prevăzute de legislația în vigoare. O altă soluție este plata chiriei și monitorizarea acestor tineri pentru o perioadă de timp.

În ceea ce privește educația tinerilor, s-a constatat că alegerile sunt făcute mai puțin pe baza abilităților și vocației copiilor/tinerilor și mai degrabă pe baza disponibilității instituțiilor de învățământ în zonă. De aici rezultă nevoia de evaluare și consiliere educațională și vocațională, dar și alocarea de resurse umane și financiare pentru a asigura accesul copiilor și tinerilor la educația potrivită lor.

Sprrijinul pentru continuarea studiilor pare să fie cel mai important factor care influențează pozitiv integrarea tinerilor. Obstacolele în educație sunt legate de discriminare la școală și lipsa sprijinului de care au nevoie în afara școlii astfel încât să se recupereze eventuale întârzieri în procesul de învățare.

AJOFM ar putea juca un rol important în integrarea tinerilor pe piața muncii, dar tinerii nu cunosc suficient de bine rolul acestora și beneficiile pe care le-ar putea avea dacă ar apela la aceste instituții. Este necesar un rol mai activ al AJOFM în promovarea acestor servicii în rândul tinerilor înainte de a părăsi sistemul de protecție. Acțiunile de organizare a unor burse de locuri de muncă ar trebui analizate din perspectiva eficienței și completate cu intervenții care să vizeze sprijinirea tinerilor în păstrarea locului de muncă prin consiliere, medierea relației cu angajatorul.

Programele de internship remunerate care permit tânărului să experimenteze un loc de muncă, însă fără a avea neapărat responsabilitățile unui angajat, ci ale unui ucenic, sunt percepute a fi foarte eficiente dacă sunt aplicate încă din sistemul de protecție. Astfel, tinerii pot învăța care sunt comportamentele adecvate

la locul de muncă și pot depăși modul de relaționare cu profesioniștii din sistemul de protecție specială.

Persoanele cu dizabilități au nevoie de multă flexibilitate din partea angajatorilor. Și în acest caz este nevoie de o mediere atentă, de o înțelegere de la caz la caz a situației persoanei cu dizabilitate, în ce constă și cum se poate lucra pentru a crește gradul de integrare profesională.

În lipsa unor modele familiale, tinerii care părăsesc instituțiile pot avea o imagine distorsionată asupra relațiilor de cuplu și chiar asupra responsabilității parentale. Pentru fete, începerea unei relații de cuplu este o strategie de părăsire a sistemului de protecție specială, ceea ce le face vulnerabile la traficul de persoane sau rețele de prostituție, fie față de relații abuzive. Un procent important dintre tinerii respondenți care au copii (11%) nu locuiesc cu aceștia, o mică parte a acestor copii (5% din totalul copiilor) ajungând la rândul lor în sistemul de protecție specială.

Serviciile furnizate după încetarea măsurii de protecție sunt neuniform dezvoltate, existând modele foarte diferite în funcție de abordarea autorităților și de dezvoltarea furnizorilor privați de servicii sociale. Monitorizarea după încetarea măsurii de protecție specială este insuficient reglementată astfel că nu există o cooperare și coordonare între instituțiile cu responsabilități, fiecare interpretând cadrul legal într-o manieră limitată. Relaționarea tinerilor ieșiți din sistem cu specialiștii DGASPC se bazează mai degrabă pe resorturi informale. La nivelul organizațiilor neguvernamentale există mai multă flexibilitate, inclusiv în ceea ce privește intervenția după încetarea măsurii de protecție specială.

Nu în ultimul rând, considerăm că este necesară revizuirea și îmbunătățirea practicilor de monitorizare a tinerilor cărora le încetează măsura de protecție, în sensul ca aceasta să se realizeze diferențiat în funcție de gradul de vulnerabilitate a tânărului din perspectiva integrării lui socio-profesionale. Este destul de îngrijorător faptul că după o perioadă de 2-5 ani DGASPC-urile nu pot contacta în jur de 4 din 10 tineri care au fost în plasament, indiferent de tipul serviciului de protecție din care au ieșit, acest fapt spunând destul de multe și despre relația pe care o bună parte dintre beneficiarii sistemului de protecție o dezvoltă cu furnizorii de servicii.

ANDPDCA și Ministerul Muncii și Protecției Sociale ar putea avea un rol important în crearea premiselor

pentru dezvoltarea de strategii județene pentru tinerii care urmează să părăsească sau au părăsit sistemul de protecție specială printr-o colectare și diseminare a datelor statistice relevante. Astfel, ar fi utilă culegerea și diseminarea unor indicatori specifici de către ANDPDCA: numărul tinerilor care părăsesc sistemul de protecție specială în fiecare trimestru/an, după tipul serviciului în care s-a asigurat măsura de protecție, după mediul de rezidență și locul în care și-au stabilit domiciliul la momentul ieșirii, după nivelul de educație și statutul ocupațional la momentul ieșirii. De asemenea, la nivelul Ministerului Muncii și Protecției Sociale, ar

fi necesare colectarea și diseminarea datelor statistice privind tinerii care au părăsit sistemul de protecție a copilului și au intrat în evidența AJOFM, tineri care au beneficiat de serviciile din centre multifuncționale/ de tranzit, tineri care au părăsit sistemul de protecție a copilului și care beneficiază de locuință socială sau de plata chiriei.³⁰ Toate aceste date, dezagregate la nivel de județ, ar permite factorilor decizionali și actorilor interesați (publici sau privați) să planifice mai bine intervențiile în acest domeniu și să evalueze eficiența acestora în timp.

30 Datele ar putea fi incluse în sistemul de indicatori de incluziune socială ce se realizează în cadrul unui proiect POCA - Creșterea eficienței intervențiilor atât la nivelul MMJS, cât și a structurilor aflate în coordonarea MMJS <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/proiecte-programe/in-curs-de-implementare/2018-fp-sipoca390>

ANEXA 1

Tabel 7. Rata de contact și de răspuns pentru eșantionul proiectat la nivel de județ

Județul	Volume eșantion proiectat	Nr. tineri cu care a existat un contact direct	Nr. tineri care au completat chestionarul	Rata de contact	Rata de răspuns
Alba	16	0	0	0%	0%
Arad	12	9	5	75%	42%
Argeș	15	15	2	100%	13%
Bacău	22	19	9	86%	41%
Bihor	31	30	7	97%	23%
Bistrița-Năsăud	12	10	12	83%	100%
Botoșani	25	24	11	96%	44%
Brăila	11	11	1	100%	9%
Brașov	20	20	2	100%	10%
Buzău	20	20	4	100%	20%
Călărași	14	7	7	50%	50%
Caraș-Severin	17	13	6	77%	35%
Cluj	17	17	3	100%	18%
Constanța	26	26	0	100%	0%
Covasna	10	10	4	100%	40%
Dâmbovița	24	23	15	96%	63%
Dolj	13	13	7	100%	54%
Galați	28	24	14	86%	50%
Giurgiu	5	0	0	0%	0%
Gorj	12	9	11	75%	92%
Harghita	16	14	13	88%	81%
Hunedoara	17	17	13	100%	77%
Ialomița	9	9	6	100%	67%
Iași	68	14	15	21%	22%

Județul	Volume eșantion proiectat	Nr. tineri cu care a existat un contact direct	Nr. tineri care au completat chestionarul	Rata de contact	Rata de răspuns
Ilfov	3	0	0	0%	0%
Maramureș	23	4	4	17%	17%
Mehedinți	10	1	1	10%	10%
Mureș	29	1	1	3%	3%
Neamț	33	13	13	39%	39%
Olt	16	9	9	56%	56%
Prahova	23	1	2	4%	9%
Sălaj	8	3	3	38%	38%
Satu Mare	12	3	5	25%	42%
București Total	46	7	5	15%	11%
Sector 1	10	0	1	0%	10%
Sector 2	7	0	0	0%	0%
Sector 3	7	0	0	0%	0%
Sector 4	6	3	0	50%	0%
Sector 5	9	4	4	44%	44%
Sector 6	7	0	0	0%	0%
Sibiu	8	0	2	0%	25%
Suceava	28	11	11	39%	39%
Teleorman	11	7	7	64%	64%
Timiș	32	6	9	19%	28%
Tulcea	12	12	2	100%	17%
Vâlcea	19	19	0	100%	0%
Vaslui	19	16	7	84%	37%
Vrancea	8	6	2	75%	25%
Total	800	473	250	59%	31%

SOS SATELE
COPILOR
ROMÂNIA

www.sos-satelecopiiilor.ro

Calea Floreasca nr. 165, sector 1, 014459 București, Tel.: 021.668.00.90 Fax: 021.668.00.72, sos@sos-satelecopiiilor.ro

ISBN 978-973-0-32024-4